

De

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

opbouw

Opinieblad voor de Nederlands Gereformeerde kerken

Special Familie

Alles delen met God

Als de balans is verstoord

Geloof in je gezin

Deze special is een samenwerking van Opbouw en De Reformatie

Opbouw

Redactie Ad de Boer, drs. Freddy Gerkema, Matthias Huijgen MSc. (eindredacteur), drs. Pieter Kleingeld, Jordi Kooiman, Ide Zinkstok

Adres redactie@opbouwonline.nl
Troosterlaan 48, 3571 NN Utrecht

Administratie N. Schenk, Droogoven 7, 3961 EW Wijk bij Duurstede, (0343) 57 50 27, administratie@opbouwonline.nl.

Abonnementen € 42,- per jaar /// studenten € 21,- e-mail € 34,75. Zie verder de website.

Persvereniging Opbouw is een uitgave van de Persvereniging Opbouw.
Info: persvereniging@opbouwonline.nl.

De Reformatie

Kernredactie drs. Bas Luiten (hoofredacteur), drs. Heleen Sytsma - van Loo (eindredacteur), drs. Bram Beute, prof. dr. Ad de Bruijne, drs. Janneke Burger - Niemeijer, dr. Hans Schaeffer

Brede redactie Kernredactie plus prof. dr. Erik de Boer, prof. dr. Sander Griffioen, prof. dr. Gert Kwakkel, Jan Westert

Beeldredactie drs. Froukje van der Wal

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per e-mail: redactie@dereformatie.nl.

Eventueel per post naar Redactie De Reformatie, Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat met (abonnementen)administratie te maken heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Administratie De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen /// info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 96

Abonnementen € 49,95 per jaar /// studenten € 19,50 /// buitenland € 130,-
- abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m 31 december

Advertenties en instekers

Nico Postuma
tel. 0341 - 84 21 47 /// 06 - 139 959 05
adverteren@dereformatie.nl
adverteren@opbouwonline.nl

Opmaak IDD concept.communicatie.creatie
www.idd.nu

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Oplage 7600 exemplaren

De Reformatie en Opbouw zijn op Daisy cd-rom verkrijgbaar bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en slechtzienden. Tel. (0341) 56 54 99.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

www.dereformatie.nl
www.opbouwonline.nl

TEKST: AD DE BOER EN BAS LUITEN ///

Je hoort de eerste huilkreet van je pasgeboren kind. Je leest voor uit de kinderbijbel. Samen vier je Sinter-klaas. Je oudste dochter krijgt verkering. Je zoon doet belijdenis van zijn geloof. Samen met kleinkinderen, ooms en tantes, neven en nichten vier je dat opa en oma vijftig jaar getrouwd zijn. Familie is een bron van vreugde.

Maar ook: Je man sterft en je blijft alleen achter. Je zoon heeft een zware handicap. Je dochter raakt los van God. Je broer en schoonzus gaan scheiden. En door een groot conflict heb je je beide zussen al drie jaar niet meer gezien. Familie is een bron van verdriet.

Je familie zet een groot stempel op je leven. Wie je bent en wat je doet, wordt in niet geringe mate bepaald door wat je vanuit je voorgeslacht meekreeg. En ook al probeer je je los te maken van waar je het vroeger thuis zo moeilijk mee had, onderhuids werkt het toch door.

'Het is niet goed dat de mens alleen is,' zei God. Familierelaties zijn een deel van zijn goede schepping. Maar de zonde heeft daarin veel stuk gemaakt. Kaïn sloeg zijn broer dood. En tot op de dag van vandaag voeden beschadigde ouders beschadigde kinderen op. En ja, in Gods Koninkrijk wordt het goede van dat eerste begin hersteld. 'Want als er

vergeving is, kan er genezing zijn, en de weg van herstel kan beginnen,' zoals een lied zingt. Maar totdat Jezus terug komt, blijven het gebroken gezinnen en gebroken families.

Wie geen partner kreeg of hem of haar verloren – aan de dood of aan het leven – krijgt samen met de getrouwden in de kerk een nieuwe familie. Als broers en zussen die elkaar niet hebben uitgekoken, leer je daar de lessen van liefhebben en vergeven, delen en ontvangen. Lessen van Jezus, onze oudste broer, En ook in zijn gemeente lopen vreugde en verdriet door elkaar heen.

Dit themanummer van Opbouw en De Reformatie – als God het geeft een jaarlijks terugkerend gebeuren – gaat over familie. Over de uitbundige vreugde en de onvermijdelijke pijn ervan. Over wat er zwaarder weegt: de bloedband of de geloofsband. Over familielevens in de zon én tussen de brokstukken. Er is een boek over te schrijven (naast de honderden die er al over zijn), en we hebben maar 96 pagina's. En dus is dit nummer incompleet en vraagt het om een vervolg. Het biedt gevarieerde gesprekstof om in gezinnen en families, kerkdiensten en kringen door te praten over dat grote geschenk van God aan zijn mensen: familie.

Ad de Boer is zoon, broer, neef en zwager, verder man van Ineke, vader van zeven kinderen en opa van twaalf kleinkinderen. Hij is redacteur van Opbouw en lid van de NGK te Voorthuizen/Barneveld.

Bas Luiten is predikant van de GKv Amersfoort-De Horsten, getrouwd met Eveline, vader van vijf kinderen en opa van zeven kleinkinderen. Hij is hoofredacteur van De Reformatie.

IN DIT NUMMER

4

FAMILIE VAN GOD

In de Bijbel heeft het begrip familie vooral betrekking op Gods huisgezin: de gemeente. Christenen moeten niet slechts opkomen voor het gezin, maar vooral tonen dat zij samen Gods familie vormen.

16

PSALM 133

'Hoe goed is het, hoe heerlijk als broeders bijeen te wonen!' De kerk als Gods huisgezin – beleef u aan het avondmaal net zo veel vreugde als aan het barbecueën op de camping?

52

HET GEWONE LEVEN

Orthopedagoog Henk Algra constateert dat te veel kinderen tegenwoordig opgroeien in een omgeving die zo chaotisch is dat het hun welzijn schaadt. Hij pleit voor meer rust in de opvoeding.

56

DE KERKFAMILIE OP KRETA

Paulus instrueert zijn medewerker Titus die op Kreta werkt. Hij moet aan vijf onderscheiden groepen in de prille christelijke gemeenten op het eiland specifieke gedragsregels voorhouden.

60

ECHT CONTACT

Philip Troost is pastoraal therapeut en vertelt over conflicten in gezinnen en in de kerk. 'Als er hartscontact ervaren wordt, leiden theologische verschillen niet meer zo gauw tot verwijdering.'

88

DE WOONGROEP

Waarom zou je in een woongroep willen wonen? En waarom zou je er weg willen? Karel Smouter spreekt uit ervaring. Binnenkort gaan hij en zijn vrouw voor het eerst op zichzelf wonen.

9 GEDICHT OMA NEGENTIG /// 10 TOEKOMST VOOR HET GEZIN? /// 15 COLUMN ECHTE FAMILIE /// 20 LEZERS SCHRIJVEN OVER FAMILIE /// 22 ALLES DELEN MET GOD /// 26 HET LEVEN LEREN /// 30 CHRISTEN ZIJN IN FAMILIEVERBAND /// 33 COLUMN HET GEZIN VAN HOEKSTEEN NAAR MOLENSTEEN /// 34 SAMENWONEN - VRIJ EN TROUW TEGELIJK? /// 38 THUIS IN HET GEZIN VAN GOD /// 41 COLUMN GEBOORTEGROND /// 42 HUWELIJKEN ZIJN KOSTBAAR EN KWETSBAAR /// 46 UITDELEN VAN WAT JE ONTVANGEN HEBT /// 50 LEZERS SCHRIJVEN OVER FAMILIE /// 65 GEDICHT BRUILOFT /// 66 BEMIDDELEN IN FAMILIECONFLICTEN /// 68 ALS DE BALANS IS VERSTOORD /// 72 GELOOF IN JE GEZIN /// 76 DE MOEDER VAN WHISTLER /// 80 LEZERS SCHRIJVEN OVER FAMILIE /// 83 GEDICHT VADER /// 84 VOOR WIE HET LEZEN WIL /// 91 GEDICHT DE WOLKEN /// 92 EEN DOZIJN FAMILIEFILMS

Familie van God

TEKST: AD DE BRUIJNE ///

Orthodoxe christenen zijn meestal warme pleitbezorgers van het gezin: het is immers een scheppingsinstelling van God. Bij al die positieve aandacht en waardering wordt gemakkelijk vergeten dat in de Bijbel niet het natuurlijke gezin, maar de geestelijke familie van God centraal staat. Wat dat betekent, wil ik in dit artikel uitwerken. Tegelijk waak ik er daarbij voor om door te schieten naar een doperse benadering. In het licht van Gods familie krijgt ook de natuurlijke familie opnieuw betekenis.

Niet alles wat natuurlijk heet, is daarmee ook blijvend. De Bijbel vertelt niet alleen over de schepping van het begin, maar ook over de herschepping in het komende rijk van God. Wij mogen die twee niet tegenover elkaar zetten, alsof God in de loop van de geschiedenis zou tegenspreken wat Hij zelf eerst zeer goed noemde. Tegelijk leert de Bijbel wel

dat er grote verschillen bestaan tussen schepping en herschepping. God zal vervullen wat Hij maakte en daarbij geeft Hij het ook een meer volmaakte vorm. Sinds de Heer Jezus opstond, leven wij in het laatste stukje van de geschiedenis, waarin de herschepping nadert. Nog meer dan op de schepping van het begin, moeten wij ons daarom oriënteren op het koninkrijk dat komt.

Familiestructuur Dat geldt ook voor onze omgang met gezin en familie. In het Nieuwe Testament blijkt dat God een nieuwe familie vormt, de gemeenschap van Jezus' volgelingen. In de bijdrage van Van Houwelingen en Klinker (pag. 31-33) wordt van dat nieuwtestamentische accent iets doorgegeven. Jezus zelf relateert de bloedbanden met zijn moeder, broers en zussen.

Vanuit Gods familie bekeken heeft een oudere ineens heel wat broers, zussen en kinderen in zijn directe omgeving, ook als de eigen kinderen ver weg wonen. ///

Iedereen die Gods wil doet, zegt Hij, is mijn moeder, broer of zus (Marcus 3:35). De oervorm voor alle familieleden vinden we in God zelf. In God is sprake van een relatie tussen de Vader en de Zoon. In die hemelse familie worden mensen voortaan opgenomen. Met name in het evangelie van Johannes komt dat naar voren. Na zijn opstanding zegt Jezus tegen Maria van Magdala: Ik vaar op naar 'mijn Vader die ook jullie Vader is'. En, voegt Hij eraan toe, vertel dat aan 'mijn broers en zussen' (Joh. 20:17). In het vaderhuis, Gods hemelse gezin, maakt Hij ook een plekje vrij voor ons (Joh. 14:2). Zoals al in Johannes 1:12 stond: verbonden aan Gods zoon Jezus krijg je het recht om ook 'kind van God' te zijn. Via zijn natuurlijke Zoon adopteert God ook ons tot zoons en dochters in volle rechten. Die nieuwe familie betekent dat natuurlijke families straks op de nieuwe aarde geen rol meer spelen. Zowel Jezus als Paulus laat doorschemeren dat mensen in het komende rijk niet meer met elkaar getrouwd zullen zijn (Mat. 22:30; 1 Kor. 7:29vv). Er worden geen kinderen meer geboren. Er zullen geen bejaarden zijn op weg naar het graf. De geschapen familiestructuur heeft haar tijd gehad. Tegelijk spreekt de Bijbel over de gemeente juist wel in familietermen, zo sterk zelfs dat het Bijbelse taalveld van huwelijk en gezinsstichting op die gemeente wordt toegepast. In Efeziërs 2:15 staat dat God in de gemeente de twee (Israël en de volken) samenvoegt tot één nieuwe mens. Dat herinnert aan het één vlees worden van man en vrouw uit Genesis 2. Eén vlees worden hield meer in dan seksuele eenwording. Het ging om het vormen van een nieuw levensverband, een nieuwe familie. Kennelijk wordt die geschapen structuur nu getransformeerd tot iets nieuws: de familie van broers en zussen rond Jezus. Christenen moeten niet vooral bekend staan als mensen die opkomen

voor gezin en familie. Meer nog moeten anderen opmerken dat zij samen Gods familie vormen.

Oefenplek

Dat betekent niet dat de gewone aardse familie onbelangrijk wordt. In Paulus' brieven aan Kolosse en Efeze gaat het eerst over de nieuwe gemeenschap in Christus. Maar zodra Paulus concreet wil maken wat dat voor onze levensstijl betekent, begint hij juist met de huisgemeenschap waarin vrijwel iedereen destijds leefde. Binnen die gewone aardse familie moet nu allereerst duidelijk worden wat het betekent dat christenen voortaan familie van God zijn. De navolging van Jezus in Gods nieuwe familie begint gewoon thuis. De familie is de plek bij uitstek om geheiligde levenservaring over te dragen en christelijke eigenschappen en praktijken in te oefenen: liefde, geduld, vriendelijkheid, vrijgevigheid, leven met een antenne voor elkaars behoeften, conflicten uitpraten voor de zon ondergaat, verkeerde begeerten afzweren, omgaan met wat van buiten de eigen kring komt en op het eerste gezicht vreemd voelt. De familie is ook de kring om met elkaar zonder valse schaamte te leren praten vanuit het geloof en om te leren bidden. In een familie leer je verder dat een mens niet voor zichzelf bestaat maar moet zoeken wat Gods roeping voor hem of haar is. Je voedt je kinderen op voor die roeping, helpt elkaar die te ontdekken en laat je daarvoor vormen. In een christelijke familie leer je ook discipline en zelftucht. Het is de eerste plek in een mensenleven waar onze oude mens wordt tegengekomen en aan banden gelegd. En het allerbelangrijkste: in een christelijke familie mag je elkaar helpen om Christus te leren kennen en

je aan Hem over te geven.

Veel van deze praktische accenten rond de invulling van een christelijk familieleven haal ik uit het werk van een bekende Engelse puriteinse voorganger uit de 17e eeuw, Richard Baxter. Bij hem startte een belangrijke traditie van bezinning op en vorming in een christelijk gezinsleven. Zowel in de Angelsaksische wereld als in Nederland heeft die traditie grote invloed gehad. Wie vandaag in de spiegel van Baxter kijkt, ontdekt met schrik hoe sterk juist het christelijke familieleven inmiddels dreigt te seculariseren. Tegelijk stimuleert Baxter ons om werk te maken van wat de Bijbel ons leert: ons familielevens dienstbaar maken aan de vorming van Christus' nieuwe familie van de toekomst.

Gastvrijheid Eén van de kerneigenschappen van een christelijke familie waarop Baxter wijst, is gastvrijheid. In de nadruk op die eigenschap proef je dat een christelijke familie nooit de natuurlijke banden mag verabsoluteren en zich nooit in zichzelf mag opsluiten. Als zij echt dienstbaar wil zijn aan de vorming van Gods nieuwe familie, zal zij openstaan naar anderen van buiten de eigen kring. Zij deelt het leven dat zij van Jezus krijgt met andere leden van Gods gezin. Zij omarmt daarbij ook niet-christenen, in de hoop dat ook onder hen nieuwe broers en zussen van Jezus geboren worden. Niet voor niets hadden de gemeenten uit de tijd van het Nieuwe Testament vaak de vorm van uitgebouwde huisgemeenschappen. Natuurlijke families dienden uit tot een geestelijke familie. Zo wordt de geschapen structuur van de familie ingeschakeld en tegelijk getransformeerd tot een hulpmiddel voor de groeiende familie van God. Iets daarvan herken je vandaag als christelijke gezinnen kinderen adopteren of

'Verbonden aan

Gods zoon Jezus

krijg je het recht

om ook 'kind van

God' te zijn'

'Christenen moeten

niet slechts opkomen

voor het gezin,

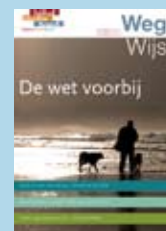
maar vooral tonen

dat zij samen Gods

familie vormen'

De Bijbel lezen, uit de Bijbel leren en vanuit de Bijbel leven. Daar draait het om bij de Bijbelstudiebond. Om een gereformeerd geluid te laten horen aan betrokken christenen in de vorm van bijbelstudiematerialen en bijeenkomsten.

In het blad **WegWijs** wordt iedere twee maanden een bepaald thema belicht. Op de **website** wordt een overzicht gegeven van de activiteiten en publicaties van de Bond, en kunnen de **Gemeenteschetsen** worden gedownload. De **Bijbelstudie-uitgaven** zijn uitermate geschikt voor de gezamenlijke bijbelstudie. En in het **Werkcongres** en de **Bijbelstudiedag** krijgt de doelstelling: het gereformeerd geluid te laten horen, heel letterlijk vorm en inhoud.

Werkcongres over
'onze veiligheid'
5 november 2011 | Zwolle

Veilig wonen
gevoel of feit

- Veiligheid in de Psalmen
- Creatieve workshops
- Dak- en thuislozenproject
- Cabaret

info en aanmelding: www.bijbelstudiebond.nl

Beeld: Henk Pieterma

zich laten inschakelen voor pleegzorg. Je proeft het ook in allerlei initiatieven waarin christenen nieuwe familiestructuren vormen, bijvoorbeeld via huisgroepen in plaatselijke gemeenten die de hele gemeente bedoelen te dienen. Een stap verder gaan zij die leefgemeenschappen stichten waar mensen in christelijke vriendschap samenleven. Soms bestaan die uit ongetrouwde mensen, soms ook uit combinatie van getrouwden, alleenstaanden en mensen in bijzondere omstandigheden. Ook eigentijdse bewegingen als 'emerging church' of 'nieuwe monastiek' kun je in dit licht plaatsen, wat je daar verder ook nog meer van zou kunnen zeggen. Groepjes christenen vestigen zich in een gesecculariseerde omgeving, bijvoorbeeld een achterstandswijk. Klein en bescheiden starten zij daar een soort groot gezin om samen de stijl van Gods komende koninkrijk te beoefenen. Zij ondersteunen elkaar in toewijding aan Christus. Tegelijk richten zij zich op hun niet-christelijke buurt, door gastvrijheid, dienstbaarheid, en getuigend spreken en optreden.

Gods nieuwe familie Juist in onze moderne samenleving ontstaan uit een accent op Gods familie positieve neveneffecten. Denk bijvoorbeeld aan de gevolgen van de toegenomen mobiliteit. Daardoor leven natuurlijke familieleden leven vaak ver uit elkaar. Zijn er problemen of is er intensieve zorg nodig, dan is het voor familieleden vandaag moeilijker om dat op zich te nemen dan vroeger. Hoe vaak lukt het je om je zieke vader aan de andere kant van het land te bezoeken? Niet altijd genoeg om structureel zorg te bieden. Maar vanuit Gods familie bekeken, heeft zo'n zieke vader ineens ook heel wat broers en zussen en kinderen in zijn eigen omgeving. Tegelijk kun jij misschien een rol vervullen voor hun hulpbehoevende vaders en moeders in

jouw buurt. Gods wereldwijde familie is de gemeenschap die het beste toegerust is om een antwoord te geven op moderne ontwikkelingen als mobiliteit en globalisering. Nog sterker wordt het belang van Gods familie wanneer je natuurlijke familie gebrokenheid vertoont. Wie geen levenspartner vindt, mist meestal een gezin om zich heen. Minder dan vroeger kan je natuurlijke familie dat compenseren. Vaak leven zij elders. Wie alleenstaand is, staat vandaag meestal meer alleen dan vroeger. Denk ook aan verstoorde verhoudingen in natuurlijke families. Hoe je het ook probeert, soms blijft het onopgelost. Daarnaast bleven sommigen kinderloos, terwijl anderen ouders verloren. In veel families zijn lege plekken, door de dood of door echtscheiding. Steeds meer komt het bovendien voor dat familiebanden breken omdat iemand christen werd. Vooral bekeerde moslims worden vaak uitgestoten. Rond zulke vormen van gebrokenheid ontvangt de familie van God een belangrijke rol, zeker in onze geïndividualiseerde samenleving. In de gemeente kun je een nieuw thuis vinden. Daarbij moeten we eerlijk erkennen dat de praktijk soms teleurstelt. Zeker in kerken uit de gereformeerde traditie klinken vaak zinswendingen als 'wij en onze kinderen', of 'in onze gezinnen'. Zulke communicatie sluit christenen in andere omstandigheden onbedoeld uit. We suggereren onwillekeurig dat het natuurlijke gezin de norm is, en vergeten vanuit Gods nieuwe familie te denken. Maar gelukkig kan het ook anders. Er bestaan stimulerende voorbeelden uit binnen- en buitenland. Wie rond de natuurlijke familie getroffen wordt door gebrokenheid, vindt in de

gemeente nieuwe familiebanden die nooit meer stuk gaan.

Kloof Meer oog voor Gods familie is ook nodig als toerusting met het oog op de postchristelijke tijd die voor ons ligt. Als westerse christenen zijn wij gewend aan een samenleving die als geheel christelijk is. In zo'n samenleving zijn ook families vanzelfsprekend 'christelijke families'. Dan is het ook begrijpelijk dat christenen prioriteit geven aan gezin en familie. Ook voor de tijd na Christus lijkt die schepingsstructuur dan voldoende. Maar vandaag kantelt dit beeld. Steeds vaker ontmoeten wij ook Westerse bekeerlingen die als enigen in hun familie christen werden. Steeds vaker ook ontstaat in onze eigen – vanouds christelijke – gezinnen en families een geestelijke kloof. Christelijke gezinnen blijken niet natuurlijk.

Christenen van buiten de Westerse wereld leefden al lang met die werkelijkheid. Al in het Israël van Jezus' dagen groeide zo'n geestelijke kloof in families, tussen wie wel en niet Jezus volgden. Jezus bracht verdeeldheid tussen huisgenoten (Mat: 10:34vv) en riep op om zo nodig te breken met familieleden ter wille van Gods rijk (Luk: 14:26). In latere missionaire contexten binnen het Nieuwe Testament blijkt dat soms de vrouw christen werd, terwijl de man ongelovig bleef. Binnen niet-christelijke huishoudens leefden bekeerde slaven die het zwaar hadden. Hoe duidelijker christenen in een niet-christelijke samenleving verkeren, des te meer zij zullen ontdekken dat de natuurlijke familie niet hun eerste thuis is. Daarom doen wij er als Westerse christenen goed aan onze retoriek over het gezin als 'hoeksteen van de samenleving' te matigen. Alleen meer aandacht voor Gods familie kan 'ons en onze kinderen' toerusten voor een postchristelijke tijd.

>>

Publiek Daarbij doemt wel een risico op. Sommigen maken vanuit dit inzicht de kerk min of meer tot een kopie van de natuurlijke familie. Daarbij projecteren zij ook nog eens de romantische burgerlijke vorm van die familie op de kerk. Sinds de 19e eeuw is de familie de plaats geworden waar een mens zich terugtrekt uit de hectiek van de moderne samenleving en in de privésfeer tot rust komt. Het gezin werd (met de titel van een boek van Christopher Lasch) een 'haven in een harteloze wereld'. Dat leidt tot een informele kerkvorm waarin alles draait om intimiteit, relaties en jezelf kunnen zijn. Veel activiteiten

creëren vooral een sfeer van familiale christelijke gezelligheid. De kerk wordt dan de plek waar je met zeskampen en

'God geeft ons

aan elkaar om

de wereldwijde

gemeenschap

rond Christus te

bevorderen'

barbecues op adem komt.

Dat kan betekenen dat

we zonder het te beseffen

precies doen wat de seculiere samenleving graag wil:

onzelf als kerk terugtrekken

in de privésfeer.

In de Bijbel vormt 'familie'

slechts één van de beelden

voor de kerk. Daarnaast heet

zij 'volk', of 'vergadering

van burgers'. De kerk wijst

niet alleen vooruit naar de

vervulling van de natuurlijke familie, maar ook naar het ene volk waarin alle

volken eens opgaan en naar de nieuwe politieke samenleving die straks alle

staten aflost. Daarom gaat er iets mis wanneer wij vooral gebruikelijke familie-idealen projecteren op de kerk. We moeten die beelden samen rechtdoen, en beseffen dat Gods rijk anders zal zijn dan alle vormen van vandaag. Voor zover we de kerk inrichten als een nieuwe familie moeten we daarbij altijd Gods doel voor ogen houden. Hij geeft ons aan elkaar om die wereldwijde gemeenschap rond Christus te bevorderen. We mogen elkaar stimuleren om God publiek te eren en onze omgeving te zegenen. Het gaat erom dat we samen Jezus volgen naar Gods onvoorstelbare toekomst.

Ad de Bruijne is hoogleraar ethiek en spiritualiteit aan de TU in Kampen en redacteur van De Reformatie. Hij is getrouwd en vader van zes kinderen.

- advertenties -

Heb je geen tijd meer voor elkaar... Dreig je uit elkaar te groeien... Waarom geen **Marriage Encounter?**

Schrijf je in voor een weekend of midweek en ervaar hoe het ook kan!

11-13 nov. 2011, 2-4 feb. of 6-8 mrt 2012.
€ 295 voor 2 pers. www.eenwegvoorsamen.nl

TIJD VOOR JEZELF

Retraite en bezinning:
Wandelen, Kapel-momenten, Eigen kamer, Vol-pension

Landgoed HEZENBERG
doet je goed!

WWW.HEZENBERG.NL **038 - 444 52 51**

Alleen red je het niet meer!

Psychische problemen, spanningen en zorgen van allerlei aard kunnen je boven het hoofd groeien. Het is goed om er over te praten. Het maatschappelijk werk van Stichting Schuilplaats biedt vanuit een christelijke identiteit hulp bij: relatie- en opvoedingsproblemen, psychische problemen, psychosomatische problemen, seksuele problemen en (rouw/incest) verwerkingsproblematiek.

Problemen spanningen zorgen

schuilplaats

Andere hulpverleningslocaties:
Alblasserwaard & Vijfheerenlanden
(0184) 41 31 08
Ridderkerk
(0180) 41 46 66
Staphorst
(0522) 75 09 25
Woudenberg
(033) 286 13 40

T (0318) 52 61 23 **Veenendaal**
E info@stichtingschuilplaats.nl
I www.stichtingschuilplaats.nl

Oma negentig

Jarige Oma, u bent vanzelfsprekend
Het middelpunt van de families Kal,
Fowler en Hoek. Zeggen wat u betekent
Is iets wat ik niet eens proberen zal.

In 't Psalmboek bij het eendere getal
Als u nu jaren telt staat het uitstekend:
Eer Hij de wereld schiep, was God er al,
Die ons een toevlucht is, op Wie u rekent.

De dagen van de mens zijn zeventig,
En ingeval wij sterk zijn tachtig jaren,
Maar die van onze Oma negentig.

Dat God u nare dingen mag besparen,
En soepel van gewricht en levendig
Van geest u lang voor ons nog mag bewaren!

(Jacoba Cornelia Kal-Sommer,

Leerdam, 21 juli 1884 – Haarlem 24 juli 1975)

Jan Kal (1946)

Uit: Jan Kal, *1000 sonnetten*. Nijgh & van Ditmar, 1997

Toekomst voor het gezin?

TEKST: MAARTEN J. VERKERK ///

De afgelopen decennia is onze samenleving enorm veranderd. Al die veranderingen hebben een grote invloed gehad op de positie, de samenstelling en de functies van het gezin. Ongetwijfeld zal onze samenleving de komende decennia verder blijven veranderen, met als gevolg dat ook het gezin zich verder zal aanpassen.

In deze bijdrage wil ik drie trends naar voren halen. Ik begin met de veranderingen in het denken over mens en relaties. Ik zal laten zien dat deze veranderingen begrepen moeten worden tegen de achtergrond van de ontwikkeling van het denkklimaat in de westerse maatschappij. Ten slotte wil ik deze veranderingen plaatsen in het kader van demografische ontwikkelingen. Andere trends, zoals de ontwikkelingen op het gebied van technologie, economie en politiek zullen we groten-deels moeten laten liggen.

‘Liefde à la carte’ Hoe kijken we in deze tijd aan tegen relaties en gezinsvorming? Wat vinden we echt belangrijk en waar gaan we voor? Malou van Hintum en Jan Latten schreven daarover het boekje *Liefde à la carte. Trends in moderne relaties* (Archipel, 2007). Op basis van een aantal interviews en allerlei statistische gegevens schetsen zij een beeld van de postmoderne visie op mens en relaties; een visie waarin het individu en zijn keuzevrijheid centraal staat. Ik geef enkele citaten:

‘In de liefde is nog weinig vanzelfsprekend; je kiest wat bij je past. En dat kan over tien jaar wel eens iets anders zijn dan nu.’

‘In onze samenleving ben je steeds meer op jezelf aangewezen (...) Je moet

zelf bepalen wat voor jou het beste is. Daarbij moet je je eigen belang goed in de gaten houden – iemand anders doet het niet voor je. In de liefde is het niet anders. ‘Houden van’ is vaak meer een kosten-batenanalyse dan jezelf in de gaten hebt.’

Van Hintum en Latten signaleren dat de nadruk op het individu en zijn keuzevrijheid een grote invloed heeft op relaties en gezinsvorming:

‘Kiezen lijkt leuk, en dat is het natuurlijk ook. Als je tenminste goed kiest, en dat is nog een hele kunst. Veel mensen zijn, struikelend over al hun keuzemogelijkheden, in een situatie terechtgekomen waar ze zelf nooit voor gekozen zouden hebben. De vrijheid om te zoeken naar de allerbeste partner, het grootste geluksgevoel en de meest opwindende seks levert meer dan eens het resultaat op dat je weer – of nog steeds – single bent. En dat is toch niet de bedoeling.’

‘De andere kant van een grotere keuzevrijheid is niet alleen twijfel en onzekerheid, maar ook de kans dat je sneller en vaker ontevreden bent (...) De meerkeuzemaatschappij is daardoor ook een wegwerpmaatschappij: als je een beter alternatief hebt,

gooi je je oude rommel weg. Dat geldt voor je kleren, je computer, je baan, en ... je partner.’

‘Een ander gevolg van de nieuwe moraal en de nieuwe technieken is dat kinderen krijgen een bewuste keuze is geworden. Ze komen niet meer vanzelfsprekend, laat staan vanzelf. De keuze voor kinderen moet concurreren met andere verlangens in het leven.’

Het eigen IK Als we deze citaten rustig tot ons door laten dringen, dan komt het beeld naar voren van het IK dat al zoekende zijn of haar weg gaat om in vrijheid die keuzes te maken die bij hem of haar het beste passen en die hem of haar de beste mogelijkheden tot ontplooiing geven. Het eigen IK staat centraal. Het gaat om mijn leven, mijn keuzes en mijn identiteit. Vanuit dat perspectief vindt de keuze van de partner plaats: die moet iets toevoegen aan mijn ontplooiing en aan mijn identiteit. Hetzelfde geldt voor het krijgen van kinderen: die moeten iets

substantieels aan mezelf en aan mijn relatie toevoegen.

Van Hintum en Latten signaleren dat het IK maar lastig te verenigen is met JIJ. De emancipatie van het IK heeft een generatie van vrije individuen

‘Het eigen IK staat centraal. Het gaat om mijn leven, mijn keuzes en mijn identiteit’

Het gaat in onze samenleving om *self-shaping*: elke persoon geeft zelf vorm aan zijn of haar leven - de 'do-it-yourself'-biography. ///

voortgebracht die zich niet gemakkelijk kunnen aanpassen. Het IK blijft maar doorgroeien en daardoor wordt het steeds lastiger om van twee IK-ken één WIJ te maken. Je gaat voor de maximale kwaliteit van het leven: in je werk, in je liefde en in je seks. Het gaat om het genieten in het 'hier en nu'. 'I want it all, I want it now!' zoals Queen al zong.

Happy single Van Hintum en Latten wijzen op een aantal interessante fenomenen. Enkele daarvan wil ik hier noemen. Het eerste fenomeen is die van de 'happy single'. De single wordt in onze cultuur gepresenteerd als de 'kroon op de individualisering'. Vrijgezelle

vrouwen en alleenstaande mannen worden gepresenteerd als het toonbeeld van vrijheid en blijheid. Voor hen is het leven één groot feest. Ze eten, drinken en vrijen wanneer ze willen. Van Hintum en Latten ontmaskeren het beeld van de 'happy single'. Het blijkt dat de 'happy single' helemaal niet bestaat. De 'happy single' wil juist niet alleen blijven maar met een andere 'happy single' door het leven gaan om 'happy together' te zijn. Een ander fenomeen is dat van de onbeperkte keuze. De keuzemogelijkheden voor de (goedopgeleide) single zijn bijkans onbeperkt. Hij of zij zoekt naar het grootste geluk. Het doel is de meest

uitdagende baan, de meest perfecte partner en de meest opwindende seks. Zoeken betekent ook dat je je voorlopig niet vast wilt leggen. Eerst wil je alles uitproberen. Het kan nog steeds beter. De eisen worden steeds hoger. Je moet immers het maximale uit het leven halen. De onbeperkte keuze leidt tot de 'quarterlife-crisis' en het 'dertigersdilemma'. En daar wordt niemand gelukkig van.

Scheidingscultuur Weer een ander fenomeen is dat van de 'scheidingscultuur'. 'Wie de vrijheid heeft om zijn partner te kiezen,' zo schrijven Van Hintum en Latten, 'heeft ook de vrijheid om die keuze te herzien.' En die cultuur levert een groot aantal exen op. Het gaat hierbij niet alleen om twintigers wier 'relationele leven door trial-and-error wordt gekenmerkt.' Maar er zijn ook veel dertigers en veertigers die graag een 'ex-ex' willen zijn. De cultuur is: even uithuilen, en dan zo snel mogelijk opnieuw beginnen. In het jaar 1900 gingen nog maar zeshonderd getrouwde stellen uit elkaar (1 op de 1000) en nu zijn dat er volgens het CBS per jaar ongeveer 38.000 (9 op de 1000). Scheiden is 'gewoon' geworden. Het aantal stellen dat na langdurig samenwonen uit elkaar gaat, is ongeveer twee keer zo groot. Al met al komen er elk jaar een kwart miljoen exen op de markt! En dan praten we nog niet eens over het aantal kinderen dat hierdoor getroffen wordt. Scheiden is een maatschappelijk probleem geworden. Waar leidt dit alles toe? Van Hintum en Latten verwachten dat we in de toekomst nog sterker met ons IK zullen bezig zijn. Maar omdat we niet alleen op de wereld zijn, worden we gedwongen om een evenwicht te vinden tussen ons IK en de rest. Niet zo maar een evenwicht, maar een dynamisch evenwicht, en wel omdat de ontwikkelingen in onze samenleving zullen leiden tot een blijvende variatie aan opvattingen en levensstijlen. En die zullen weer allemaal hun eigen keuzes vragen en >>

hun eigen onzekerheden met zich meebrengen. 'Het IK van de toekomst,' zo besluiten ze hun boek, 'is een evenwichtskunstenaar.'

Do-it-yourself-biography

Hoe heeft het denken over mens en relaties in zo'n korte tijd – zeg vijftig jaar – zo kunnen veranderen? Om dat te kunnen begrijpen, moeten we een kleine duik in de geschiedenis van de filosofie doen. Van oorsprong is Nederland een christelijk land. Dat betekent: de gelovige wist dat de werkelijkheid geschapen was in Christus, nog steeds onderhouden werd door Christus en tot doel had om Christus te verheerlijken. Het koningschap van Christus had ook betekenis voor het dagelijkse leven. Oftewel, de ethiek van alledag werd beheerst door de samenvatting

'De eisen worden

steeds hoger. Je

moet immers het

maximale uit het

leven halen'

van de wet: heb God lief boven alles en je naaste als jezelf. Ook als het ging om de toekomst vertrouwde de gelovige op Christus: de opstanding van Christus als het symbool en de zekerheid dat we na

onze dood zullen opstaan en eeuwig zullen leven. Om het met de woorden van de titel van een boek van Berkhof te zeggen: *Christus de zin van de geschiedenis.*

Vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw raakte Nederland in de ban van het moderne denken. Dit denken heeft zich vanaf de Renaissance via de Verlichting ontwikkeld. De kerngedachte dat Christus het fundament van de werkelijkheid is, werd vervangen door de idee dat de werkelijkheid in zichzelf rust en vanuit natuurlijke processen verklaard kon worden. De idee van de werkelijkheid als schepping was overbodig omdat

deze uit twee grote evolutieprocessen verklaard kon worden: de *big-bang*-theorie die de vorming van ons zonnestelsel en onze planeet verklaart en de evolutietheorie die het ontstaan van leven en van de mens verklaart. Ook op het gebied van de ethiek werd de wet van God losgelaten. De leidende gedachte werd dat de mens met behulp van zijn verstand zelf kon bepalen wat goed voor hem of haar was. En deze rationele ethische normen zouden voor alle mensen moeten gelden. Ten slotte werd het geloof in een eeuwig leven losgelaten ten gunste van een gelukkig leven op de aarde in de weg van wetenschap en techniek.

In de jaren tachtig van de vorige eeuw deed het zogenaamde postmoderne denken zijn intrede. De autonomie van het verstand werd ter discussie werd gesteld en het individu kwam centraal te staan. Het gaat om *self-shaping*: elke persoon geeft zelf vorm aan zijn of

- advertentie -

VOOR BEIDE FAMILIES MOOIE BOEKEN

↓ THUIS

HET BIJBELS
DAGBOEK
Al decennialang
een dagelijkse
bron van
inspiratie.

IN DE GEMEENTE ↓

GA MET GOD.
De gemeente-
projecten van
Gunnink zijn
persoonlijk en
opbouwend.

JOOST GOEDHART, BOEKHANDELAAR IN ZWOLLE, ASSEN EN HASSELT

Vuurbaak www.vuurbaak.nl

haar leven: aan het lichaam (plastische chirurgie), aan de sociale identiteit (je gaat relaties aan om jezelf te ontwikkelen), aan de psyche (iedereen zijn of haar eigen psycholoog) en aan de eigen spiritualiteit (geloof alleen wat goed voelt). Met andere woorden: de mens als *do-it-yourself-biography*.

Achtergrond Hoe moeten we nu kijken naar deze ontwikkelingen in het denkklimaat? Ze vormen als het ware het milieu waarin we leven. Het is als de lucht die we zonder dat we het merken inademen. Christenen die leven in een moderne tijd krijgen een tik mee van modernisme. Leef je als christen in een postmoderne tijd, dan krijg je een tik van het postmodernisme mee. Juist op het gebied van het denken over mens en relaties doet deze ‘tik’ zich gelden: we vinden het ‘gewoon’ als mensen kort nadat ze elkaar hebben leren kennen met elkaar naar bed gaan; we vinden het ‘gewoon’ als mensen uit elkaar gaan; we vinden het ‘gewoon’ dat onze eigen ontwikkeling centraal staat.

Eenpersoonshuishoudens De komende jaren zal het aantal ouderen sterk toenemen. De mensen die geboren zijn tijdens de geboortegolf van na de oorlog gaan langzamerhand met pensioen. Op dit moment is ongeveer 16 procent van de Nederlanders 65 jaar of ouder. In 2040, wanneer de vergrijzing een piek bereikt, zal dat ongeveer een kwart zijn. Niet alleen komen er meer ouderen bij, maar de ouderen worden ook steeds ouder. Op dit moment is de levensverwachting voor een man ruim 78 jaar en voor een vrouw ruim 82 jaar. In 2040 zal dat toegenomen zijn tot respectievelijk ruim 82 en 86 jaar. De demografische veranderingen hebben een grote invloed op de samenstelling van de huishoudens. In 1960 telde

een huishouden nog gemiddeld 3,6 leden, in 2010 was dit al teruggelopen tot 2,2. De daling zal doorzetten tot 2040, wanneer een huishouden gemiddeld nog maar 2 leden telt. Het gevolg van deze demografische ontwikkelingen is dat onze maatschappij er heel anders uit gaat zien. Op dit moment bestaat 37 procent van de huishoudens uit één persoon, ruim 25 procent uit echtparen zonder kinderen, nog eens ruim 25 procent uit echtparen met kinderen, en 7 procent uit éénoudergezinnen met kinderen. Het aantal eenpersoonshuishoudens zal in de komende decennia alleen maar toenemen.

Uitdagingen Als ik het goed zie, dan liggen de uitdagingen voor het christelijke gezin op vier terreinen. Allereerst op het gebied van de seksualiteit. We leven in een gepornificeerde en geseksualiseerde cultuur. Seksualiteit is een consumptieartikel geworden. Ik zou willen pleiten voor het beleven van seksualiteit in een veilige, stabiele en respectvolle relatie. Het gaat wat mij betreft om een herwaardering van de huwelijkse seksualiteit. Seksualiteit betekent je overgeven aan en je verliezen

*‘Het geloof in een
eeuwig leven is
losgelaten ten gunste
van een gelukkig
leven op de aarde’*

in de ander. In de veiligheid van de relatie hoeft seks niet perfect te zijn, kun je leren omgaan met onvolkomenheden en laat je elkaar niet in de steek bij seksuele problemen. Het geheim van Bijbelse seksualiteit is dat je niet jezelf zoekt maar de ander (zie 1 Kor. 7).

Een tweede uitdaging ligt op het gebied van het krijgen van kinderen. Kinderen hebben een eigen waarde. Kinderen krijg je niet om jezelf te ontwikkelen of omdat je zo nodig je genen moet doorgeven. Kinderen krijgen is een zegen en een opdracht die hoort bij het geschapen zijn naar

Gods beeld (Gen. 1:28). De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat het krijgen en opvoeden van kinderen in deze maatschappij niet gemakkelijk is. Kinderen krijgen vraagt om een stabiele relatie.

In een gebroken wereld is dat geen vanzelfsprekendheid, net zo min als het vermogen om voor kinderen te zorgen. Een derde uitdaging ligt op het gebied van werken en zorgen. Werken en zorgen hebben ieder een eigen waarde die je niet tegen elkaar moet uitspelen. Aan de ene kant dreigt het gevaar

van de dominantie van het economisch denken waarbij de eigen waarde van zorgen nauwelijks erkend wordt, en aan de andere kant het gevaar van het beeld van de sterke vrouw en sterke man die alles moeten kunnen. Maar al te vaak wordt de combinatie van werken en zorgen als vanzelfsprekend gepresenteerd: natuurlijk blijven beide partners werken, fulltime of semifulltime, als er kinderen komen en natuurlijk nemen ze allebei een deel van de zorgplicht op zich. Het probleem ligt mijns inziens van de vanzelfsprekendheid van de combinatie: niet iedereen kan die combinatie aan.

Ten slotte, demografische ontwikkelingen laten zien dat het aantal alleenstaanden en het aantal ouderen groeit. Ook hier zie ik een uitdaging: huwelijken en gezinnen kunnen veel betekenen in een individualistische en vergrijzende samenleving, om daarmee te investeren in kerk en samenleving.

Maarten Verkerk is bijzonder hoogleraar Christelijke Filosofie aan de Technische Universiteit Eindhoven en de Universiteit Maastricht. Hij schreef onder andere het boek *Sekse als antwoord* (Buijten & Schipperheijn, 1997) en met zijn vrouw Nienke Vegter het boek *M/V. Mens en relaties in de eenentwintigste eeuw* (Buijten & Schipperheijn, 1999). Maarten en Nienke hebben samen vier kinderen.

Maak **GRATIS** drie maanden kennis met Opbouw!

Opbouw is het tweewekelijkse opinieblad voor de Nederlands Gereformeerde kerken, en publiceert vanuit de gereformeerde traditie over pastorale, missionaire en maatschappelijke thema's, Bijbelse bezinning, jeugdwerk en nieuws over plaatselijke initiatieven en gebeurtenissen uit met name de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Maak nu gratis kennis met Opbouw en neem een proefabonnement van drie maanden op dit tweewekelijkse magazine! U kunt u opgeven via administratie@opbouwonline.nl.

Kijk ook eens op de website www.opbouwonline.nl. Daar kunt u inmiddels ruim 12.000 digitale artikelen uit het heden en verleden vinden: een enorme bron van informatie en opinie!

opbouw

Unieke kans om voordelig kennis te maken met De Reformatie!

Het tweewekelijkse tijdschrift De Reformatie biedt u een schat aan interessante artikelen op het gebied van de kerk, het kerkelijk leven en de samenleving. Neem nú een jaarabonnement op tijdschrift De Reformatie en ontvang alle

nummers van november en december 2011 gratis! Hoe eerder u zich abonneert, hoe groter uw voordeel! En u begint pas te betalen met ingang van 1 januari 2012. Na het jaar bepaalt u zelf of u uw abonnement door laat lopen of stopzet.

Deze actie loopt door tot 31 december 2011.

RONALD WESTERBEEK /// FOTO: TJERK S. DE VRIES

Echt mijn broer, mijn zus

‘Beloven jullie deze nieuwe broers en zus liefdevol te verwelkomen, voor hen te bidden en te zorgen, hen te bemoedigen en te helpen om te leven als navolgers van Jezus Christus?’ Luid en helder klinkt het: ‘Ja, dat beloven we!’

We hebben zojuist vier mensen kopje onder zien gaan in het doopbad, en toen ze weer boven kwamen, ging zo ongeveer het dak eraf. Nu verwelkomen we hen in de familie, als nieuwe broers en een nieuwe zus. Dat klinkt natuurlijk heel mooi en Bijbels, maar het is ook hartstikke concreet: deze vier ex-moslims hebben echt een nieuwe familie nodig.

Ibnessalaam is een Marokkaanse man, die een leven achter zich heeft als drugsdealer en ‘heel veel problemen,’ zoals hij het in zijn doopgetuigenis eufemistisch omschreef. Nu hij Jezus heeft leren kennen, is zijn hele leven grondig aan het veranderen. Gedragspatronen,

emotionele wonden van vroeger, keuzes en de consequenties ervan: alles mag stap voor stap in het licht van Jezus Christus komen. Zijn oude naam is Abdesslam, wat zoveel betekent als ‘slaaf van de islam’. Als doopnaam koos hij: John Ibnessalaam. Ibnessalaam betekent: zoon van de vrede, en met ‘John’ bedoelt hij Johannes de Doper, die anderen op Jezus mocht wijzen, want dat is zijn grote verlangen.

Rihaab en haar beide zoons Fadhel (14) en Jafaar (11), hebben huis en familie achtergelaten in Irak. Haar beide dochters, Rusul en Sarah, werden eerder al gedoopt bij ICF Amersfoort. Maar de rest van de familie, hun vrienden en kennissen, kunnen geen begrip opbrengen voor hun ‘geloofsafval’. Rihaab is een krachtige vrouw en ze wil als christen zelf verantwoordelijkheid nemen voor de opbouw van de gemeente – niet voor niets koos zij als doopnaam ‘Lydia’,

naar die bijzondere vrouw uit Handelingen.

Deze mensen hebben zoveel meer nodig dan een kerkdienst en een Bijbelkring. Ze hebben keihard broers en zussen nodig, een familie die echt om hen heen staat. Om vol te houden, te groeien en te wortelen in hun nieuwe leven.

Daarom hebben we onlangs een tweede gemeente gesticht: Oase. De kerkplanting ICF Amersfoort bestaat nu uit twee deelgemeenten: Grace Church (Engelstalig, met bijzondere aandacht voor Afrikanen), en Oase (Arabisch/Nederlands, met bijzondere aandacht voor moslims). Beide gemeenten houden elke zondag een eredienst. Maar minstens zo belangrijk is de rest van de week: daar delen we ons dagelijkse leven en trekken we samen op, samen ontdekkend hoe je als christen leeft, je kinderen opvoedt in deze postchristelijke samenleving, een baan vindt, omgaat met geld, omgaat met andere culturen, en in alles getuigt van Jezus Christus.

Twee gemeenten, één kerk. Eind september hadden we ons ICF-weekend - bijna 70 Arabieren, Afrikanen en Hollanders. Culturen waartussen soms diep kloven gaten, vol pijnlijke herinneringen en verwondingen, maar hier toch: één familie in Jezus Christus. Mooiste moment: de dienst op zondag, toen we allemaal in een kring stonden en tegen elkaar zeiden: ‘Jij bent mijn broer, je bent mijn zus.’

Ronald Westerbeek is kerkplanter en samen met zijn vrouw Nienke teamleider van ICF Amersfoort, een multiculturele kerk (CGK/GKv) die bestaat uit twee deelgemeenten: Grace Church (Engels) en Oase (Arabisch/Nederlands). Ronald en Nienke hebben twee dochters.

De doop van Lydia. ///

Het campinggevoel van Psalm 133

TEKST: JAN MUDDE ///

Het is vakantie en je zit bij je tent met een koel biertje in de hand. De barbecue sist, om je heen badmintonnen kinderen, je vrouw maakt een praatje met de burens. Er maakt zich een ronduit gelukkig gevoel van je meester. Laten we het maar het campinggevoel noemen. Het is dit campinggevoel dat Psalm 133 van begin tot het eind doortrekt: 'Zie, hoe goed, hoe heerlijk is het als broeders bijeen te wonen!'

Sommige uitleggers menen dat de bekende openingszin van Psalm 133 oorspronkelijk een oude spreuk was, ontsproten aan Israëls agrarische samenleving. Families woonden generaties lang al bij elkaar op de geerfde grond. Wat was het dan kostbaar als de onderlinge verhoudingen goed waren.

Dat sprak niet vanzelf. Het beeld dat de oudtestamentische verhalen van het familieleven oproept is ontluisterend: broers staan elkaar naar het leven (Kain en Abel; Esau en Jakob; de zonen van Lea en Jozef, de zoon van Rachel; Absalom en Amnon), zussen kunnen elkaars bloed wel drinken (Lea en Rachel), kinderen vernederen of bedriegen hun ouders en omgekeerd (Cham en Noach; Jakob en Isaäk; Saul en Jonathan; Absalom en David); menig huwelijk vertoont problematische trekken (Isaäk en Rebekka; Jakob en Lea; David en Mikal); er is herhaaldelijk sprake van incest (de dochters van Lot; Ruben met Bilha; Amnon met Tamar) en falend ouderschap (Jakob; David). De consequenties zijn niet zelden desastreus.

Buitengewoon Gelukkig flitsen door de Bijbelse geschiedenissen ook prachtige momenten van liefde en trouw (Juda die zichzelf opoffert voor Benjamin; Jozef die zijn broers vergeeft; Elkana die

de onvruchtbare Hanna verzekert dat ze hem meer waard is dan zeven zonen; Ruth die Noëmi trouw blijft), maar in het algemeen moet gezegd dat het Oude Testament van het familieleven een verre van idyllisch plaatje schetst. Vandaar die oude spreuk. Als er vrede in de familie was en bij het oogstfeest de karaf van hand tot hand ging, kwam het 'campinggevoel' boven en zei men dankbaar: 'Kijk toch eens, hoe goed het is om als broers samen te wonen.' Of deze uitleg nu klopt of niet, het is waar dat zoiets ogenschijnlijk gewoons als goede familieverhoudingen in de Bijbel buitengewoon wordt gevonden. Het 'gewone leven' mag er helemaal zijn, omdat daarin iets geproefd wordt van Gods doel met zijn schepping.

Flevoefestival Toch is het te kleinschalig en kneuterig om Psalm 133 in de context van de oude grootfamilie te laten. Het is een bedevaartslied en heeft de tenten van Gods volk rond Jeruzalem voor ogen. Duizenden en nog eens duizenden Israëlieten, uit alle stammen afkomstig, kampeerden rond Jeruzalem, hielden samen maaltijd en dienden God. Er is dus geen sprake van

een familiefeest, maar van het in vrede en harmonie samenleven van verschillende stammen en volken rond Jeruzalem. Dat begint in het Oude Testament bij Israël, maar krijgt in het Nieuwe Testament een uitbreiding: één kudde, één herder. Met Psalm 133 bevinden we ons niet met ons gezin, maar met onze gemeente op de camping, of met duizenden andere christenen op het Flevoefestival, de Opwekkingsconferentie, of de Reveil- of New Wine-week.

*In het algemeen
schetst het Oude
Testament een verre
van idyllisch plaatje
van het familieleven'*

Bloedband In de Bijbel wordt het familieleven nergens tot een knus onderonsje van alleen degenen die een bloedband met elkaar hebben. Er gebeurt iets met het woord 'broer' in de Bijbel. Je broer, je zus is ook degene met wie je een geloofsband hebt. Niemand heeft dat zo benadrukt als Jezus Christus zelf. Als zijn familie Hem tot de orde komt roepen zegt Hij: 'Wie zijn mijn moeder en mijn broers? (...) Iedereen die de wil van God doet, die is mijn broer en zuster en moeder' (Marcus 3:33-35). Hij doelt daarmee op de gemeente die zich rond Hem verzameld heeft. En zijn leerlingen, die huis en haard verlaten hebben om Hem te volgen, verzekert Hij dat zij in deze tijd

Het beeld van de hogepriesterlijke olie wil je ervan doordringen de grootst denkbare betekenis te hechten aan het samen familie in Christus zijn. ///

al broers en zussen, moeders en kinderen zullen krijgen (Marcus 10:28-30). De Heer brengt zijn volgelingen dus een ander, een geestelijk familiebesef bij. Het is overigens wel de vraag of we dat als gemeente van Christus altijd zo beleven. De pijnlijke praktijk is dat ook binnen de kerk de geloofsband het niet zelden moet afleggen tegen de bloedband of tegen andere natuurlijke banden. 's Zondags zoeken familieleden elkaar op, of jonge gezinnen onderling, met als gevolg dat alleenstaanden zich wel eens buitengesloten voelen. Helemaal pijnlijk is het als je hoort over mensen die werkelijk huis en haard omwille van Jezus verlaten hebben, bijvoorbeeld omdat ze door hun geloofskeuze buiten de eigen familie zijn komen te

staan, maar die vervolgens ervaren dat er eigenlijk geen nieuwe familie voor in de plaats komt.

Beelden Terug naar Psalm 133. Twee sprekende beelden gebruikt de psalm om dat vreedzame samenleven in Gods familie te typeren: het beeld van de olie op het hoofd, die neervalt op de baard van Aäron en zijn gewaad, en het beeld van de dauw van de Hermon die neervalt op de bergen van Sion. Sprekende beelden? Is die olie op Aärons hoofd dan geen kliederboel? En hoe kan de dauw van de Hermon nou neervallen op de bergen van Sion? Wat moet je met deze beelden?

Ik denk dat ze ons van drie dingen bewust willen maken: hoe kostbaar

het vreedzaam samenleven van Gods volk is, wat het geheim daarvan is en hoe zegenrijk gemeente-zijn naar Gods bedoeling is.

Allereerst de olie waarmee de priesters gezalfd werden. Die werd gemaakt van de fijnste specerijen en was uiterst kostbaar. Zoals tegenwoordig de fijnste parfums duizenden euro's kosten, zo zal ook de priesterlijke zalfolie peperduur geweest zijn. Dan zullen de Israëlieten wel net zo van de geur van die olie genieten hebben als wij van een kostelijke parfum kunnen genieten. Zo'n geur verkwikt je en schept een aangename sfeer. Nu, diezelfde sfeer wordt gecreëerd als Gods kinderen in vrede samenzijn. Behalve dat het aangenaam is, heeft dat >>

Niet alleen onze principes worden hoog gewaardeerd

“Bij DVZ voel ik me gewoon thuis. Als ik contact met ze heb, krijg ik het gevoel dat ze niet alleen je verhaal aanhoren, maar ook echt geïnteresseerd zijn.”

Past de Principe Polis ook bij u?

Ik wil:

- ✓ een verantwoorde zorgverzekering
- ✓ niet te veel premie betalen
- ✓ een zorgverzekeraar met de beste service
- ✓ zelf mijn verzekering samenstellen
- ✓ een eenvoudige overstap

**€ 75,-
retour per
premiebetalende
verzekerde**

Deze actie geldt voor alle nieuwe
verzekerden die een polis afsluiten met
een ingangsdatum tussen
1 september 2011 en
1 januari 2012.

U krijgt 7,5% korting op onze basisverzekering en 10% korting op onze aanvullende verzekeringen als u lid bent van een christelijke organisatie.

Meer informatie:
www.dvz.nl

dvz Zorgverzekeraar van
christelijk Nederland

samenzijn ook iets gewijds, iets heiligs. Na zijn wijding waren baard en kleding van de hogepriester dagenlang van de geur van de olie doortrokken en ieder wist: deze man is apart gezet voor Gods werk. Zo heilig is het samenzijn van de gemeente, het samenleven als Christus' huisgezin ook.

Het beeld van de hogepriesterlijke olie wil je ervan doordringen de grootste denkbare betekenis te hechten aan het samen familie in Christus zijn. Die beeldspraak bepaalt je er ook bij hoe je over de kerk denkt en praat. Er valt heel wat op kerken en gemeenten aan te merken. Niet zelden is het een bar onheilig gebeuren. Psalm 133 nodigt uit daar doorheen te zien. De essentie is dat God een prachtig plan van samenleven van mensen en volken heeft. In de kerk mogen we op de vervulling daarvan vast een beetje vooruitlopen. Dat is iets heiligs, iets uitermate kostbaars, iets waar je je met al je krachten voor dient in te zetten.

Hart Dan de verwijzing naar Aäron. Het gaat in Psalm 133 over het in vrede en harmonie samenleven van de stammen van Israël. Dat krijgt gestalte in en rondom Jeruzalem, de tempelstad. Nog specifieker: rond de hogepriester, die de dienst van de verzoening bewerkte. Het samenleven van mensen in familieverband was toen al heel kwetsbaar en is dat nu nog steeds; zie de voorbeelden uit het Oude Testament die ik eerder al noemde. Wij, als vrijgemaakt en Nederlands gereformeerden kunnen er ook over meepraten. Wat kunnen goedwillende, diepgelovige mensen elkaar bezeren. Als die verdeelde gemeente dan uit volle borst Psalm 133 zingt: 'Komt, ziet, hoe goed, hoe lieflijk is 't als zonen, van 't zelfde huis als broeders samenwonen,' zou je er cynisch van kunnen worden. Wat is die verwijzing naar Aäron dan op zijn plaats. Aäron, de hogepriester staat bij het altaar, slacht het offer, spat het bloed dat verzoening bewerkt. Hij is een voorafbeelding van Jezus Christus en staat voor voorspraak, vergeving,

genade. Ik leer hiervan dat het samenleven in familieverband en daarbuiten een hart heeft. Dat hart is het altaar van verzoening, het kruis op Golgota. Alleen rond die plek waar mensen sterven aan zichzelf en sterven met Jezus Christus, die plek van genade, wordt het visioen van in vrede samenlevende mensen realiteit. Op de meest intense manier worden we daar als gemeente keer op keer bij bepaald door de viering van het heilig avondmaal. Het breken van het brood en het drinken van de wijn vormen het hart van het christelijke familieverband. Alleen via de maaltijd van de Heer kan het op het kampeerweekend van de kerk of de New Wine-week te Biddendinghuizen komen tot het werkelijk genieten van een gezamenlijke barbecue.

Bron Het kunnen samenleven als familie van Christus heeft een hart, maar ook een bron. Dat kun je ook afleiden uit het beeld van de zalfolie, die van bovenaf uitgegoten wordt over de hogepriester, de representant van heel Gods volk. Dat staat symbool voor wat God wil doen door de werking van de heilige Geest. In vrede samenleven van mensen moet ons van boven gegeven worden, als een geschenk, als een vrucht van de Geest die God ons wil geven. Je kunt als mensen vol zijn van de Olympische gedachte, spreken van 'Peace on earth', 'Yes, we can!' roepen, maar het blijft bij loze woorden als er van bovenaf geen bron vloeit waaruit je samen drinkt. God zal het 'goed en lieflijk' in ons en voor ons moeten doen. Maar juist in die beweging van boven naar beneden, van God naar de mensen klinkt ook een belofte, een verzekering door. Zo zeker als de zalfolie over het hoofd van de priester druipt, zo zeker is het ook dat de HEER zijn plan zal volvoeren en zijn Geest wil geven. Het prachtige visioen van het in vrede

samenleven van de familie in het klein en Gods familie in het groot is een van ons uit onbereikbaar ideaal, maar God kan en wil het realiseren.

Vruchtbaar En dan het derde. Wat werkt het uit als mensen bijeenkomen rond het kruis en drinken uit de bron van Gods kracht en genade? Psalm 133 zegt zo: het is als de dauw van de Hermon die neerdaalt op Sions bergen. Met 'de dauw van de Hermon' – de

*Het breken van
het brood en het
drinken van de wijn
vormen het hart
van het christelijke
familieverband'*

Hermon is een berg in het uiterste noorden van Israël – worden de pelgrims bedoeld die zelfs daarvandaan naar Sion komen om op de bergen aldaar de hoge feesten bij te wonen. In een land als Israël staat dauw voor vruchtbaarheid. Kortom, als Gods kinderen samen leven rond Jeruzalem, rond de hogepriester, het kruis, ontstaat er een vruchtbaar klimaat.

Niet zozeer in letterlijke zin, hoewel, ook dat misschien, maar wel op heel veel andere manieren. Mensen kunnen daar opbloeien, omdat ze er tot hun recht komen. Kwetsbare mensen voelen zich daar thuis, omdat het er veilig is. Zondaren voelen zich niet afgewezen, omdat er een sfeer van genade heerst. Zoekende mensen haken er niet meteen af, want hier is iets te vinden dat eenieder zoekt: liefde! Het beeld van de dauw staat dus voor Gods diepste bedoelingen met de kerk en met de mensheid als geheel. Het laat op weer een heel andere manier iets proeven van hoe goed, hoe heerlijk het is als broers en zussen in Christus samen leven.

Samen familie zijn valt niet mee. Samen familie van Christus zijn evenmin. Als één boek er de weg toe opent, is het de Bijbel wel. Psalm 133 spelt er het geheim en de zegen van.

Jan Mudde is predikant de NGK van Haarlem (Wilhelmina kerk) en maakt deel uit van deze christelijke familie.

Van links naar rechts: Henny, Piet, Ada, Marcel en Stijn ///

Piet (1924) en Henny (1926) van der Poel trouwden in 1949. Zij hebben drie dochters en een zoon.

Hun dochter Ada (1952) is in 1973 getrouwd met Karel van der Graaf; zij hebben drie zoons, van wie de oudste twee een tweeling zijn.

Marcel van der Graaf (1975) is één van die tweelingbroers. Hij heeft zelf vier kinderen; Stijn (2002) is de oudste.

Alles delen met God

TEKST: SJIRK KUIJPER /// FOTO'S JACO KLAMER

'Ik heb mij vrijgemaakt niet om de dogmatische maar om de kerkrechtelijke zaak. Klaas Schilder was onze wijkpredikant in Rotterdam-Delfshaven. En dat ze nou juist díe man schorsten...' Piet van der Poel is nog niet op de bank naast zijn vrouw gaan zitten als hij al in een paar korte zinnen uitlegt waarom hij in de Vrijmaking positie koos.

En bijna in één adem door vertelt hij ook meteen maar wat zijn huidige kerkelijke staat is: 'Wij zitten in Zeist bij de eerste vrouwelijke predikant in de Nederlands Gereformeerde Kerken. En Judith is zó'n dominee.' Duim omhoog en een durfer-eens-wat-van-te-zeggen-blik.

Scherpe kantjes De kerkgeschiedenis heeft onmiskenbaar een stempel gedrukt op de familiegeschiedenis, met name de kerkelijke splitsingen uit de jaren '40 en '60. Van der Poel mag nog altijd graag fel uit de hoek komen af en toe, maar hij laat zich er ook met de zachte hand van zijn vrouw of dochter

terugduwen: 'Luister nou even, papa.' En even later hoort hij glimmend aan hoe zijn achterkleinzoon enthousiast over voetbal, de kindernevendienst, Bijbellezen en bidden praat. Stijn vertelt dat hij nu een eigen kerkboek heeft zodat hij zelf de liederen kan opzoeken en meezingen. 'Ik geniet daar zó van,'

zegt de trotse overgrootvader een paar keer met nadruk.

De scherpe kantjes lijken er met de generaties wat afgeslepen te zijn; van de felheid van zijn grootvader ('Ja, maar ik ben nou eenmaal een Rotterdammer hè') is bij Stijns vader Marcel al weinig meer te merken. Rustig en bedachtzaam analyseert hij de veranderingen in de manier van geloven door decennia heen. 'Toen u jong was,' zegt hij tegen z'n opa, 'was de samenleving nog doordrongen van religie. Dan kun je onderling de verschillen opzoeken en benadrukken. Maar toen ik op school zat, was het raar om nog te geloven; er was zelfs een tijd dat je dat maar liever een beetje verborgen hield. Stijn is nu in zijn klas de enige die naar de kerk gaat, maar hij vindt het helemaal niet eng om over z'n geloof te praten en hij heeft zelfs wel eens met een vriendje gebeden. Geen spoor van schaamte.'

'Ze praten nu veel directer over het geloof,' zegt Ada van der Graaf – van der Poel over haar kinderen en kleinkinderen. 'Zo is dat. Ik leer nog dagelijks van ze,' zegt Piet. 'Ja, maar u leert ook van uzelf hoor. Jullie zijn gewoon heel moderne grootouders,' geeft Marcel terug. Waar dat moderne 'm dan in zit? In ieder geval in een levenshouding die niet iedere verandering een verslechtering vindt. Ada: 'Toen wij naar Eindhoven verhuisden, besloten we vanwege de afstand nog maar één keer naar de kerk te gaan. Mijn schoonouders zagen dat als het begin van het einde: straks gaan jullie helemaal niet meer!' Ada's eigen ouders zagen er het drama niet van in; zij zien bij hun kinderen vooral een hartelijke betrokkenheid op het geloof in Christus en de kerkelijke gemeente waar ze bij horen. Trouwens, een van hun kleinzoons koos er op een gegeven moment zelf voor om weer twee keer op een zondag te gaan: 'Hij had een vriendengroep die ook naar de

Piet en Henny wonen in Bilthoven en zijn lid van de NGK van Zeist. ///

middagdienst ging. 'Vinden jullie het erg als ik weer twee keer ga?' vroeg hij,' vertelt z'n moeder Ada lachend.

Bidden Een ding dat heel duidelijk veranderd is door de generaties heen, is het bidden. Ten goede, vindt de familie unaniem. En, heel bijzonder: de verandering begon eigenlijk op de dag dat Piet en zijn vrouw Henny elkaar voor het eerst zagen. Het was de dag waarop de Rotterdamse twintiger met lichte tegenzin naar het Oost-Groningse Onstwedde toog: 'Twee jongere broers van me waren daar in de oorlog als evacués ondergebracht geweest. Toen ze er na de bevrijding nog eens op bezoek gingen, vroegen ze me mee te gaan. 'Wat moet ik in dat gat?' zei ik, maar ik ging toch.' Ze bezochten het gastgezin van de broers Van der

Poel op de dag dat dochter Henny haar openbare geloofsbelijdenis deed. 'En dat was de eerste keer in mijn leven dat mijn vader hardop bad,' vertelt Henny. 'Dat was zó bijzonder, dat heeft diepe indruk gemaakt. Want voordien baden mijn ouders altijd een stil gebed.' Het stil gebed maakte met de generaties plaats voor een hardop uitgesproken, maar aanvankelijk nog wel vast geformuleerd gebed. 'Pas nadat de kinderen de deur uit waren zijn we helemaal vrij gaan bidden,' vertelt Ada; 'We ontbijten elke ochtend op bed. Degene die het ontbijt heeft klaargemaakt, gaat tevens voor in gebed. En dan zeggen we alles wat ons bezighoudt aan God.' Alles delen met God, dat is ook voor Stijn de essentie van het bidden. Bij hem thuis is Bijbellezen na iedere maaltijd wel eens moeilijk vol te houden met de ongeduldige kleinsten van twee en vijf jaar oud erbij, maar samen bidden is

*De scherpe kantjes
lijken er met de
generaties wat
afgeslepen te zijn'*

Marcel woont met zijn gezin in Wijk bij Duurstede en is lid van de Nederlands Gereformeerde Kerk in Doorn, net als Ada en Karel die zelf in Doorn wonen. ///

hét gezinsmoment aan tafel en voor het slapen gaan.

In het gebed komt de band met God, maar ook met elkaar tot uitdrukking. Tegelijk is het een moment waar veranderingen uitkristalliseren, vertelt Ada. ‘Mijn broer, de jongste bij ons thuis, gaat niet meer naar de kerk; hij is gescheiden en heeft een nieuwe partner. Zij gelooft niet. We gaan nog geregeld met z’n allen op vakantie – de vier kinderen Van der Poel met partners – en we waren gewend dan ook hardop met elkaar uit de Bijbel te lezen en te bidden. Totdat de nieuwe partner van m’n broer een keer het onderwerp op tafel legde: “Jullie hebben me nooit gevraagd wat ik daarvan vind, jullie confronteren me er gewoon mee en vragen niet of ik het wil.” Dat was niet

boos of vijandig bedoeld, maar het deed ons wel beseffen dat iemand zich buitengesloten kan voelen door een hardop uitgesproken gebed. Sindsdien bidden we in stilte als we met elkaar op vakantie zijn.’

Spreken of zwijgen

Dat hun jongste zoon het kerkelijk spoor heeft verlaten, doet heel veel pijn, vertellen Piet en Henny spontaan. Vooral Henny was vasthoudend in haar pogingen om er met hem over in gesprek te blijven. ‘Dan zei hij tegen me: “Daar komt m’n vrome moeder weer,” maar dan zei ik: “Je noemt me maar zo als je wilt, ik beschouw het als een eretitel.”’

En nog steeds laat het haar moeder niet los, vertelt Ada: ‘Altijd als we met elkaar op vakantie zijn geweest, is het eerste dat mama vraagt: “Hebben jullie het er nog over gehad?” Maar er valt niet zoveel meer over te praten, er ligt zo langzamerhand een taboe overheen. Hij zegt dat hij nog wel gelooft, maar met de kerk heeft hij te veel te stellen gehad...’

Tja, spreken of zwijgen. ‘Wij zijn nogal bekvechterig,’ zegt Henny. ‘Vooral m’n man, want hij is stads en ik ben dorps. Maar soms kun je beter je mond houden.’ Piet beaamt het met een voorbeeld: ‘Een van onze dochters is door haar man verlaten, dat heeft ons allemaal erg geraakt. “Wat een slapjanus,” zei ik een keer over hem. “Wil je dat nooit meer zeggen papa?” reageerde ze, “want ik hou nog steeds van hem.”’ Het was de eerste echtscheiding in de familie, en een pijnlijke ervaring voor iedereen. ‘Maar ik kon toen juist vanuit het geloof heel goed met m’n zus praten,’ vertelt Ada; ‘En ik heb gezien dat het haar geloof alleen maar sterker heeft gemaakt.’

Soms is zwijgen beter, hebben Piet en Henny ook in hun nieuwe woonplaats ervaren. Als het over kerkelijke verschillen gaat bijvoorbeeld. ‘We zeggen maar niet zoveel meer, dat hebben we geleerd,’ zegt Henny. Ze wonen in d’Amandelboom, een vanouds vrijgemaakt-gereformeerd verzorgingstehuis in Bilthoven. ‘Wij waren de eerste bui-

tenverbanders die werden toegelaten,’ vertelt Piet.

‘Toen we er net woonden, vroeg ik of we ook het avondmaal mochten meevieren. Toen kon dat nog niet. “O,” zei ik, “dus jullie zien me toch niet als broeder.”’

‘Wij hebben het nog

meegemaakt: niet

schaatsen op zondag,

maar wel met een

slee het ijs op’

Op scherp

Hij geeft toe dat hij met zo’n opmerking ook zelf de dingen op scherp zet. Net zoals toen ze ooit, in 1968, buiten het verband van de vrijgemaakt-gereformeerde kerken raak-

ten. ‘We waren eerst lid van de gemeente van Schiebroek-Hilligersberg, maar besloten over te gaan naar de kerk van Overschie, die later Nederlands gereformeerd werd. We hebben in die tijd nog bezoek gekregen van ouderlingen van de binnenverband-kerk. De weg naar de Larikslaan (waar de binnenverband-kerk stond) is de weg naar de hemel, zeiden ze. “O,” zei ik, “en de weg naar Overschie is zeker de weg naar de hel?” Maar zover durfden ze niet te gaan.’ Zijn vrouw Henny hoort het glimlachend aan: de dingen op scherp zetten, daar was haar man nu eenmaal goed in. Maar ze heeft het er twintig jaar lang heel zwaar mee gehad, die Rotterdams-vrijgemaakte huisstijl. ‘Wij waren thuis gewoon gereformeerd, en in Onstwedde was dat echt een hele goede kerk. Toen ik verkering kreeg met een vrijgemaakte jongen, hielden mijn ouders hun hart vast. Maar één ding wist ik zeker: als we trouwden zouden we samen naar dezelfde kerk gaan.’ Dat werd de vrijgemaakte. ‘En later heb ik me vaak in stilte afgevraagd waarom ik het gedaan heb, waarom ik met hem meegegaan ben. Want er was altijd ruzie. Piet beaamt dat: ‘De dominees die we in die tijd hadden in Rotterdam-Delfshaven waren het nooit met elkaar eens.’ Pas in de gemeente van Overschie vonden ze rust: ‘Daar hadden we dominee Smelik, die gewoon ondogmatisch het evangelie bracht.’

Wettisch Ada en haar man Karel, die al verkering kregen toen ze 15 en 16 jaar oud waren, maakten de kerkstrijd mee als adolescent: ‘Wij zijn in veel opzichten de overgangsgeneratie. Wij hebben ook nog het wetticisme meegemaakt: dat je niet mocht schaatsen op zondag maar wel met een slee het ijs op mocht bijvoorbeeld. Niet dat onze ouders zo wettisch waren, maar de omgeving was dat wel.’ Karel zat op het gereformeerd lyceum in Rotterdam

toen de kerkscheuring daar ‘dwars door de school, door de klassen, door het docentenkorps en door de families heen ging.’ Maar hoewel Ada wel iets van de felheid van haar vader heeft geërfd, hebben ze de polemiek niet tot geestelijke levensstijl verheven. ‘We zijn 38 jaar getrouwd en het klinkt misschien saai, maar ik kan me uit die jaren niet één denderende ruzie herinneren.’

Marcel bevestigt dat. Dat ook de kerk iets is waarover je familiesplettende conflicten kunt hebben, weet hij alleen uit de verhalen over vroeger. Al kom je het *Konsequenz*-denken ook elders in nieuwe gedaanten tegen: ‘Ik was laatst bijvoorbeeld in de Bethelgemeente in Drachten. Een hele mooie dienst, en ondanks de massaliteit zou ik me er best thuis kunnen voelen. Maar je kunt er alleen lid in volle rechten worden wanneer je je als volwassene laat overdopen. Dat is toch net zoiets als het gesloten avondmaal van de vrijgemaakten.’ Over vrijgemaakten gesproken: voor de derde generatie liggen daar geen gevoeligheden meer, maakt Marcel duidelijk; ‘Als ik ergens ging wonen waar geen Nederlands Gereformeerde kerk is maar wel een warme, gastvrije vrijgemaakte gemeente, zou ik me daar gewoon bij aansluiten. We kennen zelf iemand die de samenwerkingsgemeente van NGK/CGK in zijn woonplaats te veel als los zand aan elkaar vindt hangen, en daarom de vrijgemaakte kerk ter plaatse kiest.’

Op elkaar betrokken Een kerkelijke gemeente moet een op elkaar betrokken, warme gemeenschap zijn waar het evangelie centraal staat. Daar zijn de generaties het over eens. En de kerk moet iets zijn waar je niet alleen haalt,

maar ook brengt. Ada: ‘Dat hebben we wel heel duidelijk mee gekregen van huis uit. Dat je je voor anderen moet inzetten. Ook in eenvoudige dingen, dat je bijvoorbeeld na kerktijd mensen uitnodigt voor de koffie.’ En dat je tijd geeft voor de kerk. Marcel: ‘Als kredietbeoordelaar heb ik verstand van geldzaken. Dus dan word je op een gegeven moment penningmeester van de kerk.’ Voor Ada, Marcel en Stijn is dat tegenwoordig de Nederlands Gereformeerde kerk van Doorn: nadat de familie vroeger collectief in de regio Rotterdam woonde, is nu de een na de ander op de Utrechtse heuvelrug neergestreken. In de buurt van de ((over)groot)ouders Piet en Henny, waar iedereen graag op bezoek gaat ‘maar gelukkig ook weer niet elke dag’. Dat hoeft ook niet, met de moderne communicatiemiddelen. ‘Als er iemand op reis gaat bijvoorbeeld en een blog bijhoudt, dan lees ik die elke dag,’ vertelt Piet.

Lezen: het gaat niet gemakkelijk meer, na twee oogoperaties. Maar zelfs dat heeft nog een verandering ten goede te weeggebracht. Henny: ‘Sinds Piets ogen minder werden, lees ik hem voor uit de

Bijbel. En dan lees je toch scherper en denk je dieper over de dingen na. Zo had ik laatst best moeite met de gebeurtenissen aan het begin van Genesis.’ Ze voelt zich dan wel eens wat dom, bekent ze, met alleen maar basisschool, terwijl al het nageslacht hoger opgeleid is, tot en met een gepro-

moveerde kleinzoon. Maar dan kunnen kinderen – Ada en Karel hebben allebei een Bijbelschool gedaan – ook helpen: ‘Zij legden uit dat je Genesis wel in z’n tijd moet verstaan.’ En eigenlijk zei K. Schilder dat al,’ reageert Piet – en niemand spreekt ‘m dit keer tegen.

Sjirk Kuijper is communicatie-adviseur, gehuwd met Ria en vader van drie dochters. Hij is lid van de GKv te Franeker-Sexbierum

Soli Deo Gloria

TEKST: GREETJE SCHUTTEN - STELLINGWERF, BEILEN ///

Als je tachtig jaar geweest bent, dan maak je mee dat de top van de gezinspiramide afbrokkelt en de bodem steeds breder wordt.

Mijn man was het jongste broertje in een boerengezin van elf kinderen. Omdat zijn broers en zussen allemaal andere wegen gingen, moest hij thuisblijven bij zijn vader, die de

ontginningsboerderij op de Drentse zandgronden niet alleen behappen kon. Met zijn jongste drie kinderen heeft zijn vader zich vrijgemaakt, de getrouwde kinderen bleven met hun gezinnen de synodale kerkbesluiten trouw. Ook door mijn familie trok de vrijmaking een diepe scheur. Vader kwam uit Sneek en was van jongs

af opgegroeid met een VU-busje op de schoorsteenmantel met Abraham Kuyper erop. Mijn moeders familie was wel vrijgemaakt geworden. Een collega troonde mij toen ik verpleegster was geworden op Schattenberg, het voormalig concentratiekamp Westerbork, mee naar de vrijgemaakte kerk in Hooghalen. Ik kreeg daar verkering, maar wilde ik met hem trouwen, dan moest ik vrijgemaakt worden. Ik vroeg een weekend bedenktijd: ik wou het eerst aan mijn moeder vragen. Die zei: 'Weet goed wat je doet. Nu mag je nog verliefd zijn, maar als je straks getrouwd bent, dan moet je blijven liefhebben, ook als de dingen tegenvallen.'

Ik ben dankbaar en blij vrijgemaakt gereformeerd geweest, en mijn man tot steun. Gezegend door onze hemelse Vader met zeven kinderen, die allen in dat spoor verder zijn gegaan, en op hun beurt gelovige gezinnen mochten stichten.

© M&C-VU/Peter Valckx.

Geslachten gaan, geslachten zullen komen

TEKST: MARGREET MALJERS - KROES, ALKMAAR ///

Familie: dat zijn de wortels waarmee ik verankerd ben in het bestaan. Een van mijn lievelingspsalmen is Psalm 92: 'Geslachten gaan, geslachten zullen komen, wij zijn in Uw ontferming opgenomen.' Ook de zin in de Tien Geboden: 'Maar Ik doe barmhartigheid aan duizenden van degenen die me liefhebben en mijn geboden onderhouden,' vind ik nog steeds bemoedigend. Als ik naar mijn kinderen en kleinkinderen kijk, worden die woorden nog waardevoller voor me.

Geloven in God was bij ons thuis zo gewoon als het brood dat door mijn vader werd gebakken. En tegelijk was daar de Here God voor wie we diep ontzag hadden. Geloven liep eigenlijk over twee sporen: God was de Schepper van hemel en aarde, voor wie we grote eerbied hadden en tegelijk was God de Vader, die aanwezig was in ons dagelijkse leven, met wie we rekening hielden alsof Hij ieder moment binnen kon komen; God de Eeuwige en God de Aanwezige.

‘Over enkele weken vieren we alweer het vierde lustrum van ons huwelijk. Ik gun iedere familie dat huwelijksjubilea ervaren worden als een feest.’

TEKST: GERT SNOEIJER, BAFLO ///

Nog steeds ben ik God dankbaar voor de vrouw die Hij me gaf en de kinderen die we samen ontvingen.

Twintig jaar geleden was er al van alles in de handel aan boeken die je wat meer vertelden over de verschillen in persoonlijkheid tussen mannen en vrouwen, en over hoe nodig het is om aan je huwelijk te blijven werken. Een huwelijksvoorbereidingscursus was toen echter nog niet aan de orde; die bestond simpelweg niet. Het was trouwens nog maar de vraag of ik er indertijd wat in had gezien om aan zo'n cursus mee te doen; ik wist wel dat er steeds meer relaties op de klippen liepen maar ik kon me niet voorstellen dat ons dat zou overkomen. Eenmaal getrouwd was ik die naïviteit snel kwijt. Ik ontdekte dat het huwelijk een fantastische relatie kan zijn, als je bereid bent eraan te werken. En, eerlijk is eerlijk, mijn vrouw heeft mij daar veel meer over geleerd dan dat ik op eigen initiatief wellicht zou hebben gedaan.

En daar bleef het niet bij. Sinds zeven jaar geven we samen cursussen aan jonge mensen op weg naar hun trouwdag. We reiken instrumenten aan waarmee ze aan hun relatie kunnen blijven werken. Iedere keer ervaar ik dat als iets heel bijzonders. Ik geniet van de chemie binnen de relaties die er

natuurlijk al lang was, maar die naarmate de cursus vordert, soms heel subtiel, steeds duidelijker zichtbaar wordt. Het is voor ons een stimulans om door te gaan als deelnemers aan-geven hoe hun aanvankelijk scepsis veranderde in enthousiasme. Ze maken reclame onder hun vrienden. Het is prachtig om zo een steentje bij te dragen aan gezonde familierelaties.

Een paar dingen herinner ik me nog goed. Mijn vader, die na het avondeten uit de Bijbel las, kreeg juist dan opmerkelijk vaak een hoestbui. Af en toe maakte het hoesten het hem onmogelijk om verder te lezen. ‘Pap, dat is de duivel die niet wil dat wij uit de Bijbel lezen,’ verklaarde mijn oudste zusje een keer. ‘Dat zal hem dan niet lukken,’ hoestte mijn vader en overhandigde de Bijbel aan het kind dat naast hem zat. ‘Ga jij eens verder. Tot aan vers dertig.’ Hij leunde achterover en terwijl een van de zusjes las, verdween zijn hoestbui en dankte hij zonder één kuchje.

In een brief van vijfendertig jaar geleden schrijft mijn oudoom Jan, die aan kanker leed, aan mijn tante: ‘Tonnie, als ik mezelf

zo zie, en als ik dan lees dat dit lichaam gelijk gaat worden aan het verheerlijkt lichaam van onze Heer, denk ik ook: daar moet dan wel erg veel aan veranderen.’ Daarna ging hij over tot de orde van de dag.

Mijn vader keek in de maanden voordat hij stierf vaak peinzend uit het raam. Op de vraag waar hij aan dacht, antwoordde hij: ‘Aan alle dingen van tijd en eeuwigheid.’ Dat kwam er net zo vanzelfsprekend uit alsof hij het over het weer had. Ik denk nog steeds terug aan de gesprekken die op zijn opmerking volgden. Is familie belangrijk voor de manier waarop je gelooft? Voor mij wel. En ik ben er in toenemende mate dankbaar voor.

‘DAN ZOUDEN ZIJ OP GOD VERTROUWEN,
GODS GROTE DADEN NIET VERGETEN
EN ZICH RICHTEN NAAR ZIJN GEBODEN’

Psalm 78:7

Het leven leren

TEKST: JAAP VAN DEN BOS ///

Een klein mensje wordt geboren. Verwonderd sta je te kijken. Je kunt je geluk niet op. Bij dit nieuwe leven en bij jouw geluk voelt heel de wereld bij elkaar klein en onbelangrijk. Langzaamaan zal dit kleine mensje zijn plek moeten gaan innemen in die toch wel heel grote wereld. Hoe zal het zich daarop gaan voorbereiden?

God, die nieuw leven geeft, dropt dat nieuwe leven niet zomaar ergens op de aarde. Hij geeft een context waar het leven mag beginnen en waar het veilig geleerd kan worden. Die context heet het gezin. Welk doel heeft God voor ogen voor deze startfase van het leven? Asaf noemt in vers 7 drie verschillende doelen: vertrouwen, Gods grote daden kennen en gerichtheid op de geboden. Dat leer je niet vanzelf. Daar heb je anderen bij nodig.

Vertrouwen De opvoeding is gericht op het zelfstandig leren functioneren in dit leven, op jezelf kunnen redden. Natuurlijk is dat belangrijk. Maar Asaf gaat een spa dieper. Want je redt het niet alleen. Wie alleen op zichzelf vertrouwt, komt er vroeg of laat achter dat het leven hem of haar ontglipt. Een ankerpunt zoeken in deze aardse werkelijkheid is als het anker uitwerpen in het ruim van je eigen schip; het is zekerheid zoeken in een wereld vol onzekerheid en onbalans. Vertrouwen op God, daar gaat het om: houvast bij Iemand die los van de onmogelijk-

heden van dit leven staat. Alleen als je erop vertrouwt dat er Iemand is die jou verrassend genoeg liefheeft, kun je de gebrokenheid en onzekerheid van dit bestaan overleven. Die liefde hoeft je niet te verdienen. Je hoeft zelfs niet bang te zijn die liefde te verliezen. Want God is liefdevol en trouw. Hij is ons houvast, een anker in de hemel (Hebreeën 6:19). Dat vertrouwen kun je leren door terug te kijken. Het leven en ook Gods relatie met mensen is niet bij jou begonnen. Je staat in een traditie van gelovigen. Asaf schetst die historische lijn. Het voorgeslacht leerde vertrouwen, zocht en vond een ankerpunt. Dat geldt ook voor jouw en mijn eigen voorgeslacht.

Mijn opa doorleefde de bekende woorden van Paulus en kwam erin tot rust: mijn genade is u genoeg. Door hem kregen die prachtige woorden een heel persoonlijke klank. Het helpt mij te vertrouwen en rust te krijgen, misschien ook wel omdat ik hierin op mijn opa lijk. Juist in je voorgeslacht vind je identificatiefiguren.

Gods grote daden Dat raakt dat tweede doel: Gods grote daden kennen. In de verzen die aan vers 7 voorafgaan, maakt Asaf duidelijk dat die grote daden doorgegeven moeten worden, net zoals ze aan jou zijn doorgegeven en ook na jou weer doorgegeven moeten worden. Spreken over Gods grote daden: dat heb je nodig. We praten wel veel over geloof

en kerk en allerlei religieuze zaken; ergens zoeken we daarin zelfs ons houvast. Ook praten we veel en graag over onze eigen grote daden; op zichzelf niet verkeerd, maar wel een valkuil, want voor je het weet sluipt in dat soort gesprekken trots en arrogantie binnen. Voor je het weet zoek je houvast in dit aardse

bestaan. Houvast vind je echter alleen in God. Een gezin moet de grootheid van God ademen, de verwondering over Hem. Dat houdt je als mens nederig. Een prachtig moment om over Gods grote daden te spreken is na een kerkdienst of na de Bijbellezing. Laat het dan echter niet draaien om ‘wat vind ik van de preek’, maar laat je gesprekken >>

*‘Een gezin moet
de grootheid van
God ademen, de
verwondering
over Hem’*

Kerst

kou en armoede..?

GEVEN DOET LEVEN! ING 6004

Helpt u ook mee 30.000 voedselpakketten verspreiden?
Voor meer informatie: www.zendingovergrenzen.nl

 ZENDING OVER GRENZEN

(team)coaching
doorlichting
fusie- en samenwerkingsvragen

griffioen
ORGANISATIEADVIES

telefoon: 071 562 0915
www.heingriffioen.nl

TUINPALET

ONTWERP & ADVIES

Maak vrijblijvend een afspraak voor een tuinadvies op maat.

*Oranjewoud
0513 621 060 of 06 5128 0083
marjo.baardman@tuinpalet.nl
tuinpalet.nl*

Green Career Consult
Recruitment en Loopbaanontwikkeling voor Agro, Food en Groene Ruimte

- Werving en selectie • Executive search • Interim-management
- Detachering • Outplacement • Loopbaancoaching
- Expatbegeleiding • Loopbaantesten en assessments

Agro Business Park 65, 6708 PV Wageningen Postbus 7001, 6700 CA Wageningen
T: 06 533 750 89 E: info@greencareerconsult.nl I: www.greencareerconsult.nl

Donatus
verzekert vertrouwd

Donatus verzekert kerkgebouwen en alles wat daarbij hoort. Zoals doopvonten, kanselbijbels en orgels. Ook voor vrijwilligers en werkers in kerkelijke dienst hebben we passende verzekeringen. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om met een gerust hart uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Donatus is een onderlinge verzekeringsmaatschappij zonder winstoogmerk. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen en hun kinderen...

Donatus

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

*Dit kleine mensje zal
zijn plek moeten gaan
innemen in die hele
grote wereld. Hoe bereid
je hem daarop voor?*

gestempeld zijn door de vraag wat je ontvangen mocht. Deel dat met elkaar. Dan oefen je je in het doorgeven van Gods grote daden uit je leven van vandaag de dag.

En laat dat gesprek dan weer ingebed zijn in het spreken over Gods grote daden in het verleden, in jouw voorgeslacht. Te gemakkelijk zoeken we houvast in wat we nu meemaken en ervaren. Je leeft maar zo op het eilandje van jouw voorstellingsvermogen. Asaf opent je ogen voor de wereld die groter is dan je eigen ervaringshorizon. Leunen op wat God doet, ook als jij het even niet ziet: wat heeft een mens dat nodig.

Gods geboden

Tot slot zegt Asaf dat het doel is te leven gestroomlijnd door Gods geboden. Gaat het dan om wat mag en wat niet mag? Niet zo boeiend, zou je zeggen. Kom daar tegenwoordig eens mee aan; je moet toch gewoon doen wat je een goed gevoel geeft?

Toch laten juist Gods geboden iets zien van het nieuwe leven: je leeft niet langer voor jezelf maar voor God en zijn toekomst. Waarom zou je aarzelen om dat te laten zien? God geeft je door zijn genade deel aan een compleet nieuwe wereld, oneindig mooi.

Als Hij je ankerpunt is en je in diepe verwondering daarover leeft, dan groeit je verlangen dicht bij Hem te leven. Dan wil je zijn grootse daad van redding nooit, maar dan ook nooit meer vergeten. Het verlangen om Hem te volgen en naar Hem te luisteren groeit, en daarmee het verlangen om het goede, mooie, door God ontworpen leven te leven.

Psalm 78 is een fraai lied met een terugblik op de historie van Israël. Bewijzen van Gods grootheid liggen voor het oprapen. Het voorgeslacht zocht en vond een weg met God. God liet zijn sporen na in hun leven. De schets van de historie wordt afgesloten met David: '... een herder met een zuiver hart, met vaste hand heeft hij hen geleid' (vers 72). Ploteling is het lied uit. Het lijkt wel een open einde: 'Met vaste hand heeft hij hen geleid.' Punt. Maar waarheen dan? Het lied trekt je verder de geschiedenis van Israël in. Het laat je ontdekken dat het Oude Testament nog veel meer laat zien over die God van grote daden. Tegen alle verwachting in heeft Hij zondige mensen vastgehouden. Het gaat in dit vers over de hand van David. Maar ergens klinkt erin door dat het Gods hand was die ook David verder heeft

geleid. Het beeld van de herder wordt dan ook terecht toegepast op de Zoon van God, Davids grote Zoon.

Dit open einde doet je verlangen naar meer, naar beter, naar nog meer grote daden van God. Het nodigt uit verder te kijken hoe die Zoon van God en Zoon van David nog steeds grote daden doet. Hoe Hij te vertrouwen is. Hoe Hij je leven richting geeft met het liefdegebed.

Wat geef jij je kinderen mee? Wat zijn de opvoedingsdoelen die jij bewust vorm geeft? Wat gaat er zonder woorden van jouw manier van leven uit? Het gezin is een geschenk van God, de plaats waar je als klein mensje vol vertrouwen mag leren leven in de grote wereld, vol vreugde omdat je God mag kennen en actief omdat je in elke dag het nieuwe wilt uitleven.

Dat doe je samen: je hebt elkaar nodig. In het gezin leer je met en zonder woorden het leven met God. Maar het perspectief is groter: kijk ook naar je voorgeslacht. Heb je oog voor Gods trouw aan hen en voor zijn grote daden in hun leven?

Jaap van den Bos is predikant van de GKv te Hengelo. Hij is getrouwd en vader van twee kinderen.

De familia was een belangrijke hoeksteen van de Grieks-Romeinse samenleving. ///

Christen-zijn in familieverband

TEKST: ROB VAN HOUWELINGEN EN MYRIAM KLINKER - DE KLERCK /// FOTO: LUIS FELICIANO (VIA FLICKR.COM)

Wat leert het Nieuwe Testament ons wanneer we nadenken over het leven in familieverband? Om die vraag te beantwoorden, moeten we ons realiseren dat de christenen destijds leefden in de Grieks-Romeinse cultuur die erg verschilde van de onze. Terwijl onze Westerse samenleving nogal individualistisch is ingesteld, dacht men in de Bijbelse tijd veel meer collectief.

In nieuwtestamentische passages over de familie klinkt de toenmalige cultuur mee. Zicht daarop is belangrijk omdat de eerste christenen ook de kerkelijke gemeente als een soort familiegemeenschap zagen. Naar analogie van de structuur die men van huis uit gewend was, gold daarin een vaste ordening. In deze bijdrage geven wij een beeld

van de Grieks-Romeinse familie en van de manier waarop het evangelie op dat levensverband inwerkte. Wij vragen ons daarna af welke betekenis dit alles kan hebben voor christenen uit de eenentwintigste eeuw. Elders in dit nummer (pag. 56-58) bieden wij een Bijbelstudie over een passage uit Paulus' brief aan Titus, die deze bijdrage illustreert en verder onderbouwt.¹

Familie in de tijd van het Nieuwe Testament

Als Paulus Europa intrekt om het goede nieuws over Jezus te verkondigen, is zijn boodschap: 'Geloof in de Heer Jezus en u zult gered worden, u en uw huisgenoten' (Hand. 16:31). Die aanduiding 'huisgenoten' laat zien dat de familiestructuur al bij het begin van het christelijke leven in beeld was. Wie

behoorden er allemaal tot een huishouden en welke plaats nam het in binnen de samenleving?

Ons woord *familie* is veel beperkter dan het Latijnse *familia* of *domus* (Grieks: *oikos*) dat hier gebruikt wordt. Naast man, vrouw, kinderen en hun partners maakten ook andere verwanten, slaven, vrijgelatenen en cliënten deel uit van de *familia*. Aan het hoofd ervan stond de *pater familias*. Hij had ruime bevoegdheden. Hij kon bijvoorbeeld naar eigen inzicht slaven straffen en mocht beslissen over leven en dood van pasgeboren kinderen. Daar stonden grote morele verantwoordelijkheden tegenover ten aanzien van zijn uitgebreide *familia*: hij moest zorgen voor eten, kleding en onderdak van de *familia*, en voor de erfenis.

De *familia* was een belangrijke bouwsteen van de samenleving. Met haar verticale structuur leek zij sterk op hoe de samenleving als geheel was ingericht. In het Romeinse Rijk kende men namelijk het patroon-cliëntmodel. De *pater familias* had een aantal cliënten, meestal vrijgeboren personen die om een of andere reden een contractuele verbinding met hem waren aangegaan. De cliënt moest respect en dankbaarheid betonen, bepaalde diensten verrichten en de politieke, economische en sociale activiteiten van zijn patroon ondersteunen. Hoe meer cliënten, hoe meer status een patroon had. Maar deze verbintenis vormde slechts een onderdeel binnen een veel grotere keten. Vaak was de *pater familias* op zijn beurt cliënt van een hoger geplaatste patroon, tegenover wie hij weer verplichtingen had. Zo doortrok de patroon-cliëntverbinding de gehele samenleving. Iedereen, van slaaf tot aristocraat, moest respect betonen aan iemand die invloedrijker was dan hijzelf, tot aan de keizer toe.

Het patroon-cliëntmodel wierp politiek en economisch veel vruchten af. De macht berustte uiteindelijk bij enkele

families in Rome die cliënten hadden in alle lagen van de bevolking. Het politieke belang van deze families was rond het begin van onze jaartelling beperkter geworden, maar sociaal en economisch bleef patroon-cliëntschap een stevige structuur.

Huisregels Meisjes huwden doorgaans op jonge leeftijd, jongens wat later.

Het huwelijk was allereerst gericht op voortplanting: echtgenotes waren er om

kinderen te baren. Het was mannen toegestaan om buitenechtelijke relaties aan te gaan, terwijl van vrouwen trouw en kuisheid verwacht werd. De zogeheten *hetaerae* (gezelschapsdames) boden mannen vermaak op allerlei ter-

reinen: muziek, een intelligent gesprek en soms ook seksueel genot. Sommigen van hen waren beroepsmatige prostitutees. *Hetaerae* waren vaak aanwezig bij maaltijden waar echtgenotes niet toegelaten werden. Strikt genomen leefden die niet in afzondering, maar hun bewegingsruimte was wel beperkt. In het openbare leven speelde de getrouwde vrouw over het algemeen geen rol van betekenis. Het publieke forum was het terrein van de man.

In het Nieuwe Testament komt een aantal teksten voor die worden gerekend tot het genre 'huisregels' (Duits: *Haus-tafeln*; Engels: *householdcodes*). Meestal rekent men hieronder: Efeziërs 5:22 – 6:9; Kolossenzen 3:18 – 4:1; 1 Petrus 2:18 – 3:7; 1 Timoteüs 2:8 – 3:1a; 6:1-2; Titus 2:1 – 10. In deze huisregels worden wederzijdse verplichtingen van de leden van het huishouden omschreven.

'Onderschikking' (het Griekse werkwoord *hupotassein*) vormt binnen deze teksten een belangrijke, steeds terugkerende gedachte. Vormen van het werkwoord 'onderschikken' worden in het Nieuwe Testament regelmatig gebruikt, en zeker in passages met huisregels, maar Paulus gebruikt het werkwoord ook wel om gelovigen op te

roepen zich te onderwerpen aan de overheden (Rom. 13:1) of om de relatie tussen Christus en God te beschrijven (1 Kor. 15:27,28). Het onderwerpen kan een vrijwillig of gedwongen karakter hebben. In het laatste geval gaat het dan om een 'onderworpen zijn' zoals de schepping onderworpen is aan zinloosheid in Romeinen 8:20. Maar de vrijwillige onderwerping heeft meer te maken met 'inschikkelijkheid'. De persoon in kwestie schikt zich onder een andere persoon of instantie door zich te gedragen in overeenstemming met de hem of haar toegemeten positie.

Onderschikking De onderwerping in het huishouden had haar natuurlijke plaats binnen het grotere geheel van de verticale ordening die de Romeinse samenleving kenmerkte. Elke patroon was zelf ook weer cliënt. Iedereen diende op de eigen positie respect te betonen aan iemand die binnen deze ordening invloedrijker was.

Het Nieuwe Testament voert de ordening van het maatschappelijke leven op de God van Israël terug. Het algemene werkwoord *tassein* ('bestemmen', 'vastzetten', 'bevelen') werd gebruikt voor dagelijkse handelingen, zoals in Handelingen 28:35 voor het 'vaststellen' van een afspraak. Maar vaak is God degene die iets vastzet, beveelt of bestemt. Zo zijn bijvoorbeeld de wereldlijke machten door Hem ingesteld (Rom.13:1). En juist daarom dienen christenen zich aan deze wereldlijke overheden te onderwerpen (Rom.13:2). Ook de onderwerping waarvan sprake is in de huisregels, blijkt nauw verbonden te zijn met de onderwerping aan God.

Een christelijke 'familie'

Onder christenen veranderde de kijk op deze bestaande familiestructuur enigszins. In de Grieks-Romeinse wereld was de *familia* de normatief bepaalde plaats waar je als (opgroeijende) burger jezelf leerde schikken naar de bestaande orde. Bij christenen werd de normativiteit van de biologische

>>

familie echter gedeeltelijk doorbroken. Dat kwam voort uit Jezus' onderwijs: 'Jullie zijn mijn moeder en mijn broers. Want iedereen die de wil van God doet, die is mijn broer en zuster en moeder' (Marc. 3:34b-35). Het volgen van Hem kreeg prioriteit boven de familieband (Luc. 9:59-62; Mat. 8:21-22). Dat herkennen we ook in Petrus' boodschap aan vrouwen die overgingen naar het christendom terwijl hun man de christelijke boodschap niet aanvaardde (1 Petr. 3:1-2). Loyaliteit aan Christus stond voorop, al moesten zij uitdrukkelijk wel het gezag van hun man erkennen. Die onderschikking binnen de bestaande familiestructuur kwam daarbij in dienst te staan van een nieuw, hoger doel. Zij kon worden ingezet als middel om de echtgenoot zonder woorden te winnen voor Christus! Hetzelfde gold voor slaven die een niet-christelijke meester hadden (1 Tim. 6:1). Christenen behoorden tot een grotere familie, namelijk het 'huisgezin van God' (1 Tim. 3:5,15). Medechristenen werden beschouwd als 'huisgenoten van het geloof' (Gal 6:10). In Gods huisgezin kwamen de sociale structuren en omgangsvormen niet zomaar te vervallen, maar ze werden vanuit het toebehoren aan Christus wel op belangrijke punten gecorrigeerd. Zo werden mannen nadrukkelijk opgeroepen om hun vrouwen lief te hebben (Ef. 5:25-33). Ook mochten meesters hun slaven niet naar eigen willekeur behandelen (Ef. 6:9). De christelijke kerk was een vernieuwde familiegemeenschap.

Een nieuwe familieband in Christus

Hoe staat het met de christelijke *familia* in de eenentwintigste eeuw? Onze West-Europese context verschilt op belangrijke punten van de Grieks-Romeinse. De sterk verticale verhoudingen volgens het patroon-cliëntmodel zijn ons vreemd. Sterker nog, in toenemende mate hebben we te maken met een soort horizontalisering van de samen-

leving. Noties als opvoeden en gezag liggen niet zo goed in de markt. Ook het begrip 'familie' heeft een andere kleur dan vroeger. Families zijn kleiner, niet alleen door een dalend aantal geboorten, maar ook omdat grootouders en kleinkinderen vrijwel nergens meer onder eenzelfde dak wonen. Er is bovendien steeds meer sprake van samengestelde gezinnen, waar tenminste een van beide partners kinderen heeft uit een vorige relatie. Ook groeit het aantal eenpersoonshuishoudens, vooral in de steden. Het belang van gezins- en familiebanden neemt schijnbaar af. We zijn immers sterker dan vroeger gericht op het individuele belang. De hele idee van inschikkelijkheid binnen een gegeven orde past niet zo in onze huidige cultuur. We kunnen niet zeggen dat het Nieuwe Testament ons een bepaald samenlevingsmodel voorschrijft. Ook destijds schikten de christenen zich naar de toen bestaande verhoudingen. Daarachter zagen zij God die zijn wereld regeert en ordent. Tegelijk bevat die ordening van God een diepere dimensie, omdat het wel ging om de vormgeving van menselijke relaties die Hij geschapen heeft: tussen man en vrouw, en tussen ouders en kinderen. Ook als vandaag veel vormen verschillen, zou het onjuist en onwijs zijn om ons van deze diepere dimensie los te maken. Juist vandaag moeten christenen het belang van de familie hooghouden.

Christusfamilie Dat laatste geldt vooral voor het belang van de Christusfamilie, de gemeente. Juist vandaag moeten we daar extra aandacht aan besteden. Het proces van individualisering is namelijk niet aan christenen voorbijgegaan, en daardoor dreigt de Christusfamilie op de achtergrond te raken. We binden ons graag aan Jezus Christus, maar wat minder gemakkelijk

aan zijn gemeente. Maar Christus wil ons vergaderen! In Gods huisgezin, in Christus, kunnen allerlei soorten huishoudens zich verenigen. Ieder mag er zijn of haar unieke plaats in Gods plan met zijn schepping ontdekken. Het is God die ons aan elkaar geeft en onze onderlinge omgang heiligt in Christus. Zo is de Christusfamilie een leerschool om zijn reddende liefde in het eigen huisgezin zichtbaar te maken. En zo ook is de Christusfamilie wervend in de wereld: niet-christenen zien hoe christenen als broers en zussen met elkaar omgaan, elkaar, hoe verschillend ze ook zijn, respectvol waarderen, met oog voor gezag en in hartelijke liefde. Een droom, de kerk als Christusfamilie in de wereld? De realiteit lijkt soms zo anders. Toegegeven, het vergt een groot vermogen tot inschikkelijkheid, en daar zijn we 'van culture' niet zo goed in. Maar wanneer de christelijke gemeente zich in leer en leven door het evangelie laat leiden, is dat goed voor de geestelijke gezondheid van de samenleving. De daarvoor benodigde Geestkracht ontvangen we van God zelf. Er is alle reden om zijn naam te verheerlijken. Immers, zoals Titus 2:11 zegt, Gods genade is openbaar geworden tot redding van alle mensen.

Rob van Houwelingen is hoogleraar Nieuwe Testament aan de Theologische Universiteit in Kampen. Hij is getrouwd en vader van vier kinderen; dit voorjaar werd hij voor het eerst opa. Myriam Klinker - De Klerck is AIO Nieuwe Testament aan de TU. Zij is getrouwd en moeder van drie kinderen.

1 Onze twee bijdragen in dit nummer bevatten materiaal uit: M. Klinker-De Klerck, *Als vrouwen het Woord doen. Over Schriftgezag, hermeneutiek en het waarom van de apostolische instructie aan vrouwen* (TU-bezinningsreeks 9; Barneveld: De Vuurbaak, 2011) en P.H.R. van Houwelingen, *Timoteüs en Titus. Pastorale instructiebrieven* (CNT; Kampen: Kok, 2009).

CAROLA SCHOUTEN ///

Het gezin: van hoeksteen naar molensteen

Family matters. Dit stelde de Britse Premier Cameron in een reactie op de rellen die Londen en omstreken in augustus een aantal dagen in de greep hielden. Nu valt er veel meer over de achtergrond van deze rellen te zeggen. Maar het was op z'n minst opvallend dat een politicus, en zeker niet de minste, publiekelijk de rol van het gezin benadrukte als de plaats waar verantwoord burgerschap en gemeenschapszin worden bijgebracht.

Het gezin als hoeksteen van de samenleving. Cameron zette het prominent op de agenda. Hoe anders is het in Nederland. Bij het instellen van het ministerie van Jeugd en Gezin in 2007 wisten enkele politici niet hoe snel ze de associaties met de jaren '50 en de spruitjeslucht van stal moesten halen. Spreken over het gezin in de politiek was zoiets als terugverlangen naar de betutteling en de hokjesgeest. De libe-

rale en libertijnse partijen bleven onvermoeibaar benadrukken dat de vrijheid van het individu centraal moest staan en niet het gezin. Alsof individuen niet allemaal in een gezin zijn opgegroeid. Met het aantreden van het kabinet Rutte/Verhagen is het gezin weer gereduceerd tot een samenlevingsverband waar de politiek in moreel opzicht niets van hoeft te vinden. Sterker nog: het gezin is met dit kabinet geworden tot een economische entiteit, waar je koopkrachtplaatjes op kunt loslaten. Of liever gezegd, waar nog wat economische winst te behalen valt. Een kindgebonden budget? Per gezin voor maximaal twee kinderen, want is dat tegenwoordig niet het gemiddelde kindertal? Het kabinet zal – ik citeer minister-president Rutte – de 'subsidie op thuiszitten' schrappen. We hebben nu eenmaal meer betaalde arbeidskrachten nodig. Alsof het werk dat in

en door zoveel gezinnen wordt verzet, van generlei betekenis is. Zo bezien is het gezin niet langer de hoeksteen van de samenleving, maar de financiële molensteen om de nek van de minister van Financiën.

Soms vraag ik me wel eens af wat er in Nederland voor nodig is om de dieperliggende waarde van het gezin weer voor het voetlicht te krijgen. Laten we vooral niet gaan rellen. Maar een opstootje, in de figuurlijke zin van het woord, kon de politiek wat dat betreft wel eens gebruiken.

Carola Schouten is Tweede Kamerlid voor de ChristenUnie. Ze heeft een zoon van tien.

- advertentie -

Voor elk conflict is er een
Overbrugger

**Bouw relaties
weer op**

De Overbrugger helpt u vanuit christelijk perspectief om familie-, kerkelijke en zakelijke relaties weer op te bouwen als u er zelf niet meer uit komt.

Bel Gert-Jan van der Vegt op 0570 220710 of kijk op www.overbrugger.nl

Samenwonen

Vrij en trouw tegelijk?

TEKST: HANS SCHAEFFER ///

Moeten man en vrouw per se trouwen om hun relatie ten volle te genieten, of kunnen ze ook gaan samenwonen? Wat is er eigenlijk op tegen om te gaan samenwonen? Over dit onderwerp is door veel kerkenraden al uitvoerig nagedacht. De pastorale praktijk laat heel wat samenwonende stellen zien, jong en al wat minder jong. Ik zal proberen vanuit de theologie iets over deze situatie te zeggen.

Als een man en een vrouw gaan samenwonen, spelen verschillende motieven een rol. (Tussen haakjes: ik ga in dit artikel niet in op het samenwonen van twee mannen of twee vrouwen – dat is een andere discussie.) Laat ik een paar van die motieven noemen, dan kan daarna het gesprek eerlijk beginnen.

Motieven Is het werkelijk nodig om een registratie van je relatie bij de burgerlijke stand te organiseren? Wat is de meerwaarde van een huwelijk boven samenwonen? Je hoeft geen deskundige te zijn om te zien dat ‘het huwelijk’ niet zoveel meer voorstelt. Wie vandaag trouwt en daarbij plechtig een belofte aflegt voor een ambtenaar, kan met hetzelfde gemak de week erna een echtscheiding aanvragen. Mits aan een paar voorwaarden wordt voldaan,

en zeker als er geen kinderen in het spel zijn, is tegenwoordig een huwelijk volstrekt niet bindend voor het leven. Zo’n trouwbelofte is breekbaar als glas. Nee, dan kun je beter in alle integriteit samenwonen – dan ben je in elk geval niet schijnheilig bezig. Tegelijk is trouwen voor veel mensen toch nog steeds een enorme stap. Het lijkt ondanks alles toch wel erg definitief en totaal: je geeft je echt aan elkaar. Hoe weet je zeker dat je altijd bij elkaar zult blijven, hoe kun je zoiets beloven? Het leven lijkt te snel, te vluchtig, te onbestemd om zo’n grote belofte te kunnen doen. Nee, dan kun je beter gaan samenwonen – dan ben je in elk geval niet aan elkaar gebonden.

Diep geestelijke, zelfs christelijke motieven kunnen ook een rol spelen. Het gaat namelijk niet om ‘de huwelijksluiting’, om dat uiterlijk vertoon. Het gaat erom

Trouwen biedt christenen de mogelijkheid expliciet te maken wat bij samenwonen onder de oppervlakte blijft

dat je elkaar belooft trouw te blijven. Als man en vrouw dat aan elkaar bevestigen, is er eigenlijk al sprake van huwelijk. Trouwen doe je dus eigenlijk gewoon met z’n tweeën. Zonder alle poespas, nee, dan kun je net zo goed samen gaan leven – dan kun je echt heel goed trouw zijn aan elkaar.

In deze motieven schuilen belangrijke kernen van waarheid. Wanneer de christelijke kerk het huwelijk verdedigt tegenover het samenwonen, zal ze daarom aan deze motieven recht moeten doen aan. Ik hoop te laten zien

dat dit ook kan, en dat onder andere daarin een echt christelijke visie op huwelijk haar meerwaarde kan bewijzen.

Gods werk Jezus Christus zegt in het evangelie: 'Wat God heeft verbonden, mag een mens niet scheiden' (Matt. 19: 6). Het spannende van deze uitspraak is vandaag dat een huwelijk als Gods werk omschreven wordt. Terwijl man en vrouw voor elkaar kiezen – zo gaat dat in onze cultuur nu – wordt een huwelijk in deze tekst benoemd als Gods scheppingswerk. Spannend is deze combinatie omdat menselijke verantwoordelijkheid en Gods werk met elkaar samenvallen. Dat roept allerlei vragen op: als God twee mensen verbindt, doen zij dat zelf dan niet meer? En als zij dat zelf niet meer doen, zijn ze dan zelf nog wel verantwoordelijk voor die keuze? Is werkelijk elk huwelijk zó door God geschapen – ook als na verloop van tijd deze huwelijksrelatie als heel schadelijk wordt beleefd door één of door beide echtgenoten of hun kind(eren)? Samenwonen lijkt deze spannende punten te vermijden. Het lijkt puur de keus van man en vrouw. Toch is dat schijn, want een samenwonend christelijk stel ziet elkaar heel vaak wel degelijk als geschenk van God, gegeven aan elkaar. Ook dan blijft dus de verantwoordelijkheid voor de eigen keuze én Gods werk een spannende combinatie. Door samen te gaan wonen vermijdt je misschien om deze spannende vraag te stellen, maar die blijft in de praktijk zelf heus overeind staan. Kennelijk is het eigen aan de relatie tussen man en vrouw, die samen ook met God willen leven, dat zo'n relatie spannend is. Je kunt de realiteit van de moeiten, spanningen, vragen en al het zoeken dat meekomt met een relatie, niet vermijden. Sterker nog: het is juist je christelijke verantwoordelijkheid om heel expliciet met deze vragen om te gaan. Trouwen, in combinatie met een goede christelijke voorbereiding hierop en een al even belangrijke constante bezinning op je getrouwd-zijn, biedt christenen de mogelijkheid

expliciet te maken wat bij samenwonen misschien onder de oppervlakte blijft. Laat ik proberen dit punt uit te werken.

Vrij 'Kiezen' en 'vrijheid' zijn twee woorden die in ons huidige denken over relaties belangrijk zijn: ik kies er zelf voor om met een ander verder te gaan, anders ben ik niet vrij. En ook als ik mij bind aan iemand anders, wil ik mijn eigen vrijheid wel behouden. Achter deze opvatting gaat een hele leefwereld schuil, een typisch moderne manier van aankijken tegen relaties en vrijheid. Per definitie lijkt een relatie, in wat voor vorm dan ook, mijn vrijheid te beperken. Geen wonder dat een huwelijk wel als een heel drastische inperking van mijn vrijheid wordt gezien. Tegelijkertijd zijn er enorm hoge, romantische verwachtingen van het huwelijk. Als ik trouw, wil ik de ander gelukkig maken. En, minstens zo belangrijk, ik verwacht dat de ander mij gelukkig maakt. We willen samen genieten van elkaar, van kinderen, van het leven. Mijn huwelijk is bedoeld om het leven van mij en de ander tot grote hoogten te stuwten. Trouwen geeft een dubbele boodschap af: aan de ene kant ben ik bang voor vrijheidsbeperking, aan de andere kant verlang ik naar volledige ontplooiing. Dat zet zo'n relatie van meet af aan enorm onder druk. Zo groot, dat het onmogelijk wordt hieraan te voldoen. Wat bedoeld is als een poging om mij van mijn vrijheid te verzekeren, blijkt mij te gijzelen in een onmogelijk hoge eis: vrij blijven en vrijheid geven, gelukkig worden en gelukkig maken. Ik schrijf dit artikel op mijn werkkamer aan de Theologische Universiteit in Kampen. Aan de overkant van de straat is een populaire trouwlocatie waar ik recht op uitkijk. De laatste dagen stapten zeker vier bruidsparen in vol ornaat naar buiten, met champagne, losgelaten witte duiven, en met

prachtige trouwauto's voor de deur van de voormalig doopsgezinde kapel aan de Broederweg. Zo hoort het huwelijk te zijn: mooi, feestelijk, vrij, gelukkig – zelfs als het giet van de regen.

Luther Maarten Luther schreef heel andere dingen. Hij stelt de vraag: waarvoor kan een christen het huwelijk van andere levensvormen onderscheiden? Door Gods Woord. Want 'aan het huwelijk heeft God zijn Woord gegeven'. Dat wil zeggen: God schiep man en vrouw, gaf Eva aan Adam, zegende hen en droeg hun op vruchtbaar te zijn en talrijk te worden. Het is Gods Woord dat man en vrouw verbindt. Luther koppelt het huwelijk meteen ook aan 'gezin'. Het is een bijzondere roeping als vader of moeder te mogen zorgen voor je kind. Normaal gesproken zou je je neus ophalen voor vieze luiers verschonen, 's nachts wakker liggen van een huilende baby, snotneuzen snuiten enzovoort. Maar wie zich door God geroepen weet tot zo'n taak, mag God vragen om zijn belofte gestand te doen dat Hij zal zorgen voor wie Hem liefhebben. Dat neemt niet weg dat er moeilijkheden te overwinnen zijn, maar God zal zijn belofte zeker houden. Dit is een heel belangrijke theologische notie: terwijl het leven binnen het gezin, in de relatie tussen ouders onderling en tussen ouders en kinderen, lang niet altijd gemakkelijk zal zijn, moet je niet je heil verwachten van je eigen keuze, maar van Gods Woord.¹ Jezus' woord dat God mensen verbindt is niet zomaar een uitspraak. Het houdt Gods belofte in: Ik zal zorgen voor jullie relatie – en ook voor de kinderen die hierin geboren worden. Luther wijst op het grote kader waarin het huwelijk staat. Trouwen moet geen doel op zich zijn. Zó bezien staat de huidige culturele visie op het hebben van een relatie onder kritiek. Terecht, denk ik, moet je als christen heel bewust je relatie altijd onderbrengen in een >>

Lees nu:

“met Vader onderweg”, een Bijbels dagboek
door Ds J.W. van der Craats.

Voor iedere dag van het jaar heeft de schrijver een tekst
uit de Bijbel genomen op basis waarvan hij de lezer een
stuk van bezinning voor die dag meegeeft.

ISBN : 978-90-8759-180-9
Uitgever : Uitgeverij U2pi BV
Aantal pagina's : 374
Uitvoering : paperback
Prijs : 19,95

Verkrijgbaar in iedere boekhandel en via de
uitgever: www.jouwboek.nl/webshop

REDEENKIND.NL

Agenda's!

Impuls agenda 2012

Zakenagenda voor man en vrouw,
met bijbelteksten.

€ 13,50

Max Lucado Agenda 2012

Wees er snel bij.
Afgelopen jaren snel uitverkocht!

€ 13,95

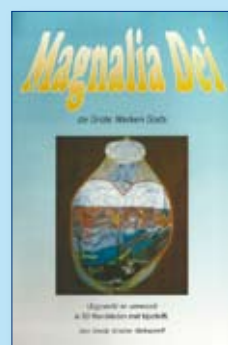
Genieten & Delen Agenda 2012 voor jou en je gezin

Agenda met diverse kolommen,
voor vrouw en gezinsleden.

€ 13,95

Te koop bij de christelijke boekhandel en
uitgever – (020) 480 29 99 en www.arkmedia.nl

ark media

Magnalia Dei

Een fotoboekje van 50 Bijbelse
wandkleden met bijschrift

Prijs: € 3,-

G. Schutten-Stellingwerff | Veenakker 5
9411 LW Beilen | Tel 0593 - 59 23 42

CLC is lezingzending in 58 landen
Uw aankoop helpt!
CLC gaat waar anderen niet gaan

Arnhem
026 3511014

Amsterdam
020 6201859

Apeldoorn
055 5222757

Kom langs of kijk op onze webshop
clcnl.org of eboeken.nu

Ontdek het CLC boek met meerwaarde

Trouwen is samenleven in de overtuiging dat je hiertoe door God geroepen bent. ///

groter geheel. Van oudsher was dat grotere kader het huisgezin, waarin meerdere generaties samenleefden en waarin ook al het werk gebeurde dat nodig was om te (over)leven. De term ‘economie’ vindt *hier* zijn oorsprong: het huis (*oikos*) waarvoor regels (*nomoi*) gelden. Sinds een paar eeuwen hebben we het huwelijk hieruit losgepeld – maar daarmee hebben we de huwelijksrelatie ook een andere invulling gegeven.²

Kerk, staat en maatschappij Kunnen we vandaag de dag de man-vrouw-relatie weer terugbrengen in dit brede familie-begrip? En wat voor zin zou dat hebben? Vooropgesteld: het maken van indelingen en onderscheidingen is niet neutraal. Je opvatting over man-vrouw-relatie, en hoe je de verbindingen legt met gezin, werk, samenleving, kerk, zijn gestempeld door bewuste of onbewuste overtuigingen. Ook als je de man-vrouw-relatie min of meer apart stelt, maak je daarmee een keus. God heeft de mens een opdracht gegeven zijn leefwereld te ordenen (Gen. 2:19) en

dus moeten we dat bewust en overtuigd doen.

In de traditie van Luther wordt een indeling gemaakt die overeenkomsten vertoont met het gereformeerde ‘kerk, staat, en maatschappij’: kerk (*ecclesia*), samenleving (*oeconomia*) en politiek (*politia*). Daarmee wordt overigens een veel oudere indeling overgenomen die op Aristoteles teruggaat. Deze drie zijn geen voorgegeven ‘formats’ waar alles in geperst moet worden. Luther ziet ze als door God geschapen en ingestelde levensvormen, dat wil zeggen: God roept iedereen om in de relatie met God (kerk) en met elkaar (samenleving) te staan, waarbij de staat (politie, politiek) de grenzen van het samenleven sinds de zondeval dient te bewaken. Opnieuw speelt ‘roeping’, het door God opgeroepen en aangesproken worden, een cruciale rol.

Voor de man-vrouw-relatie betekent deze driedeling het volgende, en daarmee kom ik terug op de motieven voor samenwonen aan het begin van dit artikel. Trouwen is samenleven in

de overtuiging dat je hiertoe door God geroepen bent.³ Deze relatie staat in het grote kader van de hele samenleving en is dus niet alleen of allereerst een privéaangelegenheid. Het christelijke huwelijk moeten we leren beleven als een publieke gebeurtenis. Daarmee staan de romantische en burgerlijke (laatmoderne) opvattingen van het huwelijk ter discussie. Samenwonen zonder de ‘poespas’ van de huwelijks-sluiting en het huwelijk miskent deze publieke dimensie.

Bovendien is trouwen een uiting van vertrouwen op Gods belofte. Hij zal de gelovige echtgenoten helpen om hun belofte gestand te doen. Samenwonen om deze diepe binding te vermijden miskent Gods eigen belofte voor man en vrouw in hun relatie.

Als christen trouwen moet gezien en beleefd worden als een krachtig statement. Tegenover een samenleving waarin levenslange trouw als achterhaald wordt beschouwd, leren christenen echtscheiding als op z’n minst een zeer bijzondere uitzondering te beschouwen.

De christelijke kerk zal dan ook consequent en constant veel werk moeten maken van intensieve huwelijksvoorbereiding. Deze levenshouding moeten we namelijk aangeleerd krijgen. Ook voor getrouwden zal een vorm van ‘huwelijks-APK’ geen overbodige luxe zijn. Maar ook voor de kerk geldt: Gods belofte geeft hiervoor alles wat nodig is!

Hans Schaeffer is onderzoeker aan de Theologische Universiteit in Kampen en redacteur van *De Reformatie*. Hij is getrouwd en vader van een dochter.

- 1 Vgl. Oswald Bayer, ‘Luthers Verständnis der Ehe’. In: *Freiheit als Antwort. Zur theologischen Ethik*, Tübingen (Mohr Siebeck GmbH & Co. K), 1995, pag. 211-223.
- 2 Vgl. mijn artikel ‘De kloof overbrugd’ in *De Reformatie*, 20 mei 2011, pag. 368-371.
- 3 In mijn boekje *Trouwen – als je vrijheid je lief is* (Franeke (Van Wijnen), 2008) ga ik hierop dieper in, met veel aandacht voor alle vragen die deze overtuiging oproept.

Thuis in het gezin van God

TEKST: JACOLIEN VIVEEN ///

Met Paulus oneliner: 'Het is beter om ongetrouwd te blijven' heeft ze niet zo veel op. Met de persoon van Jezus, 33 jaar vrijgezel, des te meer. Ze is een gewone single uit een doorsnee Nederlands Gereformeerde kerk, met een positieve boodschap: 'Als kerk vorm je samen het gezin van God.'

Annemarie van den Brink (48) woont in Oegstgeest en werkt als GZ-psycholoog met volwassenden met een lichte verstandelijke beperking en psychiatrische problemen. Ze is creatief en muzikaal, geniet van haar neven en nichten, hun kinderen én van de kinderen in haar de kerk. Ze doet mee in het gebedspastoraat en heeft jaren met kinder-

nevendienst meegedraaid. En ja, ze is ook single, iets wat ze bijvoorbeeld bij doop- en trouwdiensten wel eens als pijnlijk ervaart. 'Maar het helpt al als je die diensten ziet aankomen. Dan zit je er voorbereid.' Zich vrolijk makend over haar eigen antwoord: 'Nou ja: trouwdiensten zie je natuurlijk al héél lang van tevoren aankomen.'

Thuis Annemarie: 'Ik kom uit een gewoon gezin, een predikantsgezin. Gewoon, in de positieve zin van het woord: warm. We hebben veel gedaan met elkaar, maar ieder ging ook zijn eigen gang. Ons gezin is altijd nauw verweven geweest met de kerk. Of ik in de kerk iets proef van wat ik in het gezin ervoer? Ja en nee. Ik ben heel erg opgevoed met betrokkenheid op elkaar. Je bent lid van een gezin, net als van je gemeente. Niet alleen consumptief, het is meer dan lid zijn op papier; naar elkaar omzien, voor elkaar zorgen, dat is me wel met de paplepel ingegoten. Maar de tijd is verder gegaan: het gezinsleven ligt ver achter me, de kerk verandert – die is gelukkig met de tijd meegegaan.

Ik vind het belangrijk om een band te voelen met de gemeente. Dat je bijvoorbeeld na de vakantie terugkomt en denkt: ik ben weer thuis. Het is belangrijk om dat ook waar te maken naar nieuwe mensen. Volgens mij ontkom je er niet aan dat een gemeente trekjes krijgt van een familie, omdat je verschillende leeftijden en soorten mensen hebt. Net als in een gezin, daar heb je ook liefde, wrijvingen, irritaties. Dat heeft iets moois.'

Geliefd 'In de praktijk merk je bijvoorbeeld bij het koffiedrinken na de dienst dat je niet automatisch je gesprekspartner hebt. Of als er een gemeentevergadering is, dat niemand zegt: "Zullen we gaan vanavond?" Niemand herinnert

Annemarie van den Brink ///

mij er zondagmorgen aan om naar de kerk te gaan. Dat moet ik zelf doen. De gemeente kan je daarin helpen. Maar je bent ook zelf verantwoordelijk om in te burgeren: je kunt actie ondernemen, je inzetten, op mensen afstappen.

Iedereen moet er wat voor doen om zijn of haar plek in de kerk te vinden. Misschien loopt dat iets soepeler met een gezin waarin de kinderen naar de crèche gaan of naar de clubs. Je legt in eerste instantie mogelijk sneller contact via je kinderen. Maar ik ben zelf inmiddels genoeg ingeburgerd in mijn gemeente.

Natuurlijk confronteren bepaalde momenten je met pijn en gemis, zoals bij doop- en trouwdiensten. Ook wel als je gewoon zondags om je heen kijkt en ogenschijnlijk harmonieuze gezinnen en stellen ziet zitten. Maar daar moet je niet bij blijven steken. Juist in de kerk voel ik me meer gelijkaardig en gelijkwaardig dan in de maatschappij. Daar buiten ontleen je je identiteit aan je werk of gezin. In de kerk ontleen je die identiteit aan het Gods geliefde kind zijn.'

Misverstand 'Ik weet niet of kerken meer ingesteld zijn op gezinnen. Misschien wel. Maar dan ben ik blij dat het zo is. Het is ongelooflijk belangrijk om aandacht te schenken aan jongeren en kinderen. Dat is de toekomst, als je daarin niet investeert, gaat het mis.

Ik weet wel dat een aantal singles daar meer moeite mee heeft. Soms kan ik ook zelfmedelijden hebben, maar dat probeer ik snel opzij te zetten. Als single moet je je best doen om betrokken te blijven bij kinderen in de gemeente, het gaat niet vanzelf. Aan de andere kant lijkt het voor mensen met kinderen soms niet vanzelfsprekend dat singles ook kinderwerk willen doen en crèche willen draaien. Daar vragen ze soms gemakkelijker ouders voor. Zelf heb ik lange tijd kindernevendiensten gedaan. Ik vond het juist heerlijk om in tegenstelling tot de

complexiteit van mijn werk dan met gewone kinderen contact te houden. Op mijn werk zie ik vooral mensen met problemen: volwassenen met een verstandelijke beperking, die zelf weer kinderen hebben met heel veel problemen. Hier genoot ik van gewone kinderen, hun blijheid of boos zijn, van normale kinderdingen. Aan de andere kant: als single word je soms geacht onbeperkt kerkenwerk te kunnen doen. Ja, er zijn nog steeds mensen die in die vakkuil trappen. Ik meen toch dat dit een misverstand is. Als single moet je alleen je geld verdienen, alle klusjes doen in huis, boodschappen, papieren, cv bijvullen, zelf je sociale contacten onderhouden. Je kunt niet tegen je man zeggen: "Bel jij even die en die, dan doe ik dit." Dus nee, je hebt niet per definitie meer tijd.'

Geloofsmaatjes 'Aparte dingen voor singles? Een Bijbelkring met alleen vrijgezellen? Dat lijkt me vier keer niks. Ik wil niet bevestigd worden in het

anders zijn, juist in de kerk benadrukken we wat we gemeenschappelijk hebben. Misschien vinden sommigen het leuk, maar ik vind het een verarming.

Ik zit op een gebedskring met zijn vieren, de drie anderen zijn getrouwde vrouwen. Dat is heerlijk omdat ik net zo hard mee

kan bidden voor hun kinderen en hun zorgen daarin kan delen. Net zoals zij weer voor mijn moeite met het single zijn kunnen bidden.

Ik zie echtparen om me heen die samen Bijbellezen en bidden. Weet je, ik wil het niet idealiseren, maar ik mis wel dat de één voor de ander bidt, geloofsmaatjes. Dat lijkt me een absolute meerwaarde van een christelijke relatie. >>

*Juist in de kerk
voel ik me meer
gelijkaardig en
gelijkwaardig dan
in de maatschappij'*

Het is belangrijk dat iedereen gezien wordt in de kerk. Niet alleen singles, maar iedereen, ongeacht

hoe hij of zij leeft of woont, gewoon iedereen. Onze dominee vroeg een keer:

“Vind je niet dat we een veel te kindgerichte gemeente zijn?” Dat maakt het voor mij al goed, dat die vraag gesteld wordt, dat er dus over nagedacht wordt en men zich inleeft in gemeenteliden zonder kinderen.

Gezien worden vind ik wel een belangrijk punt. Op een gegeven moment vroeg een vrouw in de gemeente na een doop: “Als je de baby even wilt vasthouden, moet je het zeggen.” Dat was een mooi moment, het feit dat men er oog voor heeft. Maar dat steekt ook wel nauw. Als iemand voor mij beslist, zo van: “Hier heb je een baby om vast te houden, kun jij dat ook eens meemaken,” dat is niet prettig.’

Erkenning ‘Wat wel werkt? Voor onze vrouwenochtenden in Oegstgeest werd mij gevraagd iets te vertellen over het wel en wee van single zijn. Het stuk dat ik voor die lezing schreef, is in de kerkenraadmap beland. Ieder nieuw kerkenraadslid kan het inzien. Dat is mooi. Een ander voorbeeld: de tieners van

onze gemeente maakten vlak voor Kerst een film. Het onderwerp was: hoe vieren gemeenteleden Kerst?

‘Soms kan ik ook zelfmedelijden

hebben, maar dat

probeer ik snel

opzij te zetten’

Er waren bijdragen van een oude broeder, van een moeder van een gezin en van iemand die alleen was. Ludiek en luchtig, het hoeft ook niet zo zwaar. Maar het geeft wel erkenning. Je wordt gezien.

De betekenis van Genesis 2:18, “Het is niet goed dat de mens alleen is”, is voor mij in de loop van de tijd erg veranderd. Onder druk van de samenleving lees je dat

heel snel als: de mens is niet goed als-ie alleen is. Een denkfout, want dan deugt er iets niet als je alleen bent. Het beeld van buitenaf is: je moet echt gaan daten, en: wat, heb je nooit iemand gehad, wat klopt er dan niet aan jou? Zelfs in de reclame wordt voortdurend neergezet dat

je samen hoort te zijn. Met je verstand weet je dat het niet waar is, maar toch... In de loop van de tijd is Genesis veranderd voor mij, het is nu een soort erkenning: God heeft de mens geschapen om samen te zijn, dus het is logisch dat single zijn niet altijd meevalt en

een aspect in zich heeft van onvervuld verlangen.’

Samen ‘Ik realiseerde me: Jezus was ook vrijgezel. Hij kende daarin alle mensendingen: angsten, verleidingen, ook seksuele wellicht. Maar met de tekst van Paulus: het is beter om ongetrouwd te blijven, kan ik niks. Dat lijkt mij zelfs een soort pastorale uitglijder. Ik zie het ongetrouwd zijn niet als een gave. Dat gaat mij te ver. Ik zie het meer als opgave. Als je het single zijn zelf zo ervaart, als een gave, dat is prima. Maar dat moet een ander niet voor jou bepalen.

‘Ik zie het

ongetrouwd zijn niet

als een gave. Dat

gaat mij te ver. Ik zie

het meer als opgave’

Ik heb geleerd dat je waardevol bent, los van wat je hebt (partner, geld, bezit), wat je doet (werk) of wat anderen van je zeggen (aanzien). We zijn individueel geliefde kinderen van God. Als kerk vorm je samen het gezin van God. Samen God loven, dat gaat in tegen het individualisme. In de kerk zien we naar elkaar om, omdat we, hoe verschillend onze levens ook zijn, allemaal eerst door God gezien zijn.’

Jacolien Viveen is coördinator van Micha Nederland. Ze is getrouwd en moeder van drie kinderen.

- advertentie -

Zoekt u een aantrekkelijke en praktische methode voor uw kindernevendienst of zondagsschool?

Stichting ‘Vertel Het Maar’

geeft vier keer per jaar een boek uit met een compleet programma voor onder-, midden- en bovenbouw. Speciaal voor tieners is er een jongerenpagina.

Kijk voor meer informatie op onze website:
www.vertelhetmaar.nl

Mail voor een proefnummer:
info@vertelhetmaar.nl

Schrijven kan ook:
Postbus 2028
3800 CA Amersfoort

**Vertel
Het Maar!**

Geboortegrond

Schoondochter aan de telefoon. Ze heeft voor de vakantie een appartement gehuurd in een oude boerderij ergens boven in Friesland. Of we zin hebben om ook een paar dagen te komen. Wij hebben geen dovemansoren, dus zetten we op de afgesproken datum koers naar het hoge noorden. Dongeradeel...Nia-wier/Nijewier.

We nemen bij Drachten afslag 31 richting Buitenpost. Wat is hier in krap vijftig jaar veranderd? Deze weg? Reden we die vroeger ook? Je ging toch dwars door Surhuisterveen en Augustinusga? Daar is de brug over het Prinses Margrietkanaal en ja, daar is Buitenpost. Een rondweg om het dorp? Nee, rechtdoor: Lutjepost. Dan Kuipersweg 70. Het huis, de voormalige pastorie, waar wij in 1963, vier dagen getrouwd, introkken.

Drie en een half jaar heel veel lief. Er werd bij ons een jongetje geboren. Er waren goede contacten in de gemeente. Maar ook heel veel leed. Het waren de jaren vlak voor de scheuring in de

vrijgemaakte kerken. Amper begonnen zaten we al tot over onze oren in de moeilijkheden. Dat heeft onze tijd in die eerste gemeente behoorlijk gekleurd. God heeft het verhoed, maar was Hij er niet geweest, en geen verstandige kerkenraad en geen meelevende, meedenkende gemeente, we waren in deze eerste jaren ten onder gegaan. Na het afscheid kwam die donkere wintermorgen in januari 1967. De verhuswagen met onze spullen is al richting Zaanstreek vertrokken. We kijken nog één keer naar het lege huis. Nee, we wilden hier eigenlijk nog niet weg, niet uit deze gemeente, niet uit deze plaats, niet uit dit gezellige huis. Maar het is beter zo. We rijden het dorp uit en mijn tranen moeten ergens tussen Buitenpost en Leeuwarden zijn opgedroogd. Omdat het jongetje dat hier geboren werd zijn geboortehuis graag wil zien, rijden we er een paar dagen later weer heen, nu met hem en zijn gezin. De auto wordt in een zijstraat geparkeerd en lopend doorkruisen we het oude

dorp. Het huis wordt aan de voorkant en aan de achterkant schielijk op de foto gezet. Nee, we bellen niet aan. 'Kijk, hier is de straat waar de kerk stond.' Vrijgemaakt Buitenpost heeft allang een mooie nieuwe kerk. De oude is verbouwd tot woonhuis. We lopen er langs. Hier is het jongetje eens gedoopt. 'Geef dat wij niets zozeer begeren, als dat ons kind U kennen zal, die U in Christus onze Here geopenbaard hebt eens voor al.' Een mooi dooplied, ik zou er vandaag voor kiezen. In die tijd zongen we een psalm over Gods verbondstrouw. Als ik daaraan denk, kan ik dierbare kinderen en kleinkinderen wel aan Hem overlaten.

Ytje Veeffkind – Eenhoorn is als predikantsvrouw betrokken bij het werk in de kerk. Ze schrijft sinds 1993 columns voor Opbouw, heeft drie zoons, twee dochters en twaalf kleinkinderen.

- advertentie -

PASTORAAL
DIACONAAL
CENTRUM

de Herberg

Retraite: Open je hart voor God en
word aangeraakt in je ziel

www.pdcdeherberg.nl | 026-3342225 | retraite@pdcdeherberg.nl

Huwelijken zijn kostbaar en kwetsbaar

Wat kostbaar is, koester je

TEKST: ERJAN VAN DER LINDE ///

‘Sterke huwelijken vormen een sterke gemeente.’ ‘Het voorbeeld van een goed huwelijk van de ouders is de beste garantie voor een goed huwelijk van de kinderen.’ Iedereen kent dit soort uitspraken wel: waarheden als koeien. Maar hoe werkt het in de praktijk?

Lange tijd hebben we gedacht: het gaat vanzelf goed, behoudens uitzonderingen; en rond die situaties zet je pastoraat. Maar we komen er steeds meer achter dat we preventief moeten gaan werken: in de gemeente over relaties en huwelijken praten op allerlei niveaus en op allerlei momenten.

Trouw In onze samenleving liegen de cijfers er niet om. Eén op de drie, tenderend naar één op de twee huwelijken gaat stuk. Dat gaat onze gemeenten niet voorbij. Er is veel relatietragiek, veel relatie-eenzaamheid en veel relatieverwarring. In het Nederlands Dagblad van 10 september jl. stond een pakkende uitspraak van de familiethe-

rapeut Else-Marie van den Eerenbeemt: ‘Losmaken is de trend, maar een mens wil verbondenheid.’ In hetzelfde artikel zegt ze: ‘Ik heb bijna een overmaat aan liefde meegekregen, een heel reservoir.’ Werken aan sterke relaties is prachtig, en helemaal in lijn met Gods wezen en bedoeling met ons mensen. De kerk is de plek om daar intensief aandacht aan te besteden. Na het geloof in het verzoenend werk van Jezus staat stellig het belang van goede relaties op een goede tweede plaats in de Bijbel. Beide ‘kostbaarheden’ worden verbonden door Gods trouw; God is loyaal (het Hebreeuwse woord *chesed* wordt in de vertaling van het NBG van 1951 weergegeven met ‘goedertierenheid’,

in de NBV met ‘liefde’), Hij doet wat Hij belooft. God roept ons op Hem hierin na te volgen (vergelijk Ef. 5: 1).

In de Samenwerkingsgemeente Alexanderpolder (NGK/CGK), afgekort SGA, was er al jaren goede aandacht voor dit onderwerp. Nieuw is dat we hier sinds een jaar of vier beleid op hebben ontwikkeld. Marjon en Jan-Willem Bosman en mijn vrouw Jacolien en ik hebben daar met vreugde aan gewerkt. In dit artikel geven we een overzicht van alle vormen en materialen die we gebruiken. We hopen hier andere gemeenten mee te stimuleren.

Een opmerking hierbij: het is goed te benadrukken dat wie niet getrouwd is,

een compleet mens is. Uit ervaring weten we dat aandacht voor relaties soms betekent dat we de singles vergeten. Dat is niet de bedoeling! Ze horen erbij; betrek ze er dus bij.

Relatiewijzer Het is goed dat er in de gemeente in elke fase van het leven aandacht is voor relaties. We beginnen daarmee van jongs af aan. Het hele veld van aandacht en materialen hebben we samengevat in een Relatiewijzer (pag. 42-43). Op de achterkant hebben we de verschillende onderdelen uitgewerkt.

Kinderjaren

In deze periode ligt de verantwoordelijkheid primair bij de ouders. Als het goed is, vragen kinderen in deze fase nog veel aan de ouders. Er zijn een paar momenten waarop ouders goed met hun kinderen in gesprek kunnen gaan.

1. Bij ca. zeven jaar (ontdekkingsfase):

Kinderen beginnen op deze leeftijd te lezen, zijn speels en leven veel in hun eigen wereld. Het is goed dat ze langzamerhand iets meer gaan begrijpen over hun eigen lichaam, over het verschil tussen jongens en meisjes/ mannen en vrouwen, en dat ze weten waar kinderen vandaan komen. We geloven dat het belangrijk is dat we hen mondig maken om te voorkomen dat hun lichaam beschadigd wordt. We trainen hun

weerbaarheid. Voor deze leeftijdsfase adviseren de volgende boeken aan de ouders:

Pap, we krijgen een baby van Ineke van Herk - van Rijssel; *Je groeit in liefde* van Jetze Baas; *Pappa, Mamma en ik* van Malcolm Doney.

2. Bij ca. negen jaar (verkenningstijd):

Op deze leeftijd moeten kinderen al weten wat seksualiteit inhoudt en 'hoe het werkt'. Het is belangrijk dat kinderen dat in gezinsverband te horen krijgen, dat er thuis over gesproken wordt. In deze fase zijn de ouders dus nog aan zet. We adviseren ouders de volgende boeken: *Alleen voor meisjes* en *Alleen voor jongens*, beide van Judith Janssen-van den Barg. Deze boeken kunnen de kinderen zelf lezen. Daarnaast is het wijs als de ouders de boeken ook lezen

en er met de kinderen over in gesprek gaan. We adviseren voor de ouders zelf het boek *Met kinderen praten over seks* van Marja Bos-Meeuwssen.

Belangrijk is in deze fase om de kinderen te vertellen wat ze aan kunnen. Vertel niet meer dan waar ze naar vragen, maar beantwoordt hun vragen wel serieus, maak je er niet van af. Als je merkt dat ze van alles van de straat gehoord hebben, praat erover en vul het evenwichtig aan.

3. Afscheid basisschool (overgang naar puberteit):

Een aantal ouders grijpt dit moment aan om met haar of zijn kind een dag, weekend of langer weg te gaan. Het is een mooi moment om vooruit te kijken naar de komende veranderingen op allerlei gebied. Vaak kan er nog heel

>>

Onvergetelijke werkvakanties het hele jaar door

Diaconale werkvakanties
een midweek de handen uit
de mouwen
voor dak- en thuisloze
medemensen die even op
adem komen in de
Achterhoek

Gegarandeerd onvergetelijk,
waardevol, verrijkend en
verrassend.....

**.... boek nu
via de site of bel**

Stichting Het Passion
Torenallee 6
6999 DD Hummelo
Triodos Bank 78.13.22.618

Diaconale steun
voor dit unieke project is
van harte welkom.
We zijn voor
een groot gedeelte
afhankelijk van giften en
collectes.

Gegarandeerd zinvol
bested aan onze diaconale
doelstelling.....

.... word nu donateur

Tel. 0314 382 462
info@hetpassion.nl
www.hetpassion.nl

Bestel nu voor 2012 en steun blinde en slechtziende mensen

Met uw aankoop steunt u het
werk van Vereniging Bartiméus
Sonneheerdt. Wij financieren
projecten voor mensen met een
visuele (meervoudige) beper-
king die (nog) niet door de
overheid worden gefinancierd.
Wij doen dit werk vanuit een
christelijke levensovertuiging.
Kijk op www.steunbartimeus.nl/webwinkel en bestel van-
daag nog.

**Bij voorbaat dank voor uw
bestelling!**

**Bestel voordelig
via de webwinkel**

bartiméus sonneheerdt
VERENIGING
oog voor blinden
en slechtzienden

www.steunbartimeus.nl

OPEN DAG

zaterdag 26 november - 10.00 tot 15.00 uur

Als je gelooft in je werk!

Jan (23 jaar):
'Met liefde en geduld er
zijn voor mensen die dat
nodig hebben!'

PABO • HBO-V • **MWD** • SPH • GPW • GODSDIENSTLERAAR

Gereformeerde
Hogeschool

www.gh.nl

Open Doors-dag Vervolgd maar niet vergeten

5 november 2011

10.00 – 16.00 uur
IJsselhallen Zwolle

OpenDoors

Op de bres voor vervolgde christenen

www.opendoors.nl/dag | Giro 7733

natuurlijk en in een open sfeer over intieme zaken gesproken worden. Daarmee leg je de basis voor open communicatie. Een vader-zoon of moeder-dochter weekend kun je zelf organiseren, maar er zijn ook organisaties waarbij je terecht kunt.

Kinderen nemen nu nog alles van je aan en vragen soms wat door. Dit is een goed moment voor het vormen van de dijk van het geweten: zo wil de Here God dat we genieten van het mooie van seksualiteit en zo blijft het mooi. Het is in deze fase belangrijk het gesprek vooral open te houden.

Deze richtlijnen kunnen je daarbij helpen:

- Ontwijk de vragen niet;
- Vertel de waarheid vanuit de Bijbel;
- Formuleer op begrijpelijke manier;
- Gebruik voorlichtingsmateriaal;
- Wees eerlijk en kwetsbaar over jezelf. Houd geen schone schijn op;

Puberjaren

Na de kinderjaren worden de meeste kinderen minder open naar de ouders toe. Ze gaan puberen. Dat begint langzaam. Ze gaan informatie bij vrienden halen. Daarom is het belangrijk als kerk dat je onderlinge vriendschappen binnen de jeugdclubs stimuleert. Op de clubs wordt geregeld over de relevante onderwerpen gesproken.

1. Rond twaalf, dertien jaar

In deze fase vinden de jongeren het niks om open over seksualiteit en relaties te praten als het andere geslacht erbij zit. We vragen de leiding van de club in deze leeftijd aan de hand van de het boekje *Het Grote Verschil* een avond met jongens en meiden apart te houden. Het boekje wordt uitgedeeld aan alle jongeren in deze leeftijdscategorie. Het is te bestellen via

www.partnersforlife.nl/products/
ISBN 9789491001017.

2. Rond veertien, vijftien jaar

We plannen een avond waarop mensen langskomen om met de jongeren te praten over seksualiteit. Dat moet een

heel normaal gesprek zijn. Het wordt wel een 'boys only' en 'girls only' avond. Op die avond geven we de jongeren ook de brochure mee die we in de SGA zelf hebben ontwikkeld: *Het huwelijk: Gods idee en Gods Mysterie*, te bestellen via dezelfde website.

Relaties ontstaan

In deze puberperiode zullen veel jongeren een relatie krijgen; hét moment om hen gerichter en minder leeftijdgebonden te helpen in het ontwikkelen van een gezonde relatie.

1. Verkeringsavond

Op Valentijnsdag organiseert de SGA een verkeringsavond, met als belangrijkste ingrediënten: een gezellige omgeving met een leuke aankleding, een diner waarbij gemeenteleden bedienen en een aantal momenten waarop we inhoudelijk aandacht besteden aan het onderwerp huwelijk en seksualiteit. Aan het eind van de avond krijgen de deelnemers het boekje *Save Seks* van de EO.

2. Huwelijksvoorbereiding

Wanneer jongeren trouwplannen hebben, bieden we hun huwelijksvoorbereiding aan: drie of vier avonden begeleiding door een echtpaar uit de gemeente. Daarvoor is apart lesmateriaal ontwikkeld, zowel voor wie deze cursus geeft als voor wie hem volgt. Hierin komt aan de orde: Gods bedoeling met het huwelijk, seksualiteit, liefde, praktische voorbereiding op het huwelijk en verder nog wat jongeren zelf willen weten. Het is het meest wenselijk als jongeren ongeveer een jaar voor hun trouwdatum aan de cursus beginnen. Ook stimuleren we jongeren om relatieweekend te bezoeken, zoals *ReadyToMarry* van de EO.

Getrouwd en dan?

We weten dat het huwelijk kwetsbaar is en blijft en dat veel huwelijken vastlopen. Daarom willen we ook na het sluiten van het huwelijk doorgaan met elkaar helpen op die weg. Belangrijk is dat daar geen taboe op rust. We

werken aan een open sfeer, waarin iedereen zich vrij voelt om met anderen over moeilijkheden, lastige vragen en problemen door te praten. Nooit mag een echtpaar het gevoel krijgen dat ze de enige zijn bij wie het niet vanzelf goed gaat in het huwelijk. Vanuit de gemeente worden de volgende activiteiten aangeboden:

1. Marriage course

Deze cursus helpt om ingesleten patronen te doorbreken en het huwelijk op te frissen. Gedurende zes avonden, waarvan één met romantisch diner, worden de principes van het huwelijk weer afgestoft. Belangrijk is dat de cursus begint met een avond over Gods bedoeling met het huwelijk en de Bijbelse onderbouwing hiervan.

2. Huwelijkspastoraat

Soms kan het stormen in een huwelijk. Het is dan belangrijk met een ander echtpaar in de gemeente te kunnen spreken: mensen die voor die hulptaak training hebben ontvangen en misschien zelfs wel hetzelfde hebben meegemaakt. Deze vorm van hulpverlening kan ook door de reguliere pastoraal verzorger worden verleend, maar de ervaring heeft geleerd dat het beter is om het huwelijkspastoraat in goed overleg door een 'gespecialiseerd' echtpaar te laten doen.

3. Gespecialiseerde hulp

Het kan zijn dat er sprake is van een echte crisis waar specialisten bij nodig zijn. Vanuit de SGA verwijzen we door naar bijv. de Schuilplaats of de Driehoek.

Erjan van der Linde is predikant van de Samenwerkingsgemeente Alexanderpolder (NGK/CGK) in Rotterdam. Hij is getrouwd en vader van vier kinderen.

Fam. Aalbers, Kampen:

*'Fantastisch om een
soort doorgeefluik van
Gods liefde te zijn.'*

Uitdelen van wat je hebt ontvangen

TEKST: HENK RUITER /// FOTO'S: MARLIES SPIJKERBOER

Al drie jaar lang zijn Harold en Erna Aalbers verantwoordelijk voor het reilen en zeilen in het SGJ¹-gezinshuis in Kampen. Dat is een intensieve taak die veel van hen vraagt maar die hen op het lijf geschreven is. Hier kunnen zij uitdelen van wat zij zelf hebben ontvangen. In een openhartig gesprek geven zij bij herhaling aan dat het de liefde van God is die hen in staat stelt dit werk vol te houden.

Rustig gezeten aan de grote gezinstafel vertellen Harold en Erna over hun leven in het gezinshuis. Elders in het huis spelen de kinderen. 'Zij zijn er aan gewend dat er regelmatig mensen over de vloer komen om met ons te praten en weten dat de kamer dan een tijdje voor ons is.'

Waarin onderscheidt jullie gezinshuis zich van andere vormen van opvang, zoals een pleeggezin of een leefgroep?

'In een pleeggezin is er meestal maar één kind van buitenaf. Daar is sprake van een grote nabijheid tussen pleegouder en pleegkind. Voor sommige kinderen levert dat problemen op en is

een andere vorm van opvang noodzakelijk. Dat kan een leefgroep zijn. Daarin worden de kinderen begeleid door verschillende opvoeders en is de afstand tussen opvoeder en kind dus groter. Een gezinshuis is een tussenvorm. Wij hebben vier eigen kinderen en vier pleegkinderen. Het voordeel ten opzichte van een pleeggezin is dat de pleegkinderen geen uitzonderingspositie hebben. Omdat in een gezinshuis wel de structuur van een gezin wordt geboden, heeft plaatsing daarin de voorkeur boven een leefgroep. Maar voor bepaalde kinderen kan ook deze vorm te belastend zijn, zodat zij toch doorverwezen moeten worden naar een leefgroep.'

Zijn er verschillen tussen een 'gewoon' gezin met acht kinderen en dat van jullie?

'Jazeker. Omdat niet alle kinderen dezelfde ouders hebben, zijn er grote verschillen in karakter, eigenschappen, gewoontes en kerkelijke achtergrond. Zelfs hun geuren zijn anders. Daarbij komt dat de pleegkinderen een problematisch verleden hebben en beschadigd zijn geraakt. Voor sommigen is ons huis het achtste adres. Dan is het niet verwonderlijk dat ze geen enkel vertrouwen meer hebben in volwassenen. Ook blijft het altijd merkbaar dat wij van vier kinderen niet de biologische ouders zijn. Om een voorbeeld te noemen: onze eigen kinderen zeggen papa en mama, maar de andere noemen ons Harold en Erna. Daarmee laten we zien dat we respecteren dat zij een eigen vader en moeder hebben.

Dit alles neemt niet weg dat we wel echt een eenheid zijn. Als hier 's avonds om zes uur iemand binnenstapt, ziet hij of zij één familie aan tafel. Dan is er geen verschil merkbaar.'

Waarom is het respecteren van de biologische ouders van belang?

'Kinderen zijn van nature heel loyaal aan hun ouders. Door heel open over de ouders te spreken en de kinderen te stimuleren contact met hen te onderhouden, reageren zij veel ontspannener op de situatie hier. We zouden het prachtig vinden als de kinderen op enig moment weer terug konden naar de eigen ouders, maar de praktijk leert dat dit nauwelijks voorkomt.

Natuurlijk levert de gedachte aan de eigen ouder wel eens verdrietige situaties op. Het kan een kind pijn doen als het hier ziet dat ouders en kinderen goed met elkaar omgaan. Het voelt heel scherp aan wat het zelf gemist heeft.'

Op welke manier onderhouden de kinderen contact met hun ouders?

'Soms komen de vader en/of de moeder hier op bezoek of nemen zij hun kind even mee de stad in. Verder zijn er >>

belcontacten. Dan heeft het kind alle gelegenheid om rustig met een van de ouders te praten. Meestal blijven we tijdens dat gesprek wel in de buurt, omdat er heel gemakkelijk misverstanden kunnen ontstaan; soms zijn die trouwens wel grappig. Het is een keer gebeurd dat een jongen die net bij ons was enkele dagen voor Oud en Nieuw in geuren en kleuren vertelde dat hij een grote zak vol vuurwerk kreeg en dat helemaal alleen mocht afsteken. Geen wonder dat de ouders zich ongerust afvroegen waar hun kind nu terecht was gekomen. De werkelijkheid was dat wij het kind hadden toegezegd dat hij onder toezicht enkele vuurpijltjes mocht afsteken.'

Blijven de kinderen lang bij jullie?

'Het is de bedoeling dat ze blijven tot ze oud genoeg zijn om zelfstandig te wonen. Maar we hebben wel meegeemaakt dat kinderen eerder vertrokken. Het meest ingrijpend is de situatie dat een kind vanwege problemen niet kan blijven. Soms is ons gezinshuis te warm en komt het voor zo'n kind te dichtbij. Er moet dan gekeken worden of het hier wel de goede plek is voor hem of haar. Voor ons is het moeilijk om dat te beslissen. Daarom is het fijn dat wij die beslissing niet zelf hoeven te nemen. Wij worden ook op dit punt heel goed begeleid door een pleegzorgwerker en een gedragswetenschapper van SGJ.'

Hoe ervaren jullie eigen kinderen het wonen in een gezinshuis?

'Wij zijn gezegend met onze eigen kinderen. Zij staan allemaal achter de keuze voor een gezinshuis, wat niet inhoudt dat het voor hen altijd gemakkelijk is. Wij praten daar open over. De kinderen zien het ook als wij het moeilijk hebben. In ons tweede jaar hadden we het best zwaar. Dan vraag je je wel af of het nog goed is om dit te doen. In die tijd kwam onze oudste zoon thuis met een pakje. Daarin zat een wanddecoratie, met daarop de woorden 'God bless this home'. Er zijn ook hele mooie ontwikkelingen. Onze jongste dochter keek aan het eind van de vakantie echt uit naar het moment dat haar pleegzusje weer terugkwam.'

Jullie noemden ook het verschil in kerkelijk achtergrond. Hoe breed is die?

'Heel breed. Er zijn kinderen bij die lid zijn van een reformatische kerk, maar ook die niet christelijk zijn opgevoed.'

Hoe gaan jullie daarmee om?

'Als ouders hier komen voor een kennismakingsgesprek, zeggen wij dat wij een christelijk gezin zijn, maar dat we er niet op uit zijn hun kinderen onze overtuiging op te leggen. Wel vertellen we erbij dat het geloof bij ons geen

sausje is en dat de kinderen duidelijk zullen merken dat in ons gezin ons geloof een essentiële rol speelt. We gaan altijd gezamenlijk naar de kerk en bidden aan tafel. Dat levert soms mooie gesprekken op.'

Speelt de kerk verder nog een rol in jullie gezinsleven?

'Wij worden in de kerk goed opgevangen. Toen we drie jaar geleden startten, hebben we een stukje in het kerkblad geplaatst. Mensen kwamen uit zichzelf naar ons toe met de vraag of ze iets voor ons konden betekenen. Kerkleden zorgen bijvoorbeeld voor vervoer van de kinderen naar de weekendgezinnen of de sportvereniging, doen zo nodig de boodschappen en passen soms even op. Bij de komst van een nieuw kind staat er altijd een stukje in het kerkblad, met een oproep voor gebed. Voor ons is het ontzettend belangrijk dat we weten dat er voor ons gebeden wordt.'

Al met al is het toch wel een druk leven voor jullie?

'Ja, het is een flinke klus, die ook invloed heeft op onze sociale contacten. Voor een aantal zaken is er gewoon geen ruimte. Wij gaan bijvoorbeeld meestal alleen naar verjaardagen. In het begin hebben we geprobeerd om samen de ouderavonden van de scholen te bezoeken, maar dat lukt nu gewoon niet meer. Wij hebben te maken met verschillende scholen, naast de basisschool ook met scholen voor speciaal en voortgezet onderwijs. Gelukkig is het wel mogelijk via de mail contacten te onderhouden met de leerkrachten.'

Harold: 'Eigenlijk is het Erna's werk. Zij is gestopt met haar werk in het onderwijs en is nu in dienst van SGJ. Ik ben directeur van een christelijke basisschool in Swifterbant. Maar zodra ik het huis binnenstap, ben ik er ook helemaal voor het gezin en doen we alles samen.'

Erna: 'Dat laatste is ook noodzakelijk. In een leefgroep met soms wel tien opvoeders proberen kinderen die mensen tegen elkaar uit te spelen. Dat willen

wij voorkomen. Een van de kinderen merkte eens op: "In dit gezin overleggen de vader en moeder alles met elkaar." Voor ons is dat een basiswaarde om deze taak aan te kunnen.'

Blijft er wel tijd over om iets voor jezelf te doen?

'Op vrijdagmiddag zijn we allebei vrij. Dan doen we samen iets gezelligs. Daarnaast zijn de pleegkinderen een keer in de maand een weekend weg, zo mogelijk naar familie of anders naar een weekendgezin. Dat is ook in de zomervakantie drie weken lang het geval.'

Is de regelmatige confrontatie met zoveel gebrokenheid niet te belastend?

'Natuurlijk doet het ons pijn als wij zien hoe deze kinderen lijden en geeft het verdriet als we worden geconfronteerd met wat deze kinderen is aangedaan of moeten meemaken. Maar we hebben ook geleerd om een bepaalde

afstand te houden. Anders is het onmogelijk om deze taak uit te voeren. Het belangrijkste dat wij kunnen doen is de kinderen laten ervaren dat wij er voor hen willen zijn en dat wij van hen houden. Aan de andere kant is het natuurlijk geweldig als we merken dat een kind hier echt op de goede plek zit en tot groei en ontwikkeling komt.'

Jullie geven veel liefde, maar krijgen daar vaak niets voor terug. Doet dat geen pijn?

'Nee, voor ons is het niet belangrijk wat wij terugkrijgen. Natuurlijk wil iedereen wel eens merken dat hij wordt gewaardeerd, maar wij zijn niet afhankelijk van de liefde van deze kinderen. Dat is geen voorwaarde voor ons levensgeluk. De basis daarvoor is de liefde van God. En vanuit die basis willen we ons werk doen. Daarbij ervaren we steeds weer de kracht van het gebed. De kinderen weten dat wij onze moeiten bij God neerleggen. In crisissituaties bidden we

ook samen met hen, als zij dat tenminste willen. Anders bidden wij voor hen. En wij zijn dankbaar omdat anderen voor ons bidden.

Gelukkig wordt er ook veel gelachen in dit huis. We maken grappige dingen mee, maar ook hele mooie. Dat zit in hele kleine dingen die voor ons heel groot zijn. Bijvoorbeeld als een kind voor het eerst uit zichzelf naar je zwaait als het naar school gaat.

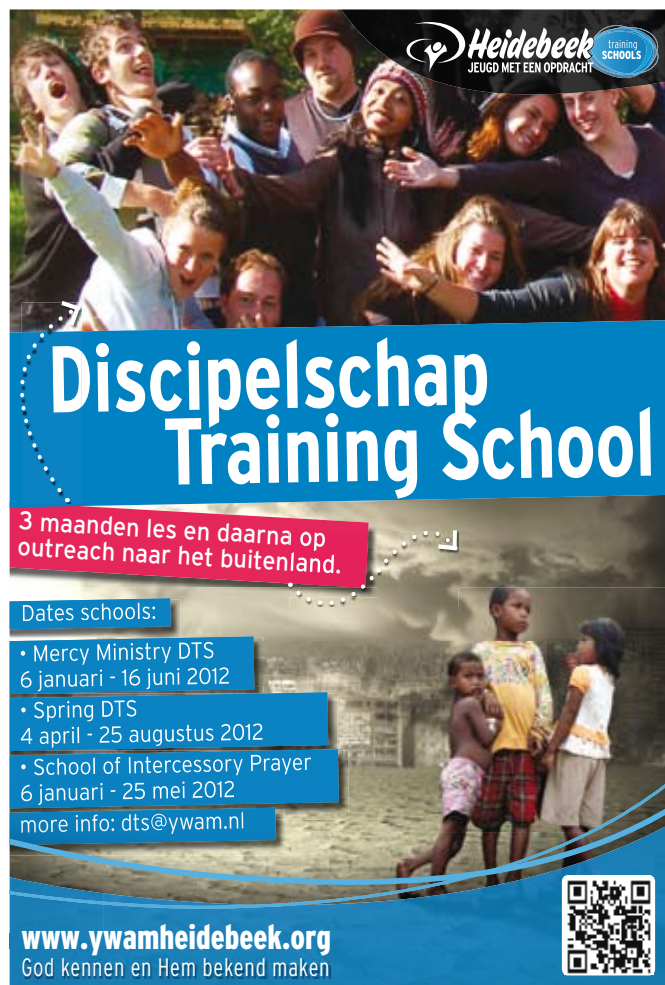
Wij ervaren juist dat het heel mooi is om te geven. Uiteindelijk zijn wij een soort doorgeefluik voor de liefde van God. Dat is toch fantastisch!

Henk Ruiter werkt voor het Nederlands

Bijbelgenootschap. Hij is getrouwd, vader van drie kinderen en grootvader van zeven kleinkinderen. Hij is lid van de GKv in Drachten Zuid/West.

1 SGJ: een landelijke instelling voor christelijke jeugdzorg. Meer informatie is te vinden op www.sgj.nl.

- advertenties -

Heidebeek training schools
JEUGD MET EEN OPDRACHT

Discipelschap Training School

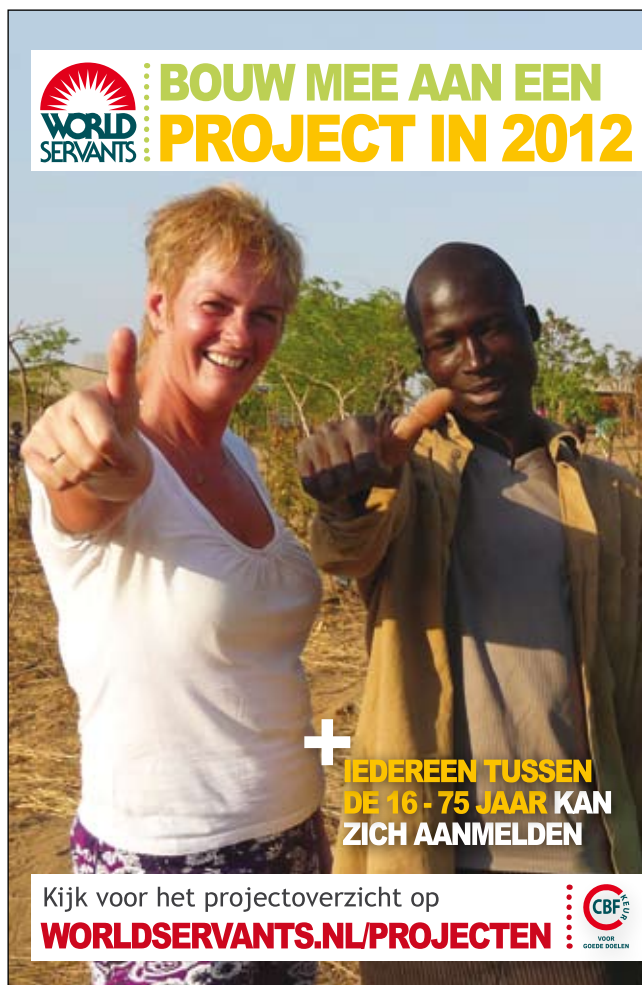
3 maanden les en daarna op outreach naar het buitenland.

Dates schools:

- Mercy Ministry DTS
6 januari - 16 juni 2012
- Spring DTS
4 april - 25 augustus 2012
- School of Intercessory Prayer
6 januari - 25 mei 2012

more info: dts@ywam.nl

www.ywamheidebeek.org
God kennen en Hem bekend maken

WORLD SERVANTS : BOUW MEE AAN EEN PROJECT IN 2012

+ IEDEREEN TUSSEN DE 16 - 75 JAAR KAN ZICH AANMELDEN

Kijk voor het projectoverzicht op
WORLD SERVANTS.NL/PROJECTEN

CBP
VOOR GOEDE DOELLEN

TEKST: BEP DIJKENS - VAN DIJK, SON ///

‘De druk van regels heb ik niet ervaren, er werd geen hekwerk om ons geplaatst, maar we werden wel bepaald bij de Bron waaruit we mochten leven. Dat geeft vrijheid, vertrouwen en verantwoordelijkheid.’

15 jaar was ik toen ik ging kamperen met vier jongens en vier meisjes. Toen ik, jaren later, aan mijn moeder vroeg waarom ze dat goed had gevonden, antwoordde ze: ‘Jullie konden samen bidden, dan kun je ook samen kamperen.’

Toen ik verkering kreeg en mijn vriend en ik samen met andere vrienden gingen kamperen, riep mijn vader mijn vriend bij zich. Hij gaf hem het vertrouwen, maar tegelijk ook de verantwoordelijkheid om zijn dochter weer thuis te brengen zoals hij haar meekreeg.

Mijn moeder sprak minder over het geloof dan mijn vader, maar ik herinner me van haar wel oneliners waarmee ze blijf gaf van haar geloof en haar hoop. Ze legde zich er opgewekt bij neer dat er voor noodzakelijke vernieuwingen in huis geen geld of geen tijd was met de opmerking: ‘Ach kind, wij hebben hier geen blijvende stad.’

Het leven willen ‘beheersen’, het ‘geluk’ van je eigen kinderen bewerken als hoogste doel was mijn ouders vreemd. Wij moesten leren omgaan met tegenvallers. ‘Het leven is niet met een schaar te knippen,’ zei mijn moeder dan, waarmee ze de zaak op een humoristische manier relativeerde.

Zoals ik bij mijn vader denk aan Psalm 78, denk ik bij mijn moeder aan 1 Korintiërs 13. Op haar graf staat de tekst over geloof, hoop en liefde.

Met deze ouders voel ik mij nog altijd een gezegend mens.
Aan God de eer!

Familie met een hoofdletter

TEKST: ELLY DE LEEUWERK, HARDINXVELD-GIESSENDAM ///

Ik heb maar heel weinig ‘echte’ familie. Mijn ouders, beiden enigst kind, mijn vader bovendien wees, kregen pas op latere leeftijd kinderen: mijn ene zus en ik. Toen ik opgroeide, waren er dus geen ooms en tantes, geen neefjes en nichtjes. Toch zul je mij nooit horen zeggen dat ik geen familie heb. Want ik heb het voorrecht om bij een kerkelijke gemeente te mogen horen: allemaal broers en zussen waar ik echt bij hoor. Niet alleen op papier, maar ik mag ook heel gewoon ervaren dat er een grote verbondenheid is, dat je er voor anderen mag zijn en dat die anderen er voor jou zijn! In de gemeente van Christus zijn we verbonden door een wel heel speciale bloedband: de verbondenheid in Christus. We hebben allemaal dezelfde Vader in de hemel. En in elkaar mogen we Vader herkennen!

Bij de begrafenis van mijn vader merkte ik hoe rijk ik gezegend ben met deze familie. De begrafenisondernemer wist dat er naast mijn zus geen directe familie was. Hij rekende dus waarschijnlijk op weinig mensen, temeer daar de begrafenis midden in de vakantieperiode viel. Bij de dienst zat de zaal echter helemaal vol. Heel verbaasd werd er toen gevraagd: wie zijn al die mensen? Jullie hebben toch geen familie? We werden omringd door Familie met een hoofdletter. Ook voor praktische hulp kun je op die Familie rekenen: geef maar aan wat je wilt, en het wordt geregeld. Mee naar de dokter? Geen probleem! Ziek, dan een lekker pannetje soep. En de postbode in ons dorp is er maar druk mee, met het bezorgen van al die kaartjes. Zulke familieleden wens je iedereen toe!

Geweldig om een goede vader te hebben!

TEKST: GERHARD VAN DER WORP, HOOGEZAND ///

Mijn vader had hele grote handen waarmee hij mij hielp mijn kleine kleuterhandjes te wassen: zijn grote handen om mijn kleine handjes onder kraan. Dat gebeurde heel secuur en altijd met zeep. Ik kan me het heerlijke beschermende gevoel dat die grote vaderhanden mij gaven, nog altijd voor de geest halen.

Zou ik daarom misschien later zo gemakkelijk op God kunnen (blijven) vertrouwen, ook al heb ik meer vragen dan ik hardop in de kerk durf uit te spreken?

Mijn vader bracht mij vaak achter op de fiets naar de christelijke kleuterschool aan de Korte Kerkstraat, mijn beentjes veilig in de fietstassen. Onder in de fietstas zat een gebogen bamboe stokje. Mijn vader was ooit een keer op de fiets aangevallen door een valse hond; als dat nog eens gebeurde, zou hij zichzelf én mij met die stok verdedigen. Geen wonder dat de tekst 'uw stok en uw staf die vertroosten mij' altijd een vertrouwde klank voor mij heeft gehad.

Eenmaal op de Mulo bleek ik een driftig knaapje te zijn. Als ik huiswerk moest maken en iets niet snapte, vlogen de boeken door de kamer. Vaak nam mijn vader me 's avonds, zodra hij thuis kwam uit de zaak, mee naar buiten voor een ommetje, om het hoofd weer leeg te maken, zoals hij zei. Wat er gezegd werd, kan ik me niet meer herinneren; wel dat ik er thuis weer beter tegen kon.

Ook weet ik nog dat ik voor het vak boekhouden eens een som moest maken waar ik niets van snapte. Mijn vader was die avond niet thuis om me te helpen, maar toen ik de volgende morgen op mijn zolderkamertje wakker werd, lag er een keurig uitgewerkte boekhoudkundige berekening in zijn kenmerkende zwierige handschrift op mijn bureau.

Hij zal erin voorzien – ik heb het van huis uit mee gekregen.

Naar een herstel van het gewone leven

Een pleidooi voor meer rust in de opvoeding

TEKST: HENK ALGRA ///

Rust, regelmaat, reinheid: de drie R's uit lang vervlogen opvoedingsjaren. Toen kwamen de sixties.

Die rust was helemaal niet nodig, van regelmaat zouden kinderen alleen maar dwangmatig worden en reinheid hoefde ook niet meer. Zijn kinderen er gelukkiger door geworden en zijn ouders betere opvoeders geworden toen we de drie R's loslieten?

Inmiddels is het een klassieker geworden, maar nog altijd, en misschien meer dan ooit, is het in pedagogisch opzicht actueel. In zijn boek *Het herstel van het gewone leven* stelt de inmiddels hoogbejaarde hoogleraar orthopedagogiek prof. Wim ter Horst cruciale vragen: heeft dit kind wel een omgeving waarin het groot kan worden? Is de omgeving wel geordend? Of moet het opgroeien in een chaos die het

slechts kan ondergaan, zonder er enige invloed op te hebben?

Te veel kinderen groeien op in een omgeving die met een bombardement aan chaotische indrukken hun welzijn onder druk zet. Soms kunnen ze ondanks al die indrukken nog redelijk functioneren. Bij andere kinderen gaat de energie meer zitten in het overleven dan in het werkelijk genieten van het leven. Dat vertaalt zich bijvoorbeeld in

eet- en slaapproblemen, in druk of teruggetrokken gedrag of in onderpresteren op school.

Ruimte Ter Horst werkt de ordening uit aan de hand van de thema's ruimte, tijd en handelingen. Bij de ruimte gaat het om de vaste plekken voor de verschillende bezigheden in huis. Kinderen hebben daar, zeker op jongere leeftijd, vaste plekken nodig. Slapen doe

Contact met neefjes en nichtjes kan heel verrijkend zijn voor kinderen. ///

je niet op de bank, maar in je bed. Eten doe je niet voor de televisie, maar aan tafel. Tandendoen doe je niet in de woonkamer, maar bij de wastafel.

'Hoe laat legt u Jeffrey (5 jaar) op bed?' vraag ik aan zijn moeder. 'Heel verschillend,' zegt zij. 'Als hij op de bank in slaap is gevallen, leg ik hem in zijn eigen bed. Dat is soms om acht uur 's avonds, maar als hij niet wil slapen, dan wordt het wel elf uur.' Ondertussen kijkt Jeffrey tv-programma's die alleen voor de ogen en oren van volwassenen bestemd zijn.

Tijd Vooral de structuur van de tijd staat tegenwoordig onder grote druk. Ouders hebben veel haast en kinderen moeten overal aan mee doen. Is er nog iemand die echt de tijd voor hen neemt? Passen ouders zich nog aan aan het tempo dat kinderen nodig hebben? Of moet het kind zich eenzijdig voegen naar het tempo van de ouders, die op hun beurt ook weer gevangen worden in het tempo dat de samenleving van hen eist?

In veel gezinnen lukt het niet om op min of meer vaste tijden te eten of naar bed te gaan. Er zijn kinderen die als een soort postpakketje overal mee naartoe genomen worden. De ene keer gaan ze om zeven uur naar bed, de andere keer om elf uur. De 'we zien wel wanneer'-houding kan even aardig zijn in de vakantie, maar het is een manier van leven die niet bij kinderen past. Er zijn duizenden kinderen die in huis als zwervers opgroeien. Ze eten als ze honger hebben, ze gaan slapen als ze moe zijn. Deze kinderen missen ook de vaste rituelen die ieder kind nodig heeft om de dag goed af te sluiten, zoals bijvoorbeeld voorlezen en lekker onderstoppen.

In een Amerikaanse tv-documentaire kwamen jonge kinderen van verslaafde ouders in beeld die om twee uur 's nachts nog door het huis liepen.

Er werd echter niet van buitenaf ingegrepen, want volgens de instanties 'zat er nog voldoende eten in de koelkast.'

Handelen De voorgaande voorbeelden hebben te maken met de meest cruciale vraag die Ter Horst stelt: is het handelen op orde? Daarmee bedoelt hij: is er iemand die doelgericht om het kind geeft? Is er iemand werkelijk actief bij het kind betrokken? Betrokkenheid heeft met verbondenheid te maken. Het is de belangrijkste voorwaarde voor kinderen om zich veilig te kunnen hechten. En één op de drie kinderen is niet veilig gehecht. Daar komt nog bij dat in gezinnen voortdurend veel 'ruis' binnen komt, die de aandacht afleidt van het contact. Televisie, telefoon en allerlei sociale media vragen voortdurend onze aandacht.

Mary doet een spelletje met haar dochter. Het spel wordt meer dan eens onderbroken doordat er een berichtje op Mary's mobieltje verschijnt. Die berichtjes hebben voor Mary voorrang op het spel met haar dochter.

Er zijn opvoeders die denken: zo lang het kind speelt is het oké, dan kan ik als opvoeder ook mijn gang gaan. Er zijn gezinnen waar beide ouders én de kinderen een groot deel van de dag achter de computer zitten. Iedereen vermaakt zich prima. Maar niemand is actief betrokken op de ander. Om gezond op te groeien hebben kinderen volwassenen nodig die werkelijk in hen geïnteresseerd zijn. Alleen als kinderen die emotionele bagage van jongs af aan mee krijgen, kunnen ze ook zelf weer opgroeien tot volwassenen die voor de ander kunnen zorgen. In een samenleving waar ouders niet meer echt oog hebben voor hun kinderen zal, zoals de Bijbel zegt, in een volgende generatie de liefde verkild zijn.

Christelijke levensstijl Wat tot nu toe in dit artikel staat, is (te) zwart-wit. Er zijn veel ouders die zich met hart en ziel inzetten voor de opvoeding van hun kinderen en die ook aandacht hebben voor thema's als rust, regelmaat en reinheid. Toch is het voorgaande ook voor christenouders geen ver-van-mijn-bedshow. De onrust van deze tijd knaagt ook aan de wortels van ons pedagogisch handelen.

Marinka stormt het huis van haar tante binnen. 'Wat gaan we doen?' Haar tante zegt: 'Zullen we eerst eens even gaan zitten?' 'Maar wat gaan we doen?' wil Marinka weten. Logeren is voor Marinka naar speeltuinen, dierentuinen, uit eten gaan, kortom: vermaakt worden. Maar de rem die haar tante inbouwde, werkte. Het werden voor Marinka drie leuke dagen, maar zonder bijzondere attracties. En het meest opvallende: Marinka at beter en sliep beter. Ze had meer rust in haar hoofd.

Ouders zouden zich eens af kunnen vragen: welke ruimte hebben christelijke rituelen in het gezin? Heeft de televisie de plaats ingenomen van het voorlezen en het bidden? Worden we steeds gestoord door allerlei zaken die ons afleiden van waar we mee bezig waren? Hoe gaan we naar de kerk? Moeten we daar vermaakt worden? Is er veel onrust, maar weinig rust? Is de zondag nog een echte rustdag, moeten we niet juist in deze tijd terug naar de basis? Een dag met gezinstijd, die echt anders is dan de andere dagen? Dat zou een zegen zijn voor de gezinnen en ook voor de hele samenleving.

Familie In deze tijd zijn veel gezinnen geïsoleerd geraakt. De tijd van 'nabuurschap' (ook in de opvoeding) lijkt grotendeels voorbij, terwijl juist opvoeding iets is wat je niet in je eentje kunt. Opvoeding gebeurt in gemeenschap met anderen. Hierin heeft de kerk, maar >>

Relatieproblemen? Conflicten, eenzaamheid, moeite met seksualiteit, overspel, botsende karakters, verwijdering... Laat het er niet bij zitten!

Meld je aan voor professionele hulpverlening bij GGZ De Driehoek: www.dedriehoek.nl/aanmelden of bel ons voor een afspraak.

Rotterdam	Amersfoort	Zwolle	Groningen	Veenendaal
(010) 469 38 88	(033) 465 11 51	(038) 426 85 20	(050) 409 69 50	(0318) 54 70 10

www.dedriehoek.nl

Accolade Zorggroep

locaties in Assen, Bilthoven, Bosch en Duin

wonen

werken

en leren

Christelijke zorg
heeft ons hart

Dennenweg 2 • 3735 MR Bosch en Duin • 030 697 34 00 • www.accoladezorggroep.nl

**IK STEEK GRAAG
ZELF DE HANDEN
UIT DE MOUWEN**

...MAAR IN MIJN SITUATIE IS
HET BETER ALS IEMAND ME
DAAR EEN HANDJE BIJ HELPT.

Soms lukt het niet om zelfstandig aan het werk te gaan of je dagen naar tevredenheid in te vullen. Psychische problemen kunnen hiervan de oorzaak zijn.

**ELEOS DAGBESTEDING EN ARBEID:
JII KIEST JE RICHTING, WIJ TREKKEN MET JE OP**

Kijk voor meer informatie op www.eleos.nl of bel 088-892 02 50.
Eleos heeft arbeidstrainingscentra in Dordrecht, Ede, Gouda, H.I. Ambacht, Kapelle, Kootwijkerbroek, Ouddorp, Zwolle en Zwijndrecht.

ELEOS BIEDT OOK BEGELEIDE STAGE EN LEREND WERKEN VOOR JONGEREN.

Jezelf kwijt?

STAGG BIEDT HULP BIJ:

- Depressiviteit
- Spanningsklachten
- Communicatieproblemen
- Angstklachten
- Identiteitsproblemen
- Seksuele problemen
- Relatie- of opvoedingsproblemen
- Rouwverwerking

Onze psychologen en psychotherapeuten werken vanuit een christelijke levensvisie. Zij ontvangen u graag op hun spreekuur in Houten, Rotterdam en Zwolle.

TOERUSTING OP MAAT

Cursus • workshop o.a. rouwverwerking • adviesgesprek • individuele coaching • supervisie • begeleide intervisie • bezinningsweekend • conflicthantering

Op elke gewenste locatie, voor ieder die een taak vervult binnen de gemeente.

Voor meer informatie:
Telefoon: 030-6377071
E-mail: stagg.houten@wxs.nl
Website: www.stagg-ngk.nl

STAGG
STICHTING VOOR AMBULANTE
GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG
van de Nederlands Gereformeerde Kerken

ook het grotere familieverband een niet te onderschatten taak.

Wat kan een kind tot rust komen als het uit de hectiek van het eigen gezin een paar dagen kan logeren bij opa en oma, waar niet per definitie van alles moet en waar meer ruimte is voor individuele aandacht. Soms zijn de grootouders de enigen die het kind de weg naar Jezus kunnen wijzen, omdat de eigen ouders die weg kwijt zijn geraakt. Wat een verrijking kan het contact met ooms en tantes, met neven en nichten zijn: loten van dezelfde stam met een aantal vergelijkbare eigenschappen qua temperament en karakter. De oudere broer of zus kan een soort van coach zijn voor een puber die op zoek is.

Geef haar te eten Ter Horst noemt ruimte, tijd en handelen. Deze drie aspecten kun je in de Joodse religieuze traditie goed terugvinden. Dat was de wereld die Jezus kende en waar Hij vertrouwd mee was. Jezus heeft oog voor al de gewone, basale dingen uit het (kinder)leven. Dat is bijvoorbeeld te zien in de tijd die Hij zelf nam om te eten en te drinken en om de rust op te zoeken, maar ook om de kinderen te ontmoeten terwijl de discipelen dat niet nodig vonden. We zien het in de zorg en aandacht die Hij gaf aan de maaltijden voor de mensen die naar Hem kwamen luisteren. Het meest bijzondere in dit opzicht is wel de geschiedenis van het dochttertje van Jairus. Jezus zegt tegen haar: 'Meisje, sta op!' En direct nadat ze uit de dood is gewekt: 'Hij gaf opdracht haar iets te eten te geven...'

Er is een wonder gebeurd: een kind dat dood was, leeft weer. Maar het wonder wordt gevolgd door herstel van het gewone leven: dit meisje heeft eten nodig. Wat is dát mooi dat Jezus daar zóveel oog voor had! In dat geven van voedsel klinkt zorg door. In sommige gezinnen zijn gezamenlijke maaltijden een zeldzaamheid. Zelfs jonge kinderen

'Een kind is geen

appeltaart, in

de zin van: als je

'dit' er in stopt,

komt 'dat' eruit.'

moeten hun eten maar zelf bij elkaar zien te sprokkelen. Maar dit meisje wordt gevoed door zorgende ouders.

Valkuil Er is ook een andere kant. Veel goedwillende ouders zijn onzeker geworden door alle informatie die er voor opvoeders geschreven is. Het gevolg is dat ze gebukt gaan onder de last van schuldgevoelens. Die schuldgevoelens leggen op hun beurt weer een emotionele hypotheek op de gezinnen. 'Een kind is geen appeltaart,' zei prof. Ter Horst twee jaar geleden tijdens een lezing voor *Opbouw*. Het

is niet zo dat als je 'dit' er in stopt, dat 'dat' er dan uit komt. Gezinsthe-

rapeut Jesper Juul besteedt in zijn boeken veel aandacht aan de last van schuldgevoelens bij de ouders. Zijn visie biedt ook goede mogelijkheden voor pastoraat aan gezinnen. We leven in een gebroken wereld. De perfecte opvoeder bestaat niet. Maar dat hoeft ook niet. Er wordt al een emotionele last van ons afgenomen, als we beseffen dat we het niet alleen hoeven te doen en dat we ruimte mogen nemen om zelf bij te tanken. Dan wil God onze gebrekkige opvoedingsmiddelen aanvullen. Als we ons dat realiseren, geeft dat werkelijk rust in de opvoeding van de kinderen die aan onze zorg zijn toevertrouwd.

Henk Algra is orthopedagoog en vader van twee volwassen kinderen. Hij is lid van de NGK/CGK Alkmaar.

Om gezond op te groeien hebben kinderen volwassenen nodig die werkelijk in hen geïnteresseerd zijn. ///

De **kerkfamilie** op Kreta

Een Bijbelstudie over Titus 2:1-10

TEKST: ROB VAN HOUWELINGEN EN MYRIAM KLINKER – DE KLERCK ///

Eerder in dit nummer schreven wij over de familie in het Nieuwe Testament. Ter illustratie en verdere onderbouwing van wat wij daar hebben uiteengezet, geven wij hier een Bijbelstudie over de instructie van Paulus aan zijn medewerker Titus. Wat zijn de consequenties van ‘de heilzame leer’ voor het familieleven op Kreta?

Vaak worden de voorschriften uit Titus 2:1-10 gerekend tot de categorie ‘huisregels’, die bedoeld zijn om de onderlinge omgang binnen de antieke *familia* te regelen. Strikt genomen zou dit echter al-

leen voor de verzen 4-10 gelden, waar achtereenvolgens jonge vrouwen, jonge mannen en slaven worden aangespoord om zich op een christelijke manier te gedragen. Het merkwaardige is dat de verzen 2-3 zowel mannelijke als vrou-

welijke senioren vooropstellen. En het zijn vervolgens de oudere vrouwen, die op hun beurt jongere vrouwen moeten instrueren betreffende hun gedrag binnen de *familia*. De prominente rol van de senioren

op Kreta lijkt gegeven met het feit dat Titus nog niet in iedere stad oudsten had aangesteld. Titus was een buitenstaander en moest voor de ontwikkeling van de christelijke gemeenten aansluiting zoeken bij de geaccepteerde gezagsdragers. Dat waren in de oudheid de senioren. Door allereerst deze oudere mensen ter plaatse met het hun verschuldigde respect te benaderen, zou Titus zich toegang kunnen verschaffen tot de stadsgemeenschap als geheel. Paulus' voorschriften zijn dus eerder 'gemeenteregels' dan 'huisregels', waarbij moet worden aangetekend dat de christelijke gemeente niet los stond van de lokale gemeenschap op Kreta.

Achtereenvolgens komen de volgende groepen aan de orde: oudere mannen – oudere vrouwen – jonge vrouwen – jonge mannen – slaven. Er wordt dus onderscheid gemaakt naar leeftijd, naar geslacht, maar ook naar maatschappelijke positie: de slaven worden als één categorie gerekend. Zo blijken deze gemeenteregels de bestaande sociale structuren te volgen. Maar qua motivatie dient de gemeente op God gericht te zijn: Gods Woord mag niet gelasterd worden en het aanzien van de leer van God, onze Redder, moet verhoogd worden. De theologische onderbouwing in vers 11-14 maakt duidelijk waarom deze gedragsregels zo belangrijk zijn. We leven als christenen in de periode tussen de historische verschijning van Gods genade en de toekomstige verschijning van Gods glorie. Wat zo voor ons oog verschijnt, is een persoonlijke gestalte: niemand minder dan Jezus Christus.

Senioren Zolang er nog niet in iedere stad oudsten aangesteld waren, moest Titus allereerst de oudere generatie Kretenzers aanspreken. Vanwege hun leeftijd en levenservaring genoten zij algemeen respect. In de oudheid werden, globaal genomen, vooral vijftigers als

Titus 2:1-10

1 Maar jij moet verkondigen wat overeenkomt met de heilzame leer. **2** Oudere mannen moeten sober, waardig en bezonnen zijn, en gezond in het geloof, de liefde en de volharding. **3** Ook oudere vrouwen moeten zich ingetogen gedragen, ze mogen niet kwaadspreken of verslaafd zijn aan wijn. Ze moeten goede raad weten te geven, **4** en de jonge vrouwen voorhouden dat ze hun man en kinderen moeten liefhebben, **5** dat ze ingetogen, kuis, zorgzaam in het huishouden en vriendelijk moeten zijn, en dat ze het gezag van hun man moeten erkennen. Dan wordt het woord van God in ere gehouden. **6** Roep ook jonge mannen op in alles ingetogen te zijn. **7** Geef zelf met goede daden het voorbeeld, laat je leer zuiver en waardig zijn, **8** en verkondig de heilzame, onbetwistbare boodschap, zodat onze tegenstanders beschaamd staan en niets kwaads over ons kunnen zeggen. **9** Slaven moeten in alles het gezag van hun meester erkennen en het hem naar de zin maken. Ze mogen hem niet tegenspreken **10** of van hem stelen, maar moeten laten zien dat ze volkomen betrouwbaar zijn. Dan verhogen ze in alles wat ze doen het aanzien van de leer van God, onze redder.

senioren beschouwd. Dit gaat terug op een indeling van de menselijke levensloop in tien perioden van zeven jaar. Tijdens de achtste levenslooperiode, dus wanneer iemand ongeveer tussen 49 en 56 jaar oud is, heeft men de seniorenleeftijd bereikt. Titus zal zulke senioren op het eiland Kreta tactisch moeten benaderen. Waarschijnlijk kiest Paulus hier de neutrale en ongebruikelijke term 'spreken' (in de NBV vertaald met 'verkondigen'), omdat men zich tegenover de oudere generatie geen al te zware woorden kan veroorloven. Dit geldt ook voor Titus als medewerker van de apostel. Senioren stralen zoveel gezag uit, dat ze uitsluitend met respect aanspreekbaar zijn. Maar bij hen moet Titus wel beginnen als hij onderricht wil geven.

Uit hun kring kunnen later oudsten worden aangesteld die leiding geven aan de gemeente.

De gezonde leer Het spreken van Titus wordt in de tekst scherp afgegrensd tegen de activiteiten van de dwaalleraars die in hoofdstuk 1 beschreven waren: 'Maar jij, bespreek wat strookt met de gezonde leer.' Tegen hun allesverziende dwaling is het leeronderricht een heilzaam medicijn. Titus kan de si-

tuatie op Kreta het beste saneren door allereerst de senioren terug te brengen naar de basis van het christelijk geloof en samen met hen de gezonde leer te bespreken. Om precies te zijn is dan niet de leer zelf het onderwerp van gesprek, maar wat daarmee overeenkomt. Met andere woorden: Titus moet met de senioren in gesprek gaan over een gezond en gezondmakend christelijk leven. Zo wordt de invloed van dwaalleraars op Kreta het meest effectief bestreden.

Gedragsregels Welke gedragsregels moest Titus nu aan die verschillende groepen uit de nog prille christelijke gemeenten op Kreta voorhouden? Er zijn vijf groepen te onderscheiden, waarvan er twee als het ware naast elkaar staan: oudere mannen, oudere vrouwen en jonge vrouwen, jonge mannen en slaven

Oudere mannen (vers 2)

Zij moeten, aldus Paulus, sober, waardig en bezonnen zijn, en gezond in het geloof, de liefde en de volharding. Je zou deze reeks van zes kwalificaties kunnen onderverdelen in twee maal drie. Eerst worden drie sociale deugden opgesomd, vervolgens drie christelijke deugden. Bij elkaar genomen scheppen ze het beeld van mannelijke senioren die bewust in het leven staan, als respectabele christenen.

>>

Boeken voor een actief najaar!

Ooggetuige in Israël

Aad Kamsteeg/Tjerk de Vries

Is er een vreedzaam samenleven tussen Joden en Palestijnen mogelijk? Journalist Kamsteeg en fotograaf De Vries reisden recent door Israël en spraken met politici en met de mensen in de straat. Een indringende kennismaking! 160 p., €18,90

Ik kan veranderen

Michelle van Dusseldorp

Ons gedrag is soms voor onszelf moeilijk te begrijpen. Waarom reageer ik zo? Waarom voel ik mij zo somber? Dit boek laat zien hoe je door zelfinzicht en toepassen van christelijke principes komt tot innerlijke genezing. 160 p., €15,00

Ongemakkelijke teksten van Jezus

Reinier Sonneveld &

Rob van Houwelingen (red.)

Waarom zegt Jezus dat zijn volgelingen hun familieleden moeten haten? Hoe kunnen bijbelteksten zo tegenstrijdig overkomen? In deze uitgave worden 75 van zulke teksten behandeld door vijf kenners van het Nieuwe Testament. 228 p., €15,90

De crux

Cees Dekker en Reinier

Sonneveld (red.)

Bijna 50 bekende auteurs en kunstenaars vertellen of verbeelden de kern van hun geloof. Het levert een bundel met een rijke verscheidenheid aan geloofservaringen en -uitingen. De ontmoeting met Christus is de crux. 288 p., €19,90

Scherp gezien

Maarten J. Verkerk e.a.

Bespreking van vijftien indringende films die elk op eigen wijze een menselijk thema aanroeren: de zoektocht naar zin, de werkelijkheid van de fantasie, ons verlangen naar vrijheid. Geschreven door film-liefhebbers met een filosofische tic. 256 pag., €19,50

Praktische handboeken voor kerkwerkers. In elk deel geven experts adviezen vanuit hun eigen ervaring. Daardoor zijn de handboeken breed toegankelijk en direct toepasbaar voor elke vrijwilliger en professional in de kerk. De Handboeken kosten €16,90.

Handboek voor kringleiders

Peter van Genderen, Theodoor Meedendorp, Hayo Wijma

Een praktisch handboek over onderwerpen als: Wat is een goede kringleider? Hoe begin ik een kring? Zelf groeien als kringleider. Hoe bid je samen?

Handboek voor kindwerkers

Janneke Burger, Reinier Sanders, Nanda van Eijk

Dit Handboek behandelt onderwerpen als: Welke visie heb je? Hoe betrek je kinderen in de kerkdienst? Hoe ga je om met ouders?

Handboek voor jeugdleiders

André Maliepaard, Henrike de Gier en Corien Rietberg
Dit boek helpt je te groeien in je contact met jongeren en geeft praktische handvatten bij het voorbereiden van de avonden. Met luistercd.

Oudere vrouwen (vers 3)

De vereiste ingetogenheid wordt hier verwoord op een manier die uniek is voor het Nieuwe Testament: 'devoot in hun gesteldheid'. Een bijna priesterlijke houding dient door Titus van oudere vrouwen gevraagd te worden, volstrekte toewijding aan het dienen van God. Hun ingetogenheid, eerlijkheid en nuchterheid doen sterk denken aan wat de apostel Paulus verwacht van diaken-vrouwen (1 Tim.3:11).

Jonge vrouwen (vers 4-5)

Het meest opmerkelijk bij de vrouwelijke senioren is dat zij blijkbaar een soort onderwijstaak krijgen toebedeeld, maar dan heel specifiek gericht op hun jongere seksegenoten. Paulus doelt op praktijkonderricht in de vorm van concreet voorleven van christelijke normen en waarden. Oudere vrouwen mogen hun wijsheid en levenservaring in de *familia* als een goed voorbeeld doorgeven aan gehuwde jonge vrouwen. Het zou binnen de sociale verhoudingen van de oudheid volstrekt ongepast zijn wanneer Titus, een alleenstaande man, met zijn onderricht op Kreta jonge vrouwen aansprak, zeker in het geval van joodse vrouwen. Daarom is het verstandig indirect te werk te gaan, via de vrouwelijke senioren. Zij krijgen tot taak een nieuwe generatie vrouwen op te leiden die als spil van het complete huishouden christelijke normen en waarden voorstaan: met liefde voor man en kinderen, in alle eerbaarheid, als goede beheerders van de huisgemeenschap, maar tegelijkertijd met behoud van respect voor de eigen echtgenoot als hoofd van de *familia*. Dat het Woord van God niet gelasterd mag worden, is een apologetisch motief waarmee het voorbeeldige gedrag van zulke christenvrouwen positief wordt ingezet om de voortgang van het evangelie te bevorderen.

Jonge mannen (vers 6-8)

Meestal worden deze aangesprokenen als twintigers beschouwd. De opdracht aan Titus ten aanzien van hen is wel

erg summier uitgevallen, merkt een commentator terecht op. Zij moeten bezonnen zijn in alle dingen. De gekozen formulering is zo algemeen dat wat in het voorgaande van andere groepen gevraagd werd ook daaronder kan vallen. Bovendien geldt althans een deel van wat hier van Titus zelf gevraagd wordt, ook voor de jonge mannen. Wanneer Titus het goede voorbeeld geeft, zal hij zijn eigen oproep daadwerkelijk ondersteunen. Verder moet hij, anders dan de dwaalleraars, volstrekt zuiver in de leer zijn en een gezonde boodschap brengen. Ook hier sluit Paulus af met een apologetisch motief. Degene die hier 'de opponent' genoemd wordt, vertegenwoordigt een categorie van kritische buitenstaanders. Door het zien van goed christelijk gedrag zullen zij zich echter gaan schamen en zal hun kritiek vanzelf verstommen, zo is Paulus' stellige verwachting.

Slaven (vers 9-10)

Enerzijds worden de slaven als aparte categorie beschouwd, naar sociale status en onafhankelijk van leeftijd en geslacht. Anderzijds moet Titus hen wel als verantwoordelijke mensen aanspreken, omdat ze blijkbaar zelfstandig deel uitmaakten van de christelijke gemeente. Dit zijn immers geen huisregels maar gemeenteregels. Vandaar dat de eigenaars van deze slaven en slavinnen hier niet apart worden aangesproken (anders dan in Ef. 6:9 en Kol. 4:1). Slavenbezitters waren er ongetwijfeld onder de eerdergenoemde categorieën: oudere mannen, oudere vrouwen, jonge vrouwen en jonge mannen. De 'bezonnenheid' die van al deze categorieën wordt gevraagd zou dan ook karakteristiek moeten zijn voor de manier waarop zij de slaven uit hun christelijke *familia* behandelen.

Van die slaven en slavinnen zelf wordt gevraagd zich in alles te schikken naar

hun eigenaars, dat wil zeggen hem of haar welgevallig te zijn. Heel concreet was dit toepasbaar in het dagelijks leven binnen de huisgemeenschap. Veel slaven pleegden verbaal verzet of probeerden hun eigen meester in het geheim te bestelen. Maar wie slaaf is en als christen door het leven gaat, mag de meester niet brutaalweg tegenspreken en niets van waarde verduisteren. Integendeel, zo iemand moet de meester 'alle goede trouw bewijzen'.

Een commentator wijst erop dat, terwijl de motivatie in vers 5 en vers 8 was dat de reputatie van de prille gemeente niet

*'Paulus doelt op
praktijkonderricht
in de vorm van
concreet voorleven
van christelijke
normen en waarden'*

op het spel kwam te staan, juist de slaven positief worden ingezet om de christelijke leer te bevorderen. Zij mogen een sieraad zijn, aldus Paulus, voor de leer van God, onze Redder. Hiermee introduceert de apostel een wij-vorm die vervolgens in vers 11-14 consequent wordt volgehouden. Het geldt voor heel de gemeente, zonder onderscheid: voor

senioren én jongeren, voor mannen én vrouwen, voor slaven én hun eigenaars: God is onze Redder en zijn genade en glorie verschijnen ons in Christus Jezus. Sterker nog, dat God zijn Zoon op het wereldtoneel liet verschijnen, is volgens vers 11 een bron van redding voor alle mensen.

De Christusfamilie Zo blijkt dat met de komst van Christus Jezus een nieuw tijdperk is aangebroken. De 'oude' sociale structuren worden niet afgeschaft, de *familia* blijft meer dan ooit van betekenis, want zij wordt van binnenuit omgevormd en mag dienen als model voor een 'nieuwe' *familia*. Dat is de Christusfamilie, bestaande uit kinderen van God, oftewel broers en zussen in verbondenheid met Gods unieke Zoon, die ter wereld kwam om mensen bij God te brengen.

Personalia auteurs: zie pag. 32

Verlangen naar echt contact

TEKST: FREDDY GERKEMA EN AD DE BOER /// FOTO'S: JACO KLAMER

'Zo mooi als mensen die familie zijn' – dat is de glanzende beginregel van Psalm 133 in de weergave van Menno van der Beek. En zijn laatste regel is als een warm bad: 'Daar gaat het leven nooit voorbij.'

Dat mooie lijkt vaak gewoon, je bent je er niet eens altijd van bewust.

Bitter anders zijn de conflicten, die gezinnen en families tot op het bot kunnen verdelen. Hoe komt dat en wat is er bij conflicten in kerk en gezin te zeggen over de diepere lagen onder onze onderlinge omgang? Daarover gaat het gesprek met Philip Troost, die na een periode van predikantschap zijn werk heeft gemaakt van de pastorale therapie.

Grote belangen Conflicten zijn er meer dan ons lief is: in de wereld, op ons werk, in de kerk en in ons persoonlijke leven. Een arbeidsconflict is natuurlijk anders van aard dan een familiale ruzie. Dan rijst de vraag waarom een conflict in gezin of familie zo diep kan gaan. Philip Troost reageert beslist: 'De belangen zijn groot. Want het gaat over je vader, je moeder en je plekje tussen je broers en zussen. Dat zijn de belangrijkste personen in je leven. Het zijn de eerste relaties, waarin de meest basale behoeftes spelen, zoals: mag ik er zijn, word ik aanvaard of dreigt er afwijzing en veroordeling? Dat raakt de diepste snaren in ons mens-zijn. Als er later in gezin of familie conflicten komen, dan zit dat dus heel diep verankerd. Vandaar ook de heftigheid en de pijn in familieconflicten.' Troost benadrukt dat ieder mens geboren wordt als een behoeftig wezen, met

verwachtingen en verlangens. 'Dat is zo door God in de schepping gelegd. We strekken ons uit naar wat we nodig hebben, vanaf het allereerste begin in ons leven. Het gaat dan om hele fysieke verlangens, maar ook om een diep verlangen naar aanvaarding. Dat levert niet alleen

'Als er hartscontact

ervaren wordt,

leiden theologische

verschillen niet

meer zo gauw tot

verwijdering'

hele mooie momenten op tussen ouders en kinderen, maar ook teleurstellingen. Je kunt zeggen dat kinderen, als het goed is, in de omgang met hun ouders iets van het hart van God moeten ervaren. Maar dat lukt lang niet altijd, want ouders zijn zelf beschadigd geraakt door het leven. Ze zijn beeld van God, maar dat is tegelijk verstoord. Als kind al ontwikkel je

intuïtief een gedragspatroon om met gemis, teleurstelling en onveiligheid wat betreft die basale behoeften toch verder te kunnen. Noem het overleven. Bijvoorbeeld door stoer te gaan doen of juist zo onzichtbaar mogelijk te blijven of je gevoelens weg te drukken en je gedrag aan te passen. Die mechanismen maak je je vooral eigen in je vroege kinderjaren. Ze vormen je tot wat we later je karakter noemen. En dat speelt natuurlijk een rol in conflicten tussen ouders en kinderen. Als vader of moeder neem je jezelf mee met alles wat jou gevormd heeft. De conflicten die je zelf

vroeger meemaakte – met je autoritaire vader, bijvoorbeeld – werken door in de manier waarop je zelf een conflict aangaat met één van je kinderen.'

Duidelijkheid en ruimte Philip Troost wil daarmee allerm minst zeggen dat je een conflict maar zoveel mogelijk uit de weg moet gaan, door er bijvoorbeeld niets van te zeggen als je dochter afspraken over op tijd thuis komen na een avondje uit aan haar laars lapt. Troost: 'Het is heel belangrijk dat er bij een kind geen twijfel ontstaat over de liefde die je als ouder hebt voor je kind. Bevestig steeds dat de relatie niet op het spel staat, zelfs als je kind letterlijk van huis wegloopt. Ook dan is er een weg terug, prachtig te zien in de gelijkenis van de verloren zoon. Alles op zijn beloop laten is dus niet goed, maar een machtsstrijd evenmin. Ik weet als vader heel goed dat een conflict met je kind spannend kan zijn.

'De gemeente is

een oefenplek

om op diepere

lagen te leren

communiceren'

Aan de ene kant zoek je de ruimte voor je kind, maar je wilt en moet tegelijk ook duidelijkheid geven. Er zijn grenzen waarbinnen het samenleven als gezin zich afspeelt. En jij als ouder bepaalt die. Dat is een verantwoordelijkheid die je ten diepste van God hebt gekregen. Dat is

zijn orde en daar moet je ook niet voor weglopen. Beschadigingen die je zelf in je verleden hebt opgelopen kunnen

je wel in de weg zitten om die roeping van Godswege ook echt op te pakken. Het is dus niet terecht als ouders alles op het gedrag van hun kind schuiven. Ze hebben zelf ook een aandeel in het onvruchtbare machtsconflict.'

In de kerk De vraag is of diezelfde patronen alleen al qua heftigheid ook herkenbaar zijn in de conflicten binnen een kerkelijke gemeente. Philip Troost ziet die parallel zeker: 'Er spelen dezelfde mechanismen als in het gezin. Ook in de gemeente is het steeds weer de vraag hoe je je weg vindt in een omgeving met allerlei factoren die het onveilig maken.

Extra verwarrend in het kerkelijke is dat het zo vaak gaat over theologie en over wat juist is of niet; in discussies, maar ook in conflicten. Het komt zelden een laag dieper dan de strijd om het gelijk. Terwijl we op een rationele golflengte discussiëren over allerlei inhouden, wordt het gesprek of conflict in werkelijkheid voor een groot deel bepaald door de gevoeligheden en ervaringen die we hebben opgeslagen in ons ervaringssysteem, die diepere laag die gevormd is door de boodschappen die we oppikten in onze kindertijd, nog voordat we sowieso in staat waren over inhouden na te denken.

In die diepere ervaringslaag gaat het over mijn "zijn" met alle behoeften en tekorten, pijn en gevoeligheden. Als je in kerkelijke spanningen en conflicten die diepere laag zou kunnen bereiken, dan zou het anders worden. Dan gaat het niet meer zozeer om het gelijk of om het eens worden met elkaar, maar over of we elkaar echt willen kennen en erkennen, liefhebben en onvoorwaardelijk aanvaarden. Dus ook of je je wilt laten kennen in je kwetsbaarheid, of je tevoorschijn durft komen met je pijn en met je beschadigingen. Pas op die diepere laag kan echt contact van hart tot hart ontstaan. Dat is een heel spannend proces, maar ook ongelooflijk mooi. Pas als dat hartscontact ervaren wordt, hoeven theologische verschillen

'Ik vind het voor mezelf ongelooflijk moeilijk om alleen op God te vertrouwen'

en inhoudelijke discussies niet meer zo gauw tot verwijdering te leiden.'

Houvast Troost geeft aan dat in gemeentelijke spanningen en conflicten de onderhuidse vraag naar je houvast ook heel belangrijk is. 'Soms kan iemand in een discussie heel fel worden.

Realiseer je dan, dat je op zo'n moment aan iets raakt wat voor de ander blijkbaar belangrijk is, waar hij of zij houvast aan heeft. Dat kan een kerkelijke gewoonte zijn of iets van de gereformeerde leer, een vertrouwde psalm of bepaalde norm. Je geloof gaat namelijk, vaak zonder dat je je dat bewust bent, >>

op zulke dingen leunen. Trekt iemand aan zo'n stut in je geloof, dan komt er een felle reactie, soms ook onverwacht.' Philip Troost is ervan overtuigd dat maar één ding echt bevrijdend is: 'Dat is dat je God je enige houvast laat zijn, Hij die zegt: "Ik ben, Ik ben met je." Maar denk niet dat dit gemakkelijk is. Ik vind het voor mezelf ongelofelijk moeilijk om alleen op God te vertrouwen, bijvoorbeeld op de momenten dat iemand onaardig tegen me doet of kritiek op me heeft of als ik ziek word.' Toch geeft dat nou juist de vrijheid en ontspanning die nodig is als het spannend wordt, zo is de ervaring van Troost. 'Als je houvast werkelijk Christus is, dan hoef je niet meer weg te lopen voor eigen angsten, onzekerheden en alleen-zijn. Als je je door Hem aanvaard weet, dan staat er in allerlei meningsverschillen en discussies toch veel minder op het spel, denk ik. Dan komt er ruimte om door te praten, bijvoorbeeld over de vraag: waarom werd ik nou zo fel, en wat is voor jou blijkbaar zo belangrijk dat je zo uithaalde in de discussie? Wil je die ander dan ook écht begrijpen, niet alleen in wat hij zegt maar ook in waarom en hoe hij het zegt, op dat diepere niveau? Dit is echt ongelofelijk moeilijk. In preken hoor je het vaak: vertrouw de Here toch! Maar dat komt zo gemakkelijk dicht in de buurt van iets wat "moet". En er "moet" al zo veel in de kerk. De vraag is dan of zo'n boodschap landt in de harten van mensen die door hun ervaringen, vaak al als kind, hebben geleerd dat vertrouwen geven gevaarlijk is of teleurstelling brengt. Dat landen lukt eigenlijk alleen als de predikant op zo'n vitaal punt contact maakt met zichzelf en zo bij zijn eigen pijn en onzekerheid komt, zich afvraagt: hoe moeilijk is het voor mijzelf om echt helemaal op Christus te vertrouwen? Dan kom je in je preken dicht bij de mensen die het daar ook moeilijk mee hebben.'

Oefenplek Troost ziet de gemeente als een oefenplek om op diepere lagen te communiceren.

Met name kleine groepen bieden volgens hem kansen dat het verlangen naar dieper contact het wint van remmingen en angsten en alles wat 'moet'. Dat de werkelijkheid weerbarstig is, ontkent de pastoraal therapeut niet. 'Om ingesleten patronen in de manier van omgaan met elkaar te veranderen, moet je soms in generaties denken, zo taai zijn veranderingsprocessen.

Daarbij zal elke generatie in eigen tijd en omstandigheden weer zijn weg moeten zien te vinden, in de omgang met God, zichzelf en richting elkaar. Maar mensen zijn daar diep van binnen wel naar op zoek. Ik denk dan aan een tekst uit Prediker: dat God de eeuw in het hart van de mens heeft gelegd. Dat duidt op dat verlangen naar onvoorwaardelijke liefde en aanvaarding. De basale menselijke behoeften aan liefde, erkenning, aandacht, geborgenheid en genade weer durven voelen en uiten: dat kunnen we oefenen, niet alleen thuis in het gezin, maar ook in de gemeente. Ten diepste is dit het verlangen naar God, waarvan we de vervulling weer kunnen leren ervaren via de liefde van mensen in wie Gods Geest werkt.'

Conflicten aangaan Troost is van mening dat het heel gezond is om een conflict aan te gaan.

'Doe je dat niet, dan krijg je op een gegeven moment een uitslaande brand, soms nadat het heel lang ondergronds heeft gesmeuld. Beschouw een conflict als een kans om contact maken. Daar kun je ook in groeien. Zeg wat het met je doet als die ander zich zus of zo opstelt. Wees eerlijk in het benoemen en uiten van je gevoelens. Zo kun je contact maken van hart tot hart. Ik zei al: het gaat in de kerk veel te

vaak om een machtsstrijd over het eigen gelijk en de juist opvattingen. In zulke controverses zou het zo heilzaam zijn om het contact te verleggen naar een laagje dieper. Dan gaat het om heel andere vragen, zoals: ik wil graag weten wat je bezighoudt en waarom dit zo belangrijk voor je is, of wat er voor jou op het spel staat. Als ik dat soort dingen écht wil begrijpen van jou en jij van mij, dan gaan we ons beiden begrepen voelen, dan is er hartscontact en kunnen we eenheid ervaren op basis van de geborgenheid in Christus. En of we het op dit of dat punt eens zijn of niet, wordt op een bepaalde manier dan minder belangrijk. Nooit gaat het in de rapporten die over spelende conflicten geschreven worden, over die diepere onderlaag, over die gevoelens. Wat ik hier zeg over conflicten in de gemeente, geldt overigens precies zo in het contact tussen ouders en kinderen.'

Uiteengaan Toch leert de realiteit dat niet alle conflicten worden opgelost. Moet je ook niet leren om in een conflict, als het niet anders is, op een goede manier uit elkaar te gaan? In de familie bijvoorbeeld, als twee broers elkaar werkelijk niet liggen?

Troost is daar heel terughoudend in. 'Ik leg de lat hoog, dat weet ik. Ik wil eigenlijk geen water bij de wijn doen als ik denk aan wat God mogelijk kan maken. Maar tegelijk wil ik wel barmhartig zijn en in die zin ruimte maken voor deze noodoplossing. Dus: de lat hoog blijven leggen zonder elkaar aan die lat op te knopen.

Maar de vraag is toch steeds weer: kun je de ander in alle verscheidenheid vasthouden? Wij stappen bij irritaties gemakkelijk uit het diepere contact en beperken ons in het gesprek tot de koetjes en kalfjes. Dan zeg ik: probeer irritatie ook eens te zien als een kans. Als je je ergert aan die ander, wat zit er dan bij jezelf? Projecteer je misschien iets op

'Beschouw een conflict als een kans om contact maken'

'Leg de lat hoog zonder elkaar aan die lat op te knopen'

de ander? Als je verantwoordelijkheid neemt voor die werkelijkheid in jezelf en genade leert ontvangen voor je eigen onhebbelijkheid, dan kun je ook genadig worden richting de ander.' Troost gelooft dat in het kerkelijke leven verscheidenheid als iets moois gezien kan worden, als er eenheid op hartsniveau ervaren wordt.

Conflicten oplossen In conflicten hoor je vaak hele scherpe uitspraken, bijvoorbeeld: van mij hoeft het niet meer, of: laat hij de eerste stap maar zetten, ik doe het niet. Als Troost in zijn werk relaties met conflicten begeleidt, stelt hij als voorwaarde dat beide gesprekspartners bereid moeten zijn om zelf steeds de eerste stap te zetten, zo nodig met hulp. 'Je gaat niet zitten wachten op de ander, ook niet als jij het slachtoffer bent, anders hebben de gesprekken geen zin. Je ziet nogal eens gebeuren dat iemand zijn slachtoffer-zijn tot een soort identiteit maakt. Maar in Gods perspectief blijf je ook als slachtoffer geroepen om je verantwoordelijkheid te nemen. Ook dan heb je de keus om jezelf te geven in de pijn die het je gedaan heeft; dat je "ik" gaat zeggen, waarmee je uit de sfeer van het beschuldigende "jij" stapt; dat je je ervoor inspant om begrepen te worden en dat je je er tegelijk voor wilt inzetten om de ander te begrijpen.'

En als conflicten echt niet opgelost zijn? Troost: 'Er is eigenlijk maar één vraag, die dan van belang is: heb jij inderdaad alles gedaan wat je kon doen? En die vraag kun jij alleen voor jezelf beantwoorden. Heb je echt alles van jezelf gegeven om hartscontact te krijgen met degene met wie je een conflict hebt? Pas als je dat gedaan hebt, dan kan er een moment komen dat je verder moet leven zonder dat het conflict is opgelost; eerder niet. Maar dan kun je ook loslaten en het onrecht van het

Er is altijd een weg terug; dat is prachtig te zien in de gelijkenis van de verloren zoon. ///

conflict aan God toevertrouwen. Meer doen dan in je vermogen ligt, vraagt God niet. Minder trouwens ook niet.

Geloof-ongeloof Het gesprek verschuift in de richting van de contacten met ongelovig geworden kinderen. Het

contact met dat kind wordt haast als vanzelf getekend doordat je mist bij je kind wat voor jou zo centraal is. Troost: 'Zo'n kind voelt dat haarscherp. Die denkt zoiets als: mijn vader vindt me niet goed genoeg omdat ik niet geloof. Nodig is dat je liefhebt met de houding van God. Dat is heilzaam

voor je ongelovige kind. Die onvoorwaardelijke aanvaarding resoneert met de diepste verlangens die God ook in het hart van je kind heeft gelegd.'

Troost geeft toe dat het moeilijk is om zo'n relatie oordeelvrij te houden. 'Maar dat is wel nodig, want onder het oordeel lukt het niet om lief te hebben. Dan krijg je een terugtrekkende beweging bij de ander. Bedenk dat wij

als mens niet zijn geroepen om te oordelen. Wel in de zin van onderscheiden, maar niet in de zin van veroordelen. Wat is het moeilijk om vrede te vinden als je kind Gods weg verlaat. Soms worstelen ouders tot aan hun dood met schuldgevoelens: had ik toen niet beter...? Dan vraag ik wel eens: "Waarom heb je het nodig, om dat zo vast te houden? Kun je ook als ouder en opvoeder Gods genade aannemen?" Want als je dat doet, dan komt er ook ruimte om los te laten. Genade is een sleutelwoord.'

Ad de Boer is redacteur van Opbouw, getrouwd met Ineke, vader van zeven kinderen en opa van twaalf kleinkinderen. Freddy Gerkema is predikant van de NGK te Amersfoort en eveneens redacteur van Opbouw. Hij is getrouwd met Judith en samen hebben ze vier dochters.

Philip Troost is predikant binnen de GKv en werkzaam bij Spectrum in Hattem, waar hij zich in pastoraat, therapie, opleiding en training bezighoudt met de integratie van geloof en ervaring. Hij is bijna vijftig jaar getrouwd met Carla. Ze hebben drie jongvolwassen zoons.

Een optimale website voor mobiel?

Kijk op
www.mobielewebsites.info

KROL WEZENBERG
MAAKT DE ZAKEN HELDER

KROL **ACCOUNTANTS**
WEZENBERG

Krol Wezenberg Accountants verdiept zich in uw onderneming, brengt feiten en cijfers in kaart en maakt een praktische vertaalslag naar uw beleid. Zo maken we voor u als ondernemer de zaken helder. Zeker als u actief bent in de regio Harderwijk, Nunspeet, Zwolle en Kampen.

WESTEINDE 25A, 3844 DD HARDERWIJK
POSTBUS 372, 3840 AJ HARDERWIJK
T (0341) 42 60 60, F (0341) 42 44 53
E info@krolwezenberg.nl

WWW.KROLWEZENBERG.NL

Veltman
verzekeringen hypotheek pensioenen

Onderscheidend. Sinds 1932

Broederweg 37 • Kampen • 038 - 331 67 67 • www.veltman.nl

Bruiloft

Dit is een bruiloft; allen bij elkaar.
Het ouderhuis zit vol nieuwe gezichten,
Die tussen de van ouds bekende oplichten
Als vreemde rozen in een rozelaar.

Een ogenblik verpozen bij 't altaar
De bruidegom en bruid om Gods gerichten
Over te nemen, de bijbel, ring en plichten
En dan is dit gedeelte kant en klaar.

Nu gaat de dans beginnen. Wijn en zang
Stromen elkaar voorbij in milde kelen.
Vreugde verdiept zich tot egaal geluk.

Familie duurt een mensenleven lang.
Door deze avond trekt het grote telen
Waaraan wij zijn te danken, stuk voor stuk.

Gerrit Achterberg

Uit: Gerrit Achterberg, *Verzamelde gedichten*. Amsterdam, 2003

Bemiddelen in familieconflicten

TEKST: JAN WILLEM VAN DOMMELEN ///

Als er érgens conflicten bestaan en ruzie wordt gemaakt, dan is het wel binnen families. Niet verwonderlijk overigens: familierelaties zijn per definitie intens en levenslang. Soms boycot men elkaar jarenlang in stilte. Als tenslotte moeder naar een verzorgingshuis gaat of overlijdt, dan moeten de kampen noodgedwongen weer met elkaar om tafel. Wie gaat haar zaken regelen? En waarom juist hij?

Of: wie regelt de begrafenis?

Nog spannender wordt het als er wat te verdelen is. De notaris probeert tussen de klippen door te zeilen en kan vaak een verstandige regeling tot stand brengen. Dat lukt helaas niet altijd. Soms escaleren pijnlijke familieconflicten zodanig dat er advocaten ingeschakeld worden. De rechtbanken in Nederland doen er alles aan om dit type zaken door te sturen naar een advocaat-mediator. En met succes: steeds meer uit de hand gelopen familieconflicten worden aan de bemiddelingstafel opgelost. Over die tafel gaat deze bijdrage.

Diepere laag De meeste strijd in de familie gaat ogenschijnlijk om geld en goed. Vaak blijkt echter dat het dieper zit. Daarom helpt een juridische oplossing of uitspraak vaak niets. Die blijft immers aan de oppervlakte en levert winnaars en verliezers op. Het familieconflict wordt daarmee alleen maar verdiept. De mediator kan proberen onder de oppervlakte te komen en te zoeken naar de werkelijke pijn. Een situatie waar vaak een bemiddelaar aan te pas moet komen is als besloten moet worden in welk verzorgingshuis een dementerende ouder ondergebracht moet worden, bij voorkeur één dat past bij de christelijke levensstijl van vader of moeder. Vooral als er onder

de kinderen bij zijn die qua levensstijl andere wegen hebben gekozen, kan het gaan knellen. Wie beslist?

Soms heeft een overledene al bij leven geld of goederen aan enkele erfgenamen geschonken. Daaruit kan zomaar de indruk ontstaan dat vader het ene kind liefhad boven het andere, of dat de betreffende dochter vader heeft bespeeld met haar meelijwekkende verhalen. En die zwager die zich altijd afwijzig hield, van wie niemand ooit goed hoogte kreeg, waarom moet hij meebeslissen? Tenslotte komt het ook veel voor dat er openlijk getwijfeld wordt aan de geestvermogens van de erflater op het moment dat hij zijn testament opstelde. Aan die bemiddelingstafel ontmoeten we dus naast onversneden hebbigheid vaak ook wantrouwen en oud zeer.

Beginfase De bemiddelaar zal partijen eerst complimenteren met het feit alleen al dat ze gekomen zijn. Ze hebben tegen deze ontmoeting, soms na jaren, vreselijk opgezien. Maar ze zijn er dan toch maar. Als broer(s) en zus(sen) elkaar dan ontmoeten, is de dynamiek vaak toch onverwacht. De bemiddelaar weet dat de ontmoeting zelf haar her-

stellende werk al doet.

Na de voorstelronde legt de mediator het proces uit waarin de partijen met elkaar stappen gaan zetten. Hij gaat ook na of ze 'bemiddelbaar' zijn, of ze, anders gezegd, wel echt bereid zijn om de onderlinge relaties te verbeteren en uit hun conflicten te stappen. Meestal raken partijen daardoor positief geprikkeld, want ze vinden het hun eer te na om als botterik aangemerkt te worden. Om die reden doen ze elkaar vooraf beloftes die op papier komen te staan en worden ondertekend in een bemiddelingsovereenkomst. Het gaat dan om afspraken over naar elkaar luisteren, respect tonen, bereid zijn tot het sluiten van compromissen en over geheimhouding. Voor de advocaat-bemiddelaar is het belangrijk dat er een schriftelijke overeenkomst is. Hij zal de partijen vragen of hij toezicht mag houden op het nakomen daarvan.

In deze fase, waarin de mediator een stevige regisseur is van het gesprek, kan hij gaan aankoersen op een terugblik. Het kan een goed moment zijn om alle gespreksdeelnemers te vragen een positieve herinnering aan de overledene

'Soms escaleren pijnlijke familieconflicten zodanig dat er advocaten ingeschakeld worden'

Voor de advocaat-bemiddelaar is het belangrijk dat er een schriftelijke overeenkomst is. ///

wat betreft de (geloofs)opvoeding naar voren te brengen. Dat zal herkenning opleveren bij de anderen, en mogelijk een gevoel van verbondenheid. Zij worden erdoor gestimuleerd om op dezelfde manier terug te kijken. Dat leidt soms ongevraagd tot een verrassende collectieve mildheid over de minder goede kanten van de betrokkene. Deze fase verbindt de tafelgenoten weer iets meer tot familie. Vervolgens kan de mediator aan iedereen die om de tafel zit vragen waar hij of zij bang voor is als de conflicten waarvoor ze hier bij elkaar zijn, niet of niet goed worden opgelost. Meestal zal het erop neerkomen dat men niet nog verder weg wil glijden in de verstoring van de familieverhoudingen. Ten diepste wil iedereen vrede. De bemiddelaar houdt dat in een tussenstand de tafelgenoten voor. Hij laat hun zien dat ze uiteindelijk allemaal hetzelfde willen.

Richting overeenstemming Daarna doet de bemiddelaar een poging om iedereen te vragen zijn of haar eigen aandeel in het conflict te omschrijven: waarin heb jij niet wijs geopereerd en wat zou het effect daarvan op een ander geweest kunnen zijn. Welk deel van het probleem neem jij voor je rekening? Het kan nodig zijn om op de manier van communiceren in te zoomen: welke eigenschap van de ander vindt u het moeilijkst? Zouden we over de onderlinge communicatie afspraken kunnen maken? De bemiddelaar kan daar actief een rol in krijgen als de deelnemers het goed vinden om af te spreken dat hij ingrijpt als er iets mis gaat in de communicatie.

Na al deze inleidende

afspraken en gesprekken laat de bemiddelaar de partijen het eigenlijke conflict nog eens formuleren. Vaak klinkt de probleemomschrijving dan al anders dan in het begin. De partijen worden

uitgedaagd een oplossing te bedenken die voor de ander aanvaardbaar zou kunnen zijn. De bemiddelaar zet alle opties overzichtelijk op een rijtje en vraagt toestemming om te mogen meedenken. Hij informeert partijen over met name de juridische en fiscale complicaties van alle mogelijkheden. En als er overeenstemming is, wordt die in een uitgebreid convenant vastgelegd, met daarin de afspraak bij de bemiddelaar terug te komen als er discussie ontstaat over de interpretatie ervan. Als blijkt dat er ondanks de interventies van een mediator toch meer nodig is om partijen wezenlijk verder te brengen, dan kunnen de inzichten uit de contextuele therapie heel goed van pas komen. Vaak wordt afgesproken deze therapie te laten volgen op de bereikte juridische overeenstemming en de afspraken daarover ook vast te leggen.

Afronding Diepzittende sentimenten zijn er vaak de oorzaak van dat schijnbaar zakelijke conflicten binnen de familie niet opgelost kunnen worden. In plaats van een rechterlijke beslissing is de bemiddelingstafel in veel gevallen de beste weg om familiekampen tot een oplossing te brengen die recht doen aan de verschillende materiële maar ook immateriële belangen die zich 'onder water' bevinden. Bemiddeling moet echter wel werkbaar blijven. De bereidheid van families om hierin te investeren staat of valt met de snelle beschikbaarheid van de mediator, de veiligheid van de bemiddelingsovereenkomst waarin alle spelregels staan vermeld, een strakke regie op het proces en de wetenschap dat het bereiken van het eindstation, het uiteindelijke convenant, niet langer duurt dan nodig.

De beste familietafel is rond.

Mr. Jan Willem van Dommelen is advocaat-mediator bij *BouwmanVan Dommelen advocaten*. Hij is getrouwd, vader van vier kinderen, van wie er twee al getrouwd zijn, woont in Veenendaal en is lid van de GKv.

Als de balans is verstoord

Recht doen in familieconflicten

TEKST: AGNES HUIZENGA ///

Overall waar mensen met elkaar omgaan, komen conflicten voor. Juist binnen de familie zijn ze ingrijpend.

Soms vraag je je af waarom een klein incident tot een groot conflict kan leiden. Onenigheden en

verwijten die onder de oppervlakte leven, kunnen door een relatief kleine aanleiding zichtbaar worden.

Na de dood van hun ouders heeft Leonie haar jongere zus Kim in huis genomen. Als Kim besluit om zelfstandig te gaan wonen, wordt Leonie kwaad: 'Al die tijd heb ik voor je gezorgd en nu laat je me zomaar in de steek'.

De contextuele benadering, waarvan de Hongaars-Amerikaanse psychiater Ivan Boszormenyi – Nagy de grondlegger is, heeft oog voor de balans tussen geven en ontvangen in belangrijke relaties zoals die tussen ouder en kind. Een kind wordt geboren met een natuurlijk vertrouwen dat aan zijn behoeften tegemoet gekomen zal worden. Het ligt niet paniekerig op zijn ouders te wachten of het wel zorg en eten krijgt, maar het gaat daarvan uit. Meestal worden onze basisbehoeften ook voldoende vervuld. Het kind leert om te geven en te ontvangen in relaties en bouwt zo vertrouwen op: een 'constructief recht'. De balans tussen geven en ontvangen van ouders en kinderen is overigens asymmetrisch. De ouder geeft in tijd, zorg, aandacht meer aan het kind dan andersom. Toch is er sprake van balans binnen die relatie, doordat het kind als kind iets teruggeeft aan de ouders.

Betty van drie komt naar moeder toe met een hanenpoottekening: 'Mama lief!' Moeder geeft haar een knuffel: 'Wat ben ik daar blij mee.' Zo bouwt Betty het besef op dat ze iets kan geven wat er toe doet.

Recht en onrecht Maar soms gaat het mis en raakt de balans verstoord. Bij het opgroeien is de ouder niet altijd in staat om het kind te verzorgen of het emotionele steun en warmte te geven. Soms is de ouder afwezig of gevoelsmatig onbereikbaar. Het kind kan daardoor een gebrek aan veiligheid of eigenwaarde krijgen, of een besef ontwikkelen dat zijn of haar persoon niet belangrijk is. Het komt tekort in zijn ontwikkeling op onderdelen die essentieel zijn om evenwichtig op te groeien en zelf aan anderen voldoende veiligheid en liefde

te geven. Eigenlijk blijft er in dat geval als het ware een rekening openstaan: aan het natuurlijke recht van het kind op verzorging, aandacht en liefde wordt onvoldoende voldaan, er wordt onrecht ervaren. Daardoor wordt soms wantrouwen ('destructief recht') naar de medemens opgebouwd in plaats van vertrouwen.

Henk heeft het niet gemakkelijk gehad thuis. Zijn vader laat duidelijk blijken dat Henk tekort schiet, zijn vader had liever geen kind gehad dan een kind zoals Henk. Als Henk in de puberteit komt, begint hij te stelen en drugs te gebruiken. 'Waarom zou ik mijn best doen als ik het toch nooit goed kan doen? De mensen zijn tegen mij, nou, dan ben ik ook tegen hen.'

Naast het wantrouwen dat een rol speelt, blijft de behoefte aan liefde en verzorging bestaan en vaak proberen we dat als volwassen mensen van anderen te ontvangen. Omdat we zelf tekort gekomen zijn, kunnen we ook moeilijk aan anderen geven. Dat er zo een 'roulerende rekening' ontstaat, is geen bewust proces, maar komt wel veel voor.

Henk heeft dus als kind niet veel bevestiging gekregen. Kritiek voerde de boventoon in de benadering van zijn vader. Hij komt gelukkig zijn periode van diefstal en drugsgebruik te boven en krijgt een relatie. Als hij trouwt, zoekt hij veel bevestiging bij zijn vrouw. Kritiek kan hij niet verdragen. Als zijn zontje opgroeit, betraft hij zich erop tegenover zijn kind even kritisch te zijn als zijn vader vroeger tegenover hem was.

Enerzijds ziet Henk als het ware zichzelf weer in een afhankelijke positie en wil hij graag aan zijn kind geven wat hij zelf gemist heeft. Anderzijds roept het gedrag van zijn kind eenzelfde gevoel op als hij als kind had, namelijk dat hij het niet goed kan doen. En uit onmacht herhaalt Henk het gedrag van zijn vader.

Conflicten in gezin of familie kunnen diep doorwerken. Er zijn situaties waarin het belang van de ander op een ernstige manier geschaad wordt, bijvoorbeeld bij huiselijk geweld, ontrouw binnen een huwelijk, incest en een klimaat van voortdurende kritiek. Het slachtoffer krijgt op zijn of haar beurt als het ware het recht om anderen te wantrouwen en af te wijzen. Het doorbreken van de 'roulerende rekening' vraagt een bewuste keus en lukt soms alleen met hulp van een ander of van God. Het is helend en kan diepe voldoening geven als je merkt dat je ondanks je eigen gemis in staat bent de ander te geven wat je zelf zo graag had willen krijgen.

Loyaliteitsconflicten In veel familieconflicten gaat het om botsende loyaliteiten. Van nature is een kind trouw aan beide ouders. Scheiding kan daardoor een ernstig loyaliteitsconflict opleveren.

De vader en moeder van Manon zijn onlangs gescheiden. Moeder is vaak boos op vader. Als Manon een weekend bij hem is geweest, durft ze niet te vertellen dat ze het best leuk heeft gehad. Ze krijgt een innerlijk conflict; voor wie moet ze kiezen? Op de duur gaat ze bij vader wonen.

Daarnaast kan de loyaliteit aan onze afkomst (verticale loyaliteit) in botsing komen met de loyaliteit in gekozen relaties (horizontale loyaliteit).

Mark is twee jaar geleden getrouwd en woont in dezelfde plaats als zijn ouders. Zijn ouders verwachten hem elke week na de kerkdienst op de koffie, maar zijn vrouw wil afspreken met vrienden. Mark wil zijn ouders niet teleurstellen en ook graag zijn vrouw tevreden stellen.

Wortels Ook kunnen conflicten in families, bijvoorbeeld tussen kinderen, eigenlijk een voortzetting of uiting zijn van een conflict tussen hun ouders. >>

Peter en Frits zijn broers uit een groot gezin in het Westland. Hard werken en saamhorigheid is het devies. Hun vader is een dominante man die ervan overtuigd is dat een pak slaag op zijn tijd gezond is. Hun moeder is een zachte vrouw die een hekel heeft aan conflicten en problemen sust of ontkent. In hun huwelijk is de manier van omgaan met conflicten een onopgelost geschilpunt. Peter aardt naar zijn vader, Frits naar zijn moeder. Peter is de oudste, hij leert en praat niet gemakkelijk. In de puberteit ontwikkelt hij zich tot een sterke jongen die erop slaat als hij zijn zin niet krijgt. Frits is een gevoelige jongen die bang is voor zijn broer. Hij lijdt onder de agressie van Peter, maar durft er niet over te praten. Als Frits volwassen is wil hij zijn broer niet meer ontmoeten.

Uit dit voorbeeld blijkt, dat conflicten meer gewicht kunnen hebben dan een simpel meningsverschil en dieper kunnen gaan dan 'als hij nu maar niet zo koppig was'. Conflicten gaan over verwachtingen die niet overeenstemmen en/of over belangen die uiteenlopen. Bij

familieconflicten zijn die belangen en verwachtingen verbonden met je wortels, met relaties die van existentieel belang zijn en daarom vaak niet luchtig of zakelijk kunnen worden opgelost. Conflicten verwijzen contextueel bekeken altijd naar een verstoorde balans tussen geven en ontvangen. Geven in relaties kan veel vormen hebben. Het kan zorg, tijd, aandacht of hulp zijn. Maar ook de grenzen van de ander respecteren, de ander ruimte geven of niet tot last zijn. Conflicten kunnen ontstaan als wat de één heeft willen geven, door de ander niet is opgemerkt, of als er te veel of te weinig gegeven of ontvangen is.

Bijbelse principes De Bijbel geeft praktische richtlijnen voor omgaan met conflicten. Zowel Jezus als de apostelen wijzen de weg van rechtvaardigheid, genade, liefde en hoop: rechtvaardigheid, in het verantwoordelijk zijn voor je daden en in de bescherming van de zwakke; genade, in Gods vergeving van onze zonden en het vergeven van hen die ons kwaad gedaan hebben; liefde ('Heb uw naaste lief als uzelf'), in de oproep de ander tot zijn recht te laten komen en hoop omdat in Jezus Christus kracht gevonden wordt die stappen richting herstel en vernieuwing mogelijk maakt.

De contextuele benadering leent zich goed voor gebruik in pastoraat, omdat er veel raakvlakken zijn met Bijbelse principes, bijvoorbeeld in aandacht voor rechtvaardigheid in relaties, oog voor het belang van alle betrokkenen, acties gericht op herstel en nadruk op het belang van handelen van de huidige generatie voor de toekomstige.

Recht doen aan onrecht Vaak hoor je bij conflicten binnen een kerkgemeenschap de oproep: vergeef elkaar! Dat is de weg die Jezus ons geleerd heeft. Maar hoe waar dit ook is, aan vergeven gaat vaak een weg vooraf, een weg waarop recht wordt gedaan aan het onrecht.

1. Als God ons vergeeft, is dat onmiddellijk. Als wij vergeven, is het een proces, zoals het schillen van een ui: elke keer opnieuw, tot de pijn die erbij hoort steeds minder wordt. Juist in kerken zie je regelmatig dat mensen te snel vergeven, zonder stil te staan bij wat het je kost om te vergeven. Daarmee nemen ze opnieuw een positie in van zorg voor de ander, zonder dat die volop is aangesproken op zijn verantwoordelijkheid. Te snel vergeven kan als gevolg hebben dat boosheid en verdriet als het ware ondergronds gaan. Dat kan leiden tot stille wrok, maar ook tot depressie. Het is een vitaal onderdeel van de verwerking om boosheid en verdriet om wat oneerlijk, pijnlijk en schadelijk was, te mogen ervaren.

God is een God die net als wij geraakt wordt door onrecht dat Hem wordt aangedaan. Num. 14: 11: 'Hoe lang nog zal dit volk Mij afwijzen? Hoe lang nog zal het weigeren op Mij te vertrouwen ondanks alle wonderen die ik heb gedaan?'

2. De weg van vergeving leidt inderdaad tot heling, maar er gaat een belangrijke stap aan vooraf, namelijk de erkenning dat onrecht heeft plaatsgevonden.

De oudste dochter van een gezin met zes kinderen worstelt met vergeving. Haar vader heeft hen verlaten toen zij tien was, en heel haar puberteit heeft ze geleden onder de moeite van haar moeder, de zorg voor de andere kinderen en het verlies van een onbezorgde jeugd. Pas als in pastoraat benoemd wordt dat het niet goed is dat de vader geen verantwoordelijkheid voor het gezin heeft genomen en dat het niet naar Gods wil is dat kinderen op zo'n jonge leeftijd zoveel zorg dragen, ontstaat er ruimte om te beginnen met vergeven.

Het is essentieel dat zij erkenning krijgt voor wat zij geïnvesteerd heeft en wat het haar gekost heeft om dat te doen. En het benoemen van wat verkeerd geweest is, schept ruimte. 'Alles wat door het licht ontmaskerd wordt, wordt openbaar, en alles wat openbaar is, wordt zelf licht.' Ef. 5:13,14a.

3. Soms is de pijn te groot en kun je (nog) niet vergeven. Er is dan ruimte nodig om te kunnen rouwen om wat gemist is. Het biddend rouwen waarbij de heilige Geest als Trooster aanwezig is ('De Geest zelf pleit voor ons met woordloze zuchten,' Rom. 8:26b) schept gaandeweg ruimte in de richting van vergeving. In de fase van rouw kun je de ander helpen om tegen God te zeggen: 'Ik zou wel willen vergeven, wilt U mij helpen zover te komen dat ik dat ook echt ga doen?'

Verzoening? Degene die onrecht heeft toegebracht, de dader, wordt in de contextuele benadering geactiveerd om de schade onder ogen te zien. Dat biedt de kans om verantwoordelijkheid te nemen en waar mogelijk de weg in te slaan van vergeving vragen en verzoening zoeken. Het slachtoffer kan leren om de dader rechtstreeks aan te spreken en verantwoordelijk te houden, en tegelijk zelf verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen kant van het verhaal.

Voor verzoening zijn twee partijen nodig, zodat een beweging richting herstel van de relatie kan plaatsvinden. Verzoening is vaak pas mogelijk als degene die onrecht is aangedaan, werkelijk voelt dat de ander pijn heeft om wat hij heeft aangedaan. Waar conflicten gaan over grenzen die geschaad zijn, is een eerste zorg dat grenzen hersteld en gerespecteerd worden. Dat betekent in een herstelproces, dat steeds opnieuw gezocht moet worden naar wat in die situatie passend is. Herstel betekent niet altijd samenzijn.

Toen Jacob terugkwam naar Kanaän en bang was voor zijn broer Esau, zegende God hun ontmoeting, maar Jacob ging niet bij Esau wonen (Gen. 30).

Stappen in vergeving Vergeving kun je eenzijdig doen. Vergeving betekent niet: het was niet zo erg, of: als ik je vergeven heb, ben je niet meer verantwoordelijk. Vergeven betekent loslaten, ervoor kiezen om de last van datgene wat je is aangedaan niet langer te dragen, het recht van vergelding aan God geven en daarmee doen wat in Rom. 12: 19 staat: 'Neem geen wraak, geliefde broeders en zusters, maar laat God uw wreker zijn.'

Als je vergeeft, houd je de schuld van de ander niet langer tegen hem. De consequenties van de daden blijven voor rekening van de dader; die worden niet uitgewist. Als een man hard en veeleisend is geweest naar zijn vrouw, kan zij hem dat vergeven, maar hij zal moeten

werken aan het opbouwen van veiligheid en vertrouwen in hun relatie.

In pastoraat en begeleiding zijn de volgende stappen helpend:

- 1 *Erkennen dat er onrecht is geleden;*
- 2 *Hardop uitspreken naar God toe dat wat er gebeurd is, niet naar zijn wil was. God is een God van recht, Hij haat het onrecht. Het is heel belangrijk om deze erkenning of belijdenis te expliciteren. Je doet dan wat Jezus ons leert (Jak. 5:16). Het effect is dat er ruimte komt om te gaan vergeven. Vergeef degene die je kwaad heeft gedaan en vraag ook vergeving aan God voor je zondige reactie op het gekwetst zijn (bijvoorbeeld wrok, haatgevoelens, zelfmedelijden, verkeerde compensatie voor pijn door jezelf te troosten met eten, alcohol, dingen kopen).*
- 3 *Afstand nemen van je oude gedragspatroon en bedenken welk nieuw gedrag opbouwend is. Neem je voor om dat ook in de praktijk te brengen; bijvoorbeeld, als je de neiging hebt je terug te trekken in de omgeving van de persoon met wie je een conflict had, neem je dan voor initiatief te nemen om een praatje te maken.*
- 4 *Bidden om vervulling met de heilige Geest. God heeft ons een kostbaar geschenk gegeven, zijn Geest die in ons woont en ons leiding wil geven. Bid dat zijn wil gebeurt en dat je openstaat voor zijn leiding. Bid dat je de ander als het ware door de ogen van Jezus mag zien.*
- 5 *In de praktijk brengen en doen wat je je voorgenomen hebt.*

Tegengestelde belangen zijn onderdeel van ons leven. In Christus hebben we een unieke hulpbron in wie we rechtvaardigheid, liefde en hoop vinden om in wijsheid met elkaar om te gaan.

Agnes Huizenga werkt als contextueel therapeut (www.interession.nl). Ze is getrouwd en moeder van drie kinderen. Ze is actief betrokken in gebedspastoraat en werkt mee aan het vrouwenblad Eva. Ze is lid van de NGK te Houten.

Geloof in je gezin

TEKST EN FOTO'S: JANNEKE BURGER-NIEMEIJER ///

'Ik leg de namen van mijn kinderen in uw handen. Graveer Gij ze daarin met onuitwisbaar schrift.' Op de beruchte derde kraamdag pakte ik uit de mand met cadeautjes van mijn moeder dit gedicht. En waar ik er eerder misschien meewarig om gegrijsd had, barstte ik zowaar in tranen uit. Dat kwetsbare meisje, dat ik een paar keer per dag in mijn armen hield om te voeden en te voelen – ook Gods hand is om haar heen.

Dat was het begin. We zijn nu een aantal jaren verder. Nog steeds bidden we voor onze kinderen – en geven we ze te eten. Maar er zijn nog wel wat activiteiten bij gekomen...

Als je kinderen krijgt, ga je nadenken over het vormgeven van een christelijk gezinsleven. Primair heb je waarschijnlijk ideeën vanuit het gezin waaruit je komt, of gezinnen waar je te gast bent geweest. Je praat over de verschillen tussen de beide gezinnen en misschien weet je vooral hoe je het níet wilt.

Geleidelijk geef je vanuit je geloof ook je eigen gezinsleven vorm. In dit artikel geef ik tien aandachtspunten rond geloof in je gezin.

1 Gods genade in jouw leven is de basis.

Als je kinderen krijgt, begint er iets nieuws: een gezinsleven. Maar er is ook veel dat niet verandert. Je hebt al een relatie met de Heer en die blijft belangrijk. Het belangrijkste geschenk dat je je kinderen kunt meegeven is genade.¹ Dat is allereerst een geschenk voor jou als ouder. Ik wil ouders uitnodigen om

telkens weer naar die genade terug te keren, Gods genade te aanvaarden en ervaren. Dan kun je het ook aan je kinderen doorgeven.

Veel ouders hebben een vol leven. Ze werken, organiseren en zijn druk bezig hun kinderen veel mee te geven. Je kunt zomaar vergeten om te zorgen voor je eigen ziel. Ga niet alleen fitness om je lijf te onderhouden; ga niet alleen een weekend naar Vlieland om je relatie te onderhouden – neem ook de tijd om je ziel te onderhouden en vraag God je leven te vullen met zijn aanwezigheid.

2 In de Bijbel vind je onderwijs over geloofsopvoeding.

In de Bijbel kun je op een heel aantal plekken lezen over geloofsopvoeding. In Deuteronomium 6 leer je dat geloofsopvoeding een doorlopend proces is. Pas als je samen met je kinderen leeft, kun je ze over God vertellen. In Jozua 4 ontdek je hoe belangrijk het is om 'stenen' te plaatsen, zodat je over Gods grote daden kunt vertellen. Als je Psalm 78 leest, stap je over je weerzin tegen lange Bijbelverhalen heen, omdat je leert dat die over Gods trouw gaan. Door Spreuken laat je je beschroomdheid varen en durf je je plaats in te nemen om je kinderen belangrijke levenslessen mee te geven.

Dit is zo maar een greep uit de vele geschiedenissen en teksten die in de Bijbel staan. Ga vooral zelf in de Bijbel op zoek en schrijf het op. We geloven dat de Schrift een lamp voor onze voet is en een licht op ons pad. In de geloofsopvoeding kunnen we niet zonder dat licht. Want hoe snel heb je niet het gevoel dat je voet slipt en hoe duister lijkt de weg soms voor je...

3 Denk eerst na over je principes voordat je praktisch aan de slag gaat.

Heb je weleens op een rijtje gezet wat jij graag mee wilt geven aan je kind gedurende de 18 jaar dat het bij je woont? Welke kernwaarden vind jij eigenlijk belangrijk als het om geloofsoverdracht gaat?

We leven in een tijd leven waarin creativiteit en vormgeving belangrijk is. Dat merk je ook als het om huiselijke eredienst gaat: wie heeft het meest originele idee om met kinderen te doen? Het gevaar kan zijn dat de insteek ligt bij de uitwerking en niet bij de visie. Denk eerst eens na over wie God voor je is (punt 1) en wat de Schriften over geloofsopvoeding zeggen (punt 2). Deel dat met elkaar en verwoord hoe je het praktisch zou willen uitwerken. Dat kan heel ingewikkeld klinken, maar probeer het gewoon eens. Principes

Websites om je creativiteit te prikkelen

www.bijbelinbeeld.blogspot.com: elke week een Bijbeltekst op een viertafel om aan te leren

www.familyfactory.nu: ondersteunende organisatie

www.gkvapeldoornzuid.nl: veel kleur- en knutselplaten

www.thehomespunheart.blogspot.com: een creatieve moeder (Engels)

www.aholyexperience.com: veel aandacht voor je geloof als basis (Engels)

die je kunt kiezen zijn bijvoorbeeld: Gods nabijheid zoeken; trouw; Christus centraal in ons gezin; oefening in de vruchten van de Geest; discipelschap; zelfstandige verwoording van je geloof; de glorie van God; voorbereiding tot zelfstandigheid; dienstbaarheid.

4 Laat je creativiteit prikkelen door te zien hoe anderen het doen.

In boeken, tijdschriften en op internet kun je veel lezen en leren over geloof in je gezin. Vergeet vooral internet niet met veel weblogs van christenen. In de Verenigde Staten, maar in toenemende mate ook in Nederland, zijn veel moeders die vertellen over het dagelijks leven in een christelijk gezin. Je vindt daar allerlei prikkelende en enthousiasmerende voorbeelden om zelf ook te gebruiken. Neem eens de tijd om te zoeken en sla een paar aansprekende website onder je favorieten op.

5 Durf te experimenteren met nieuwe vormen.

In een tijd waarin geloof meer vanzelfsprekend was dan nu, waren de huisgodsdiensstoefeningen dat ook. Vader leest uit de Bijbel en gaat voor in gebed. Anno 2011 leven we in een tijd die de vanzelfsprekendheid voorbij is en die vraagt om doorleefde en uitgesproken rituelen. Wees niet bang om te experimenteren, maar durf uit te proberen wat bij jou en je gezin past. Tegelijkertijd leven we in een tijd van overvloedige reflectie en dat geeft de nodige onrust. Ouders van nu behoren tot een generatie die uitgebreid heeft gereflecteerd op de eigen ouders. Dat maakt het spannend om zelf ouder te worden. Wees kritisch op een negatieve

spiraal van reflectie. Als we constant onszelf afvragen of we het wel goed doen, zijn we eigenlijk op onszelf en onze behoefte aan succes gericht. En dat zal altijd tegenvallen. Het is ook precies waarom Jezus de wereld moest redden. Als ouders gaat het niet om ons succes, maar om God centraal in het leven van onze kinderen. Laat Hem dat ook doen.² God is de meest creatieve Persoon die je kunt bedenken en wij zijn naar Gods beeld geschapen, bedoeld om te scheppen en te genieten.³ Het is dus belangrijk om niet weg te zinken in verlegenheid, maar elke keer nieuwe kracht te vinden bij Gods Geest, en nieuwe manieren om het geloof in God te delen, te vieren en te onderwijzen.

6 Kies een structuur voor je huiselijke eredienst.

Als je in je gezin wilt Bijbellezen, bidden en wellicht zingen of creatief bezig zijn, is het handig daar een structuur voor te bedenken. Veel ouders geven aan dat ze best willen, maar dat 'het er niet van komt'. Een basale structuur kan je helpen om door te zetten. De traditie reikt structuren aan waar je wellicht mee aan de slag kunt:

- Het kerkelijk jaar dat rond de belangrijke momenten in het leven van Jezus stilstaat. Denk op tijd na hoe je de feesten wilt vieren: koop een boekje, zoek liederen uit en richt eventueel een viertafel in.
- Het verschil tussen werkdagen en de zondag. De Nadere Reformator Voetius (1589-1676) koos de zaterdagavond uit om zijn gezin catechisatie te geven. Ook zijn er ouders die zondagmiddag een gezinsactiviteit rond de Bijbel organiseren.

>>

kijk op www.dejager.com

GROOTKEUKENAPPARATUUR

KOFFIEZETAPPARATUUR

ROESTVRJSTAAL

KOELING

SERVIES & BESTEK

VAATWASMACHINES

Sinds 1950 totaal-leverancier in non-food artikelen voor horecabedrijven, slagerijen, cateraars, gemeenten, instellingen, bedrijfskantines en grootkeukens.

Informeer naar de mogelijkheden die wij u kunnen bieden.

DE JAGER
slagerij- en horecabenodigdheden

Carneol 600 – 3316 KC Dordrecht
Tel. 078 - 6162593 - Fax 078 - 6163638
info@dejager.com - www.dejager.com

**verhuizingen
Kattenberg**

ERKENDE
VERHUIZERS

MONDIAL MOVERS

BIJ KONINKLIJKE BESCHIKKING
HOFLIVERANCIER

Je laat tenslotte niet iederéén je kostbare inboedel verhuizen. **www.kattenberg.nl**

Zwolle 038 4223226

Nunspeet 0341 278078

Apeldoorn 055 5785623

- De dag zelf met een begin en eind en verschillende maaltijden. De één zal elke dag een Bijbeltekst leren; de ander met alle kinderen persoonlijk bidden voordat het gaat slapen.

Het gevaar van rituelen die je van de vorige generatie overneemt is dat het holle gewoonten worden. Zorg er dus altijd voor dat structuren of rituelen het uiten en overdragen van je geloof niet in de weg staan, maar gebruik ze creatief.

7 Zoek andere ouders op om ervaringen uit te wisselen.

Je bent niet de enige die nadenkt over manieren waarop je je kinderen kennis van God en de Bijbel mee wilt geven. Gelukkig kun je daar samen over praten en van elkaar leren, bij elkaar uithuilen of juist vreugde delen. Zoek elkaar op en praat ook over de vraag hoe in je gezin Jezus Christus centraal staat, hoe je je kinderen de Bijbelse leer overdraagt. Organiseer praatavonden of een moederkring.

8 Laat de geloofsopvoeding niet over aan kerk of school.

Veel kinderen gaan naar een christelijke school en naar de kinderclub van de kerk. Wat is onze plek als ouders naast al die juffen en meesters?

Onderzoek heeft uitgewezen dat ouders de grootste invloed hebben op de keuzes van hun kinderen. Onderschat dus niet de invloed die je gezinsleven heeft. Daarmee wil ik niet zeggen dat je als ouders je best moet gaan doen om je kinderen te laten geloven. Denk niet dat jij als ouder van je kind een gelovige moet maken. Dat kan God alleen! Wees dus een ouder die zichzelf kan relativeren en God centraal zet.

Wees je echter als ouders wel bewust van je verantwoordelijkheid. Laat de geloofsoverdracht aan je kinderen niet over aan school of kerk. De primaire omgeving waar een kind leeft, ademt en van God hoort is de omgeving waar jij en je kind samen zijn. Ik denk dat

De primaire omgeving waar een kind leeft, ademt en van God hoort is de omgeving waar jij en je kind samen zijn. ///

veel discussies rond kinderwerk in de kerk aan ontspanning zouden winnen als ouders de taak van het onderwijs in de leer van Jezus Christus zelf meer ter hand zouden nemen.

9 Geloofsoverdracht is denken, voelen, doen.

In de traditie van de Nadere Reformatie is huiselijke eredienst vooral gericht op Bijbellesen, bidden en zingen. Het gevaar is aanwezig dat we onze kinderen vooral verstandelijk de leer van de Bijbel overdragen. Vergeet niet om jezelf en je kinderen ook te oefenen in een spiritualiteit die het hart beroert en in een leven van vroomheid die met doen te maken heeft. Laat kinderen merken dat geloof met emoties te maken heeft, met enthousiasme, maar ook met praktische dienstbaarheid. Tegelijk is het belangrijk tegen ouders te zeggen dat kennis wel belangrijk blijft, hoe gefrustreerd je ook bent over je eigen verstandelijke geloofsopvoeding. Lees maar eens hoe Mozes spreekt over het blijven vertellen van de geschiedenis en hoe Jezus de Emmaüsgangers het Oude Testament leert begrijpen.

10 Blijf bidden.

Je zou er moe van worden, uitgeput nog voordat je begint. Dat is natuurlijk niet de bedoeling van dit artikel. Jezus geeft maar één remedie tegen geestelijke uitputting: het zoeken van God in de stilte van het leven. Dat heeft weer te maken met genade, het geschenk voor jou. Uiteindelijk kun jij je kind het geloof niet geven. Dat kan God alleen. Voor jou is belangrijk om dichtbij Hem te leven en Hem centraal te stellen. Alle eer aan God!

Janneke Burger-Niemeijer is projectleider AKZ+ en redacteur van *De Reformatie*. Ook is ze moeder van drie jonge kinderen. Op www.jannekesjoligewereld.blogspot.com schrijft ze regelmatig over geloofsopvoeding.

- 1 Sally Clarkson, *De roeping van het moederschap*. Franeker (Van Wijnen), 2007.
- 2 Leslie Leyland Fields, *Parenting is our Highest Calling and 8 other Myths that Trap Us in Worry and Guilt* Colorado Springs (Waterbrook Press), 2008.
- 3 Edith Schaeffer, *What is a Family?* Ada, (Baker Books), 1997.

De moeder van Whistler

TEKST: FROUCKJE VAN DER WAL ///

In Europa hebben we de *Mona Lisa* (1503-1507). Deze onbekende vrouw met haar mysterieuze glimlach trekt iedere dag rijen bezoekers. Het 'is waarschijnlijk het bekendste schilderij ter wereld', aldus Wikipedia. Maar er is nog een portret van een vrouw die de gemoederen aardig bezig weet te houden: de moeder van Whistler.

Van haar weten we precies wie ze voorstelt, wat haar relatie was met de kunstenaar en met welke intentie ze is geschilderd. Met name in Amerika is zij een icoon geworden van het moederschap en tot op de dag van vandaag een symbool van nationale trots.

Gezin Anna Matilda McNeill (1804-1881) was een vrome vrouw. Ze was een geboren Amerikaanse, maar aan grootvaders kant van Schotse komaf. Op haar zevenentwintigste trouwde ze met de charismatische weduwnaar George Washington Whistler (1800-1849), die van Ierse komaf was. Naast de drie stiefkinderen die zij onder haar zorg kreeg, baarde ze zelf vijf jongens. Slechts twee van hen bleven in leven, James Abbott (1834-1903) en William McNeill. Haar oudste zoon, liefkozend Jemie genoemd, bleek een ziekelijk kind met stemmingsstoornissen en een aanleg voor tekenen. Zijn creatieve talenten werden van jongs af aan gestimuleerd, mede omdat het tekenen de jonge James hielp zich te concentreren. Vader George werkte als ingenieur bij de spoorwegen en vanwege zijn werk vertrok het jonge Amerikaanse gezin in 1843 naar Rusland, waar ze een aanzienlijke vriendenkring opbouwden en een goed leven hadden. Maar George Whistler stierf tijdens een cholera-epidemie in 1849, na een huwelijk van achttien jaar. Anna's diepe liefde voor hem blijkt uit haar schrijven aan de jonge James,

die op dat moment om gezondheidsredenen bij familie in Groot-Brittannië verbleef: *'Oh, Jemie this house is so desolate without him! I mourn my loss so deeply! ... Prayer strenghtens me, & the Word of God comforts me...'*¹ Ze keerde terug naar de Verenigde Staten en zou voor de rest van haar leven in rouwkledij gekleed gaan. Naast haar godsdienstige oefening, lezen uit de Bijbel en bidden, vulde zij haar leven met de zorg voor haar kinderen en familie en het onderhouden van sociale contacten door middel van vele brieven. Haar levensstijl werd noodgedwongen een stuk eenvoudiger, maar Anna was een diep gelovige vrouw en schikte zich in haar lot. Uit al brieven blijkt haar diep gewortelde geloof en een leven uit Gods Woord.

Briefwisseling Hoe anders verliep vanaf nu het leven van haar oudste zoon. Door de vroegtijdige dood van zijn vader werd zijn leven een stuk onzekerder en waren hij, zijn moeder en zijn broer steeds meer afhankelijk van de goedheid van familie en vrienden. Na een mislukte poging tot het volgen van de militaire academie op West Point, koos hij uiteindelijk voor het

kunstenaarschap. In 1855 verliet hij zijn moeder en zijn vaderland en vertrok hij naar Parijs, in die tijd hét centrum van de kunst. Daar leidde hij het bohemienne-leven dat karakteristiek is voor de vooruitstrevende kunstenaars in die tijd. Hij trok op met vernieuwende kunstenaars en ontwikkelde een moderne stijl, los van de

academische traditie die in die dagen maatgevend was. Vanaf 1858 ging hij in Londen wonen, dichtbij zijn stiefzus en rijke patronen die hij nodig had voor zijn levensonderhoud. Hij leefde er samen met een vrouw en stond bekend om zijn vrije levensstijl.

Het contrast tussen moeder en zoon kon bijna niet groter zijn. Toch bleef de band tussen Anna en James onverbrekelijk. Hij had zichzelf ten doel gesteld om een gevierd en vernieuwend kunstenaar te worden; zijn moeder steunde hem in die ambitie. Vaak trad zij op als zijn agent en legde ze belangrijke contacten voor hem. In hun onderlinge briefwisseling bestookte ze hem met moederlijke adviezen en godsdienstige raad. 'Zoek eerst het Koninkrijk en al het andere zal je geven worden,' schreef ze hem vaak. Whistler deed naar zijn vrienden toe vaak wat lacherig over de bemoeienissen van zijn moeder; te pas en te onpas citeerde hij met de nodige ironie Bijbelteksten. Zijn moeder schrijft over zijn manier van leven: 'Why may I not rejoice of you? am I not a Christian Mother? have I not trained you faithfully?'² Over het portret dat hij later van haar maakte merkte hij, vanwege de vele speculaties over het werk, eens ironisch op dat hij wellicht beter een fles sherry en een Bijbel had kunnen toevoegen om de mensen tevreden te stellen.

Poseren In 1866 raakten hun levens opnieuw innig met elkaar verstrengeld toen moeder Whistler, onder druk van de Amerikaanse burgeroorlog, besloot om naar Engeland af te reizen om zich

daar bij haar zoon te vestigen. Whistler zag zich genoodzaakt zijn huis te zuiveren en zijn toenmalige maîtresse Jo elders te huisvesten. Hoe verschillend was hun levensstijl! Dat leidde onvermijdelijk tot irritaties, maar al met al had de moeder een positieve invloed op haar zoon.

'Uit al brieven blijkt haar diep gewortelde geloof en een leven uit Gods Woord'

Zoals zij gewend was, nam zij de verantwoording voor het huishouden op zich, wat voor meer rust en stabiliteit zorgde in het leven van de kunstenaar. Zijn loopbaan liep niet zoals hij wel wilde. Hij was weliswaar een begaafd etser en

een vernieuwend kunstenaar, maar succes bleef uit. Vaak zat hij zichzelf in de weg door de hoge eisen die hij aan zijn werk stelde. Door hem geportretteerd worden betekende uren zitten. Het zou uiteindelijk zelfs zijn moeder zijn die voor de grote doorbraak zorgde in zijn artistieke ontwikkeling.

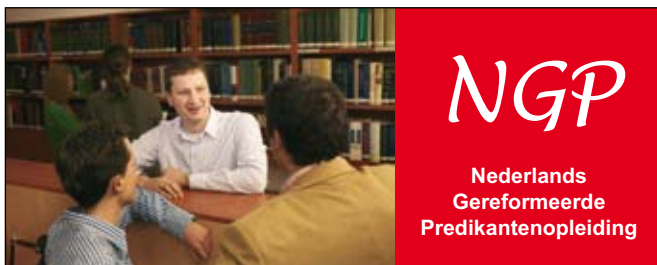
Toen in 1871 een model door ziekte niet kwam opdagen, vroeg hij haar voor hem te poseren. Door de omstandigheden was James nu vrij van de verwachtingen van opdrachtgevers en had hij bovendien alle tijd en ruimte om te werken met iemand die heel dicht bij hem stond: zijn eigen moeder. Zij vond het ondertussen heerlijk om te poseren voor haar zoon. Aan haar zus schreef ze dat het haar onophoudelijk gebed was dat haar zoon mocht slagen in zijn artistieke ambities.

Sober Drie maanden duurde het voordat het schilderij voltooid was. Dat was snel voor James Whistler en het resultaat was spontaner en vrijer dan ooit te voren. Op de achterkant van een al gebruikt doek, grover van structuur en minder grondig voorbereid dan normaal, schilderde hij zijn moeder in een spaarzaam ingerichte ruimte. Op sommige plaatsen is de verflaag zo dun, dat de structuur van de canvas zichtbaar blijft. Met een sober palet van grijzen, zwart en wit en alleen de toevoeging

van geel en roze maakt het geheel een eenvoudige indruk. Anna zit in een ingetogen pose, de handen gevouwen in de schoot en in gedachten verzonken, de voeten op een stoof.

Whistler was opgetogen over het resultaat. Niet alleen had hij recht gedaan aan zijn moeders karakter, vooral schilder-kunstig had hij zichzelf overtroffen. Dit werd ook onderkend door bevriende kunstenaars en critici, alhoewel het werk in Engeland over het geheel genomen slecht ontvangen werd. Vanaf nu zou hij zich vrijer voelen in zijn werk, alhoewel publieke erkenning uiteindelijk nog wel op zich liet wachten.

Schilderkunstig Whistler was niet de eerste die zijn eigen moeder afbeeldde. Juist in de Noord-Europese traditie waren er beroemde voorgangers die hun bejaarde moeders liefdevol en natuurgetrouw hadden weergegeven. Albrecht Dürer (1471-1528) maakte een tekening van zijn moeder in al haar kwetsbaarheid, een paar maanden voordat zij stierf. Rembrandt van Rijn (1606-1607) staat er ook om bekend dat hij familieleden en zichzelf regelmatig gebruikte als model, soms voor historische of Bijbelse scènes, maar evengoed voor alledaagse taferelen of een portret. Aandacht voor het detail en een realistische weergave zijn kenmerkend voor de kunst uit het Noorden, waar veel huiselijke en familiale taferelen voorkomen. Denk bijvoorbeeld aan het befaamde *huishouden van Jan Steen*. Heel anders was dat in het Zuiden, waar de invloed van de klassieke idealen en de Renaissance heel groot was. De kunst uit Italië en Frankrijk was grotesk. Tegen de tijd dat Whistler in Frankrijk aankwam, had de Academie grote invloed. Bijbelse en mythologische taferelen volgens een klassieke opbouw waren de norm. Dat was precies waar de realisten en impressionisten tegen in opstand kwamen. Zij wilden naar de natuur werken en raakten geïnteresseerd in het gewone. Het feit dat zij realistische en sociaal geëngageerde schilderijen maakten op >>

NGP

Nederlands
Gereformeerde
Predikantenopleiding

Theologie studeren?

Daar word je wijzer van!

Heb jij belangstelling om theologie te gaan studeren en zou je misschien predikant willen worden in een Nederlands Gereformeerde gemeente? Of wil je werken als zending, bijbelvertaler, als predikant in het leger of bij justitie? Vraag dan om informatie of meld je aan bij de opleidings-coördinator van de Nederlands Gereformeerde Predikantenopleiding te Apeldoorn; oc.ngp@ngk.nl (P. van Veen).

De NGP verzorgt een deelopleiding van circa 20%, die de eigen kleur van de NGK brengt in jouw theologie-opleiding. Het is verplicht voor wie predikant wil worden binnen de NGK. Het programma voorziet in een uitruil van studiepunten met de Theologische Universiteit van Apeldoorn (TUA). Wil je elders studeren, dan is het belangrijk om het te volgen studieprogramma op tijd af te stemmen.

Vereiste vooropleiding theologie:
VWO of een propedeuse HBO zijn voldoende

Kijk op: www.ngk.nl/ngp en www.tua.nl

Theologie in Kampen: eigentijds en duurzaam

Meer informatie op www.tukampen.nl

Theologische Universiteit
GEREFORMEERDE KERKEN

Neem nu het Nederlands Dagblad.

3 maanden voor slechts
€ 15,95 p.m. en de Herziene
Statenvertaling cadeau

Kijk voor alle voorwaarden of de andere
cadeaus naar keuze op: nd.nl/actie

nd

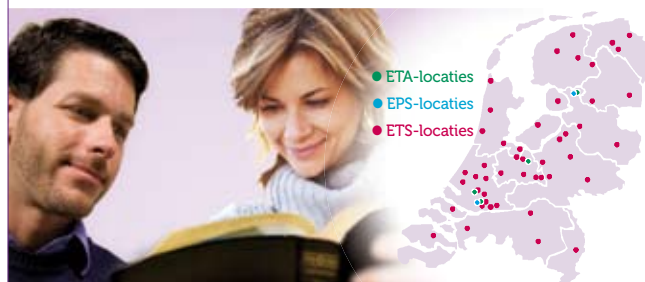
DE KRANT MET DE C

NIEUW!

Evangelisch College

Het **Evangelisch College** komt voort uit een fusie
tussen stichting Evangelische Bijbelscholen en
stichting Evangelische Theologische Academie.

BIJBELONDERWIJS BIJ U IN DE BUURT

ETA Evangelische Theologische Academie

■ Opleidingen Theologie ■ HBO-niveau ■ www.eta.nl

EPS Evangelisch Pastoraal Studiecentrum

■ Opleiding Pastorale Hulpverlening ■ www.pastoraat.nu

ETS Evangelische Toerusting School

■ Bijbelcursus ■ 45 locaties in Nederland ■ www.ets-cursus.nl

Evangelisch College ■ www.evangelisch-college.nl

078 - 6190037 | Zonnebloemstraat 4 | 3333 SW Zwijndrecht

historische formaten, wekten enorme weerstand. *L'art pour l'art*, kunst om de kunst, werd een nieuw ideaal. Niet het onderwerp en de academische traditie waren meer het belangrijkste, maar de 'formele' d.w.z. schilderkunstige aspecten kregen steeds meer aandacht. Vanuit deze nieuwe invalshoek ontstonden de impressionistische schilderijen van Monet, de expressionistische doeken van Van Gogh en de tonale portretten van Whistler.

Opmerkelijk genoeg draagt het portret van Anna de titel *Arrangement in Grey and Black: The Artist's Mother*. Het is één van de vele werken van Whistler die een muzikale titel draagt. De portretten waren arrangementen, zijn nachtelijke landschappen heetten nocturnes en ook begripen als harmonie en symfonie vind je terug. Deze titels zijn heel bewust gekozen en geven iets weer van de intentie en visie van de kunstenaar. Niet het onderwerp was het belangrijkste voor Whistler, dat beschouwde hij meer als iets persoonlijks, maar de schilderkunstige aspecten van zijn werken.

Postzegel Anna McNeill Whistler trok zich in de jaren 1870 terug en stierf in 1881. Het grote succes van haar zoon maakte ze niet meer mee. Alhoewel James aanvankelijk na haar dood geen afstand wilde doen van het portret van

zijn moeder, verkocht hij het in 1891 aan de Franse overheid. Dat was een statement van Whistler. Niet alleen voorkwam hij daarmee dat het werk in een privécollectie zou verdwijnen, hij ageerde er ook mee tegen de behande-

ling van het schilderij in

'Ze werd in Amerika Engeland.

het symbool voor

de ideale moeder

en een vroom leven,

voorwerp van

nationale trots'

Maar nog was de rol van Whistlers moeder niet uitgespeeld. In de jaren van de Grote Depressie in Amerika zon Alfred H. Barr, de jonge directeur van het nieuwe Museum of Modern Art in New York tijdens zijn slapeloze nachten op een idee om zijn museum meer vastigheid te geven. Hij ver-

zocht de Franse overheid om de uitleen van het portret, iets wat heel gevoelig lag, omdat nooit eerder een werk uit de Franse collectie was uitgeleend. Maar met een paar machtige Amerikaans pleitbezorgers aan de ene kant en de gevoelige internationale relaties aan de andere, was het in het voordeel van Frankrijk om een groots gebaar te maken richting de Amerikanen.

Whistlers *Mother* ging op reis en toerde uiteindelijk meer dan een jaar door Amerika, waar het ongelooflijk veel bezoekers en veel media-aandacht trok. Al gauw werd Anna McNeill Whistlers portret uitgeroepen tot hét icoon van het Amerikaanse moederschap. Ter ere van Moederdag in mei 1934 werd er zelfs een postzegel van haar gemaakt. Zonder oog te hebben voor de schilderkunstige aspecten, tot grote frustratie van Barr, werd ze in Amerika het symbool voor de ideale moeder en een vroom leven, voorwerp van nationale trots.

Evenals de Mona Lisa, door sommigen ook wel geïdentificeerd als een moederfiguur voor Da Vinci, die al vroegtijdig zijn moeder moest missen, is het schilderij sindsdien ontelbare keren gereproduceerd. Het is commercieel gebruikt en voorwerp van zowel prijs als hoon geweest. Met misschien wel als onvergetelijke hoogte- of dieptepunt – afhankelijk van de beschouwer – een hoofdrol in de film *The Ultimate Disaster Movie* (1997) waarin Mr. Bean de succesvolle medewerker van een museum speelt, die dingen met het schilderij uithaalt waar menig kunstliefhebber van zou gruwen.

Froukje van der Wal is kunsthistoricus en beeldredacteur van *De Reformatie*. Ze is getrouwd met Mart.

1 Margaret F. MacDonald e.a., *Whistler's Mother: An American Icon*, Hampshire (2003), p. 18

2 Idem, p. 23

- advertentie -

Uw doel is toch dat uw boodschap helder, duidelijk en, met passie overkomt en begrepen wordt?

Train u zelf om in 2 dagen een goede spreker te worden!!

Ook voor predikanten en andere kerkelijk werkers

**Sprekend...
Presenteren**

Informatie en aanmelden: www.sprekendpresenteren.nl

op locaties in heel Nederland | Piet van Meurs, trainer/coach

Gaan voor goud

TEKST: HENK VAN DER VELDE, VOORTHUIZEN ///

Sterke familierelaties hebben alles te maken met sterke huwelijken. Als kind, echtgenoot, vader en predikant voel ik me zeer bij dit onderwerp betrokken. Mijn ouders beleefden een paar jaar geleden hun 55-jarige huwelijksjubileum te midden van een grote kring kinderen en kleinkinderen; mijn vrouw en ik vierden vorig jaar dat we 30 jaar getrouwd zijn; we verheugden ons er het afgelopen jaar in dat twee van onze eigen kinderen in het huwelijksbootje stapten en als predikant ben ik geregeld betrokken bij huwelijksbevestigingen en huwelijkskursussen; helaas ook bij het leed dat door echtscheidingen wordt veroorzaakt.

Toen onze oudste zoon vorig jaar trouwde, spraken beide ouderparen biddend zegenwensen over het bruidspaar uit met aardse beelden: 'Jullie huwelijk is als een tuin waar elke plant ruimte krijgt om te groeien, te bloeien en te rijpen in de zon van Gods genade. Jullie huwelijk is als een knop vol belofte; het is als een jonge stek. Jullie huwelijk is een gave van de Heer, zichtbaar, tastbaar bewijs van zijn liefde en trouw. Jullie huwelijk is als een lied, gespeeld door instrumenten met een eigen klank die samensmelten tot een prachtige melodie. Jullie huwelijk is een veilige haven, een schuilplaats en toevluchtsoord. Het is een ruwe steen die wordt geslepen tot een schitterende diamant omdat je het beste in elkaar naar boven haalt. Het is als een bergbeek die klaterend van leven de wereld instroomt als een bron van zegen voor velen.' Elke huwelijksdag is een teken van blijde hoop voor onze wereld. Wie zelf is gezegend met dat goud van hechte, stabiele relaties, van een warm nest en een meelevende gemeente heeft veel te delen.

'Nee, zolang ik hier ben heb ik kennelijk nog een taak. Maar ik ben wel nieuwsgierig naar wat komen gaat. Wat zal dat een verrassing zijn!'

Het laatste bezoek

TEKST: JAAP SCHIEBAAN, ZWOLLE ///

Mijn vader (89) woonde al een poos in het verzorgingshuis. Uiteraard zochten we hem regelmatig op. Toen we die zaterdagmorgen bij hem aanklopten, zat hij in zijn vertrouwde stoel, strak in het pak. 'Jochie, wat fijn dat je er bent,' sprak hij, 'maar ik moet straks wel naar de kerk.' Ik schoot in de lach en antwoordde: 'Nou pa, dat bent u in ieder geval op tijd, want vandaag is het zaterdag.' Later hoorde ik dat hij al eerder die week op het bankje in de hal had zitten wachten om naar de kerk gebracht te worden.

Oma

TEKST: KEES VAN BAARDEWIJK, APELDOORN ///

Dankzij een mooie foto (zie hiernaast) en een levensbeschrijving heb ik het idee dat ik mijn oma een beetje gekend heb, ook al was ze al overleden voordat ik werd geboren. De kleinkinderen wisten: als je ergens mee zit, kun je bij oma terecht. Anderen noemden haar tante Anna. Oma had een groot en liefdevol hart; er was altijd voor iedereen plaats. Ze gaf zonder woorden les in liefde voor elkaar. Dat maakt haar onvergetelijk: 'Weet je nog, hoe gezellig het was bij opa en oma? Weet je nog – die zangmiddagen?'

Op woensdagmiddag is het druk in de kleine voorkamer. Iedereen krioelt er door elkaar. De kleinkinderen hebben al twee keer een greep mogen doen in de snoeptrommel en nu wordt het echt tijd: tijd om te zingen. Oma zit achter het orgel en om beurten mogen de kleinkinderen een liedje opgeven. 'Het Angelus', 'Op de grote stille heide', 'Een veldmuis vond in het beukenbos' en ga zo maar door. Ook kleuterdeuntjes van Jacob Hamel komen langs: 'Elsje fiederelsje', 'Zagen, zagen', 'Moriaantje' en nog veel meer.

Gezond is oma al lang niet meer, maar als ze anderen, en vooral haar kleinkinderen, een plezier kan doen, dan houdt ze zich goed. Ze lijkt onvermoeibaar.

Die liefde, die belangstelling, die grote aandacht: dat hoorde bij haar. Het ging in haar leven zo anders dan vroeger bij haar thuis! Geboren in 1870 in Rotterdam heeft ze buitengewoon veel verdriet van haar ouders gezien en dus zelf ook veel treurigs meegemaakt. Oma Anna was er één van de twaalf en zij mocht 64 worden. Vier van haar broers en zussen stierven voor het eerste levensjaar, vijf werden er niet ouder dan vier jaar. Nog twee kinderen leefden iets langer: zes en tien

jaar. Alleen oma groeide op tot volwassenheid. Wie kan het verdriet begrijpen van ouders die steeds maar naast bedjes stonden van lijdende en stervende kinderen? Verdoofd van pijn en wanhoop gingen ze weer de weg naar de begraafplaats, mijn oma en haar ouders. Zij berustten niet verslagen in een soort noodlot, maar rustten in Gods toelating én in zijn liefde. Vermoedelijk was vervuild drinkwater de oorzaak van ziekte en sterven. Armzalig Rotterdam eind negentiende eeuw – een wereld van verdriet en ellende.

Oma zong met een hart vol liefde voor de Heer en voor haar kinderen en kleinkinderen. Dat had ze niet alleen van zichzelf maar vooral van haar Vader die voor families en alleenstaanden alle plaats in zijn grote hart heeft.

Aan tafel lazen we, op verzoek van het Bijbels dagboekje *De kracht van hunne kracht* dat beroemde gedeelte uit Prediker, over de maalsters die hun werk staken, de deuren naar de straat die gesloten worden en alle tonen die gedempt worden. Onmiskenbaar een verhaal over de moeiten van ouderdom en aftakeling. We kwamen erover in gesprek. Zo kwam ook de vraag aan bod of vader verlangde naar het sterven. Het antwoord was verrassend: 'Nee, zolang ik hier ben heb ik kennelijk nog een taak. Maar ik ben wel nieuwsgierig naar wat komen gaat. Wat zal dat een verrassing zijn!' We namen afscheid en wensten vader een goede zondag

toe. Dan zou hij avondmaal vieren. Daar keek hij naar uit. Hij genoot altijd van de slotwoorden uit het korte formulier, waarin vooruitgekeken wordt naar de bruiloft van het Lam. Wat een uitzicht!

Die zondagmorgen werden we gebeld. Vader had een hartstilstand gehad, terwijl hij zich klaarmaakte voor de kerk. Geen avondmaal voor hem; wél rechtstreeks door naar de bruiloft van het Lam. Wat was dat laatste gesprek voor ons opeens extra waardevol!

Brood

Heel, bruin

Vers
uit eigen
bakkerij

van:
€ ~~1,22~~
Voor:
Oost-Europa

Winkelen voor boodschappenpakketten in Oost-Europa op:
WWW.WINTERWINKELWAGEN.NL

Stichting Hulp Oost-Europa heeft een webwinkel ingericht waar u boodschappen kunt doen voor uw naaste in Oost-Europa. U stelt zelf het pakket samen en u betaalt de symbolische waarde. Uw gift wordt besteed aan voedselpakketten, brandhout en medicijnen voor mensen die dit hard nodig hebben om de winter te overleven. Op een andere manier ondersteunen? Geef via giro 8887 t.n.v. Stichting Hulp Oost-Europa in Barneveld, o.v.v. 'Winterhulp Oost-Europa'.

Vader

Mijn vader werkte, thuis, op zijn kantoor.
Ik wist niet beter of hij daar was hij voor.
Hij schreef miljoenen cijfers in de boeken
En ik deed weinig moeite hem te zoeken.

Pas nu ik vader ben komt ook mijn vader
Bij elke stap van Sara mij steeds nader:
Hij was er dan toch maar, en hield van mij,
Al ging dat ongemerkt aan mij voorbij.

Niet helemaal, – maar zijn onhandigheid
Vermengde zich met zijn gebrek aan tijd
Waardoor wij tussen al het grappen maken
Alleen nog samen over voetbal spraken.

Zo kwamen wij, op parallelle wegen,
Elkaar in feite nooit 'n keertje tegen.

Nico Scheepmaker

Uit: Nico Scheepmaker, *De gedichten*. Nijgh & van Ditmar, 1991

Voor wie het lezen wil

TEKST: MARJA BOS - MEEUWSEN ///

Op zoek naar waardevolle studies over familie- en gezinsrelaties stuit je op een overvloed aan boeken, zowel van christelijke als van niet-christelijke auteurs en onderzoekers. Uit die overvloed heb ik een keus gemaakt.

Het is een boeiende tocht door de literatuur geworden, waarbij we beginnen bij de invloed van generatie op generatie om uiteindelijk bij het persoonlijke niveau van man/vader en vrouw/moeder terecht te komen.

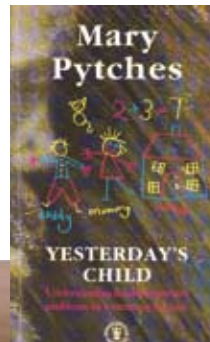
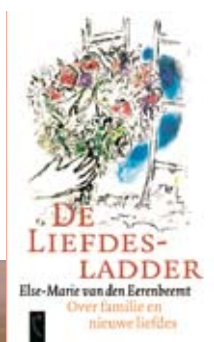
Balans Else-Marie van de Eerenbeemt, familietherapeut en bekend van diverse tv-programma's, maakt vanuit het contextuele denken inzichtelijk hoe belangrijk familiebanden zijn en welke impact ze in het latere leven hebben. In haar boek *De Liefdesladder* schetst ze de kwetsbaarheid van de balans tussen geven en nemen in de verhouding tussen ouders en kinderen of broers en zussen. In het boek wordt duidelijk hoe processen in families kunnen verlopen en hoe deze processen van invloed zijn op de partnerkeuze, opvoeding en persoonlijke ontwikkeling.

Vanuit een christelijke visie zijn de boeken van Hans Groeneboer aan te raden. In het boek *Op de schouders van*

ouders laat hij zien hoe kwetsbaar familierelaties zijn en hoe lastig het is om in vrede en vooral in balans met elkaar verbonden te zijn. Elk lid van het gezin ervaart de familie van herkomst verschillend. Want wat het ene kind heeft ervaren, hoeft voor het andere kind niet zo te zijn. Vragen als: waar was jij loyaal aan en welke onuitgesproken opdracht heb jij jezelf gegeven, kunnen je bij problemen helpen om zicht te krijgen op de communicatiepatronen of gedragsmechanismen die op jou van invloed zijn geweest. Volwassen worden heeft te maken met je weten te verbinden en je kunnen afgrenzen. Volgens Groeneboer 'groeiden velen van ons op in gezinnen waarin afbakening niet mocht of niet volledig mocht' (pag. 19) ... 'Deze kinderen kregen niet de kans om zich los te maken van het gezin. Verbondenheid wordt in dat geval gebondenheid.' Uitgroeien tot volwassenheid, in antwoord op onze Schepper, houdt volgens hem in dat we eigen verantwoordelijkheid gaan dragen, leren namens onszelf

te gaan leven en niet langer namens onze ouders. Veel mensen hebben er jaren voor nodig om dat te ontdekken. Van de hand van Hans Groeneboer is ook het boekje *Samengesteld*, een christelijk boekje waarin de dynamiek van samengestelde gezinnen besproken wordt. Dit kan heel handig zijn om de vaak ingewikkelde familierelaties en -banden te doorzien en er verstandig mee om te gaan. De vele praktische voorbeelden maken het herkenbaar en toegankelijk.

Herkennen Mary Pytches, bekend spreekster op New Wine-conferenties, heeft het Engelse boekje *Yesterday's child* geschreven. Ze onderkent de invloed van disfunctionele gezinspatronen op het gedrag en gevoel van nu. Ze benadrukt dat het, om hedendaagse problemen te begrijpen en op te lossen, goed is dat je het verleden verwerkt. Mary Pytches koppelt haar inzichten uit de psychologie aan onze relatie met God. Zij gaat in op de onvoorwaardelijk-

ke liefde van ouders en van God, op hoe we onze ouders konden vertrouwen en de invloed daarvan op ons vertrouwen op God.

John Visser gaat in *De cirkel doorbreken* nog veel uitgebreider in op de patronen in gezinnen en de invloed daarvan op toekomstige generaties. Hij doet dat vanuit de systeemtheorie. Ook hij onderkent dat er veel disfunctionele communicatiestijlen zijn in christelijke gezinnen. Hij is pastor en therapeut en beschrijft hoe je je bewust kunt worden van beknellende familiepatronen en hoe je door Gods genade daaruit bevrijd kunt worden. Hij geeft veel praktische voorbeelden en laat zien hoe christelijke vaders en moeders, met de Bijbel in de hand, toch disfunctionele gezinnen kunnen hebben. Het erkennen en herkennen van ontoereikende relaties in je gezin is een eerste stap op weg naar herstel. Visser geeft vanuit de Bijbel veel goede handreikingen om heling te ontvangen en een evenwichtig emotioneel leven te leiden door het aangaan van nieuwe sociale contacten.

Levensecht De pedagoog Bert Reinds laat in zijn boekje *We hebben allemaal* wat zien dat echtheid – in de zin van levensecht – nodig is om een goede opvoeder te zijn: geen ouders dus die alles weten en altijd overal het juiste antwoord op hebben, maar die zichzelf de ruimte gunnen om fouten te maken en om het leven echt te leven, ouders

die zelf ergens een idee over hebben in plaats van met de meute mee te lopen. Reinds schrijft: 'Kinderen verlangen niet naar perfecte ouders maar naar echte ouders' (pag.17). Hij stimuleert zijn lezers om terug te kijken naar de eigen gezinsgeschiedenis: speelden je eigen ouders een rol, gebeurde alles omdat het zo hoorde of werd er echt geleefd? Moest je netjes zijn of mocht je jezelf zijn? Het zijn leuke en zinvolle vragen om eens met betrekking tot jezelf, je familie en je opgroeiende gezin te stellen.

Jesper Juul, gezinstherapeut in Denemarken, benadrukt in zijn nieuwste boek *Pubers opvoeden, kan dat?* dat ouders van tieners overgaan van opvoeden naar begeleiden. Veel ouders zijn bang om deze verandering aan te brengen in de omgang met hun kinderen. Zij willen blijven controleren en bestraffen in plaats van de verantwoordelijkheid bij de jongere leggen. Leer anders te communiceren en laat meer van jezelf zien. Bouw aan een relatie in plaats van een rol te spelen, aldus Juul. Een leerzaam, boeiend en bruikbaar pleidooi dat toepasbaar is in alle relaties.

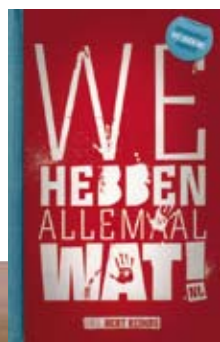
Wetenschappelijk Het boek *Nestgeuren* van Piet Weisfelt is bestemd voor lezers die diepgaand willen lezen 'over de betekenis van de ouder-kind relatie in een mensenleven', zoals de ondertitel luidt. Het is een algemeen boek, bedoeld als studieboek voor diverse opleidingen

binnen onder andere de hulpverlening. Het gaat vanuit diverse theoretische concepten in op alle belangrijke thema's in de ouder-kindrelatie. Thema's die aan bod komen zijn onder meer afstand-nabijheid, hechtingstheorie, overdrachtsrelatie en symbiose. Dit fascinerende boek is een prima gids om beter psychologisch inzicht te krijgen in de ouder-kindrelatie.

Veel thema's rondom de ouder-kindrelatie zijn ook wetenschappelijk onderzocht. Het boekje van Carine Ex *Opvoeden, wat kun je?* geeft een leuk overzicht van en inzicht in veel thema's rond de ontwikkeling van ouders en kinderen. Allerlei wetenschappers komen aan bod en ieder deelt op zijn/haar vakgebied de nieuwste inzichten.

M/V In het kijken naar wat er binnen een familie gebeurt, kun je inzoomen op het man en vrouw zijn. Hoe zag de mannelijke en vrouwelijke identiteit eruit in jouw gezin van herkomst? Had den jongens/meisjes impliciet of expliciet specifieke rollen, taken en gedrag? Het recent verschenen boek *Pa, wees eens een vent* van Nico van der Voet gaat behalve op het vaderschap ook op dat soort vragen in: welk voorbeeld kreeg jij als man/jongen? En hoe werk je dat nu uit naar jouw vaderschap?

Ook het nieuwe boek van Henk Stoorvogel en Theo van den Heuvel *De vierde Muskietier* ('voor mannen die verlangen naar leven met lef') is een aanrader. >>

Edukambani steunt talentvolle jongeren in Kenia, die door armoede geen opleiding kunnen volgen.

Breng Keniaans talent tot bloei
Geef op rekening 43 02 35 038

ANBI

www.edukambani.nl

Edukambani is de nieuwe naam voor Stichting Zendings Thuisfront Holland

attendo
uitvaartzorg

“Je gaf ons alle ruimte om de begrafenis zó vorm te geven dat wij onszelf daar allemaal in herkenden.”

Lange Voort 3, Oegstgeest, t 071 565 1577, AttendoUitvaartzorg.nl

dit Koningskind

Vereniging dit Koningskind ondersteunt christenen met een beperking - en allen die bij hen betrokken zijn - bij de integratie in kerk en samenleving. Dit vanuit bijbelse principes zoals beleden in de gereformeerde kerken.

De vereniging maakt zich sterk voor mensen met een handicap; een lichamelijke, sociale (ADHD of Autisme Spectrum Stoornis), verstandelijke en/of zintuiglijke handicap. Unieke, waardevolle mensen, geschapen naar het beeld van God.

kijk op www.ditkoningskind.nl
of bel (030) 236 37 88

PASTORAAL
DIACONAAL
CENTRUM

de Herberg

Voor zicht op God, jezelf en de ander

www.pdcdeherberg.nl | 026-3342225 | retraite@pdcdeherberg.nl

PAKISTAANSE CHRISTENEN ONDER DRUK

In Pakistan worden christenen vervolgd om hun geloof. Ze hebben te maken met uitbuiting, misbruik, geweld en gevangenschap.

**Staat u met ons naast
deze broeders en zusters?**

WWW.SDOK.NL/PAKISTAN

Mannen worden opgeroepen te leven voor de Koning en kwetsbaar, nuchter, enthousiast en krachtig in het leven te staan. Ze worden door heftige outdoor-activiteiten heengeleid om zichzelf tegen te komen en zo in hun ziel te leren kijken. Ze jagen zoals Nimrod, doorleven een worsteling als Jakob en varen op het meer op zoek naar eten zoals Jezus. Aan de hand van voorbeelden uit de Bijbel leren ze ook om terug te kijken op hun familie van herkomst en te zien hoe zij op hun beurt weer gedrag doorgeven aan hun kinderen. Een goed leesbaar en diepgaand boek voor vrouwen is *De fascinerende vrouw*, geschreven door John en Stasi Eldredge. De schrijvers vinden dat naast mannen/vaders ook moeders/vrouwen naar zichzelf zullen moeten kijken om vrij te worden, omdat ook zij worden vastgehouden door familiale patronen uit het verleden. Lezers van het boek moeten zich even over de Amerikaanse stijl heenzetten en zichzelf toestaan om zich af te vragen: welke rol heb jij aangenomen? Ben jij een dominante vrouw geworden, een trieste of een gevluichte vrouw? 'We verstoppen onze ware aard en laten alleen zien wat van ons verwacht wordt, wat volgens ons veilig is' (pag.76). Hoeveel zonen en dochters hebben niet een moeder die hen, ook al wonen ze al lang buitenshuis, nog

steeds wil controleren? De schrijvers helpen vrouwen in te zien waardoor zij zich laten motiveren en waardoor zij beter tot hun recht kunnen komen. Want eenmaal eigen gemaakte patronen in families zijn lastig te doorbreken en worden van generatie op generatie overgedragen.

Gezinsmanagement Tenslotte nog een boek met een coachende inslag: *De zeven eigenschappen van effectieve families* van S.R. Covey. In dit boek heeft hij zeven stappen vanuit management-land vertaald naar gezinsmanagement op een manier die voor christenen herkenbaar is. Wil je over je eigen gezin en familie nadenken en daar op een goede manier leiding aan geven en wil je positief investeren voor volgende generaties, dan kan dit boek je verder helpen. Covey geeft aan dat je zelf in actie moet komen en moet nadenken over wat jij belangrijk vindt voor jouw gezin. Anders vullen anderen het voor je in. Wil jij dat je gezin stabiel en hecht wordt, dan heb je daar visie, inzet en actie voor nodig. Hij zegt: 'Werk binnen je cirkel van invloed....Wees een licht, geen rechter; een model, geen criticus' (pag. 309). Zo kun je bestaande patronen doorbreken of ombuigen en je eigen familiegeschiedenis schrijven.

Een overzicht van de hier besproken boeken:

Else-Marie van den Erenbeemt, *De liefdesladder*. Arbeiderspers, 2011.

Hans Groeneboer, *Op de schouders van ouders*. Koinonia, 2003.

Hans Groeneboer, *Samengesteld*. Koinonia, 2007.

Mary Pytches, *Yesterday's child*. Hodder & Stoughton, 1990.

John Visser, *De cirkel doorbreken*. Navigator Boeken, 2003.

Bert Reinds, *We hebben allemaal wat*. Plateau, 2009.

Jesper Juul, *Pubers opvoeden, kan dat?* Forte uitgevers, 2011.

Piet Weisfelt, *Nestgeuren*. Uitgeverij Boom/ Nelissen, 2009.

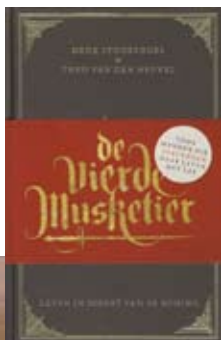
Carine Ex, *Opvoeden, wat kun je?* Wereldbibliotheek, 2009.

Nico van der Voet, *Pa, wees eens een vent*. Boekencentrum, 2011.

Theo van den Heuvel en Henk Stoorvogel, *De vierde Muskietier*. Voorhoeve, 2010.

John en Stasi Eldredge, *De fascinerende vrouw*. Gideon, 2007.

S.R. Covey, *De zeven eigenschappen van effectieve families*. Business contact, 2007.

Drs. Marja Bos - Meeuwsen is pedagoog/coach, heeft drie volwassen kinderen, werkt vanuit haar eigen bureau www.okecoaching.nl en is als coach/trainer verbonden aan www.xpand.eu. Zij is lid van de NGK te Rotterdam-Overschie.

In de grote steden, maar
 evengoed in voorsteden als
 Nieuwegein, is de woongroep
 aan een voorzichtige opmars
 bezig. De naoorlogse generatie
 associeert woongroepen
 misschien met de communes
 uit de jaren '70: sociale
 experimenten met een beperkte
 slagingskans en houdbaarheid.
 Woongroepen van nu lijken
 echter realistischer van start te
 gaan en zijn vaak verbonden aan
 een kerk of organisatie.

Weg uit de burgerbunker

Samen leven in een woongroep

TEKST: KAREL SMOUTER ///

Ook als dat niet het geval is, valt op dat de doelen vaak klein, privé en lokaal gehouden worden. Je zult niet gauw meer een woongroep tegenkomen die zich collectief inzet tegen 'racisme en uitbuiting', zoals in de seventies wel gebeurde. Toch is de motivatie om het traditionele gezinsverband op te geven voor een radicaal ander model bij velen nog altijd idealistisch van karakter.

Voor Henk Reitsema van studiegemeenschap L'Abri is de woongroep 'een manier om het bestaan in de burgerbunker te vermijden,' zoals hij zelf

zeft. 'In Zuid-Afrika (waar hij zijn jeugd doorbracht) was het vanzelfsprekend om bij elkaar over de vloer te komen. Dat hebben we zo in Nederland kunnen voortzetten, met ons gezin.' Zeker bij christenen appelleert het bovendien aan een soms romantisch verlangen naar de eerste gemeenten uit Handelingen 2, waarin iedereen alles gemeenschappelijk had.

Experiment Dat geldt ook voor mij en mijn vrouw Lotte. Samen gingen we de afgelopen jaren het experiment aan om met een groep anderen een woning te de-

len. Dit najaar komt aan ons experiment een einde en gaan wij onze voorkeur weer delen met niemand anders dan onszelf. We zijn er destijds aan begonnen omdat de woongroep een soort brug voor ons was tussen het studentenleven en het volwassen bestaan. Omdat we, ook als christenen, tegenwoordig vaak niet meteen na het huwelijk aan kinderen beginnen te denken, leek dit model een manier om het gevoel van avontuur en gemeenschap dat de studententijd kenmerkt te behouden en intussen wel te kiezen voor de stabiliteit van een vaste relatie. Is het geworden wat we ervan verwacht

hadden? Er schieten me talloze mooie momenten te binnen: een kerstdiner waarbij we mensen aan tafel hadden voor wie elders geen plek was; een groot tuinfeest rond het WK-voetbal van vorige zomer, een huiskamerconcert en een expositie in eigen huis. Maar ook mooie vieringen rond de maaltijd, op de maandagavond.

Neo-monastieken

Het bestaan in de 'burgerbunker' is niet per se minder waard of minder christelijk. Maar in deze postmoderne tijd komt het model van de kloosterling weer op: het klooster als een verzamelplek van gelovigen die zichzelf enigszins apart stellen, niet als doel in zichzelf, maar ten dienste van kerk en samenleving. Het is niet voor niets dat Shane Claiborne, een groot aanjager van de woongroepbeweging, met gelijkgestemden tot een soort moderne kloosterorde kwam. Deze neo-monastieken baseren zich op oude kloosterbronnen en vinden daarin een ritme en inspiratie om hun samenleven in deze tijd vorm te geven. In Nederland timmert theoloog Johan ter Beek aan de weg met ochtend- en avondgebeden op internet en een heuse 'Zevende Regel'.

Deze bezinning op de fundamenten van het gemeenschapswonen is zeker nuttig en nodig. Maar in dit artikel kies ik voor een praktische benadering: waarom zou je een woongroep willen en waarom zou je er juist weer weg willen?

Drie redenen om een woongroep in te gaan

1. Oefening in de kunst van het samenleven.

Wie met grote dromen een woongroep in gaat, heeft beslist iets aan de lessen uit het boek *Samen leven* van Dietrich Bonhoeffer, die schrijft: 'De persoon die zijn droom van gemeenschap liefheeft, zal gemeenschap vernietigen (zelfs als zijn intenties oprecht zijn), maar de persoon die de mensen om hem heen

liefheeft, zal gemeenschap creëren.' Met andere woorden: als je met al te grote dromen aan een gemeenschap begint, dan word je daar gauw genoeg vanaf geholpen. De gewoontes van anderen (hoe ze eten en met welk niveau van hygiëne ze genoeg nemen), de overtuigingen van anderen (met christenen uit alle kerkelijke windstreken in een huis wonen, betekent niet dat de neuzen meteen allemaal dezelfde kant op staan) en niet in de laatste plaats de verwachtingen van anderen (een single zal vaker samen willen eten dan een stel, dat meer behoefte aan privacy heeft).

Dat alles bij elkaar maakt dat er veel geloof en een hoop liefde nodig is om de lieve vrede te bewaren. Het leren liefhebben van de mensen om je heen blijkt heel wat anders dan het nastreven van een abstract ideaal. Maar wie op die weg gaat, zal worden verrast door wat hij aantreft. Nogmaals met woorden van Bonhoeffer: 'De eerste dienst die je aan anderen in de gemeenschap bent verschuldigd, bestaat uit het luisteren naar elkaar.' Dat kunnen wij onderschrijven, in een huis met Britten, Australiërs en een Afrikaanse jonge vrouw. Leren luisteren: wie is de ander en wat heeft hij/zij nodig?

Na twee jaar zijn wij nog geen experts, maar wel ervaringsdeskundigen: in het vreedzaam oplossen van conflicten, in het geven van genade (al is het maar omdat iemand je favoriete broodbeleg heeft opgemaakt) en het ontvangen daarvan (vaak minstens even moeilijk).

2. Geloof laten zien in plaats van er alleen over praten.

Voor ons was het leven in een woongroep bovendien een les in het uitleven van ons geloof. We leven nou eenmaal in een belevingscultuur, waarin waarheid moet worden geproefd en ervaren voordat ze kan worden beleden. Voor deze relationele vorm van apologetiek is de vorm van de woongroep bij uitstek geschikt. Je kunt gasten en

buren laten meeleven zonder meteen je eigen privéruimte open te zetten. De gemeenschapsruimte is daar bij uitstek geschikt voor. Juist als je ook open bent over de conflicten die onherroepelijk bij het delen van een huis horen, kun je laten zien wat genade is. En als er een logeerplek in het huis is, kun je de zorg voor de logees gezamenlijk op je nemen. Gastvrijheid betonen wordt daardoor gemakkelijker en leuker.

3. Meer dan alleen de zondagskerk.

Een van de grootste uitdagingen voor iedereen die de veilige haven van het christelijke studentenleven uit vaart, is om je leven zo in te richten dat je ook als je zelfstandig bent, een relevante vertaling van je geloof vindt. Wij vonden het meerwaarde hebben dat we voortdurend aanspreekbaar waren op de vorm waarin we navolgers van Christus waren. Dat kun je in de kerk natuurlijk ook wel hebben, maar juist in een stad is het gemakkelijk om je zondagse kerkleven los te gaan zien van je normale dagelijkse activiteiten. Door als christenen samen te wonen, wordt de vertaalslag van geloof naar dagelijks leven vanzelfsprekender.

In ons geval speelde ook mee dat we werken in de cultuursector en soms onvermijdelijk ook op zondag moesten werken. De zondagsrust en het kerkbezoek schoten er dus een enkele keer bij in. Het leven in een woongroep is voor ons gewoon een stok achter de deur geweest om onze wandel met God op peil te houden.

Drie argumenten om er weer weg te willen

1. Samenleven kost energie die je niet aan iets anders kunt besteden.

Het delen van een ruimte en/of een visie is een intensief proces, dat mag langzamerhand duidelijk zijn. Dat heeft onherroepelijk zijn weerslag op hoe je met anderen omgaat. Contacten met familie en vrienden komen, of je dat nu wilt of niet, op een lager pitje >>

De uitdaging is om geest, hoofd en buik bij elkaar te houden in een woongroep. ///

te staan. Dat geldt ook voor je betrokkenheid op kerk of gemeente, tenzij de woongroep daar nauw op aangesloten is. Dat is de prijs die je betaalt. Anderzijds is het voor je omgeving soms juist ook ontzettend leuk om over te vloer te komen in een huishouden waar allerlei mensen elkaar aan de keukentafel ontmoeten. Voor je het weet is je huis een knooppunt van sociaal verkeer. Dat is natuurlijk ook weer een verrijking.

2. Het sociale proces kan het geloofsproces verdringen.

Door het accent te leggen op het in de praktijk brengen van je geloof, lijken andere zaken minder belangrijk te worden. Wij ontdekten gaandeweg dat kloosters niet voor niets zulke strikte getijdengebeden hanteren. Gebed en Bijbelstudie kunnen mooie doelen van een woongroep zijn, maar de praktijk wees in ons geval uit dat de regelmaat

om dat gezamenlijk te doen heel moeilijk vol te houden is.

Samen een film kijken en daarover spreken of lekker voor elkaar koken zijn natuurlijk evengoed waarden van Gods koninkrijk. Maar: de uitdaging is om geest, hoofd en buik bij elkaar te houden in een woongroep. Daarin zijn we niet altijd even goed geslaagd, omdat het groepsproces en eventuele gasten zoveel aandacht vragen.

3. De woongroep kan de kerk of je buurt gaan vervangen.

Het verrijkende van een woongroep is dat je merkt dat je het niet allemaal uit jezelf hoeft te halen. Wat volgens mij een valkuil is, is dat je om je eigen woongroep een hek zet en jezelf daarmee ook weer afsluit voor wat er om je heen gebeurt in je stad of in je buurt. Hier draait het om het vinden van balans: elk 'binnen' schept ook weer een

'buiten'. Als die twee in evenwicht zijn, dan is het gezamenlijke leven goed.

Leven met anderen maakte me ook en vooral zeer nederig: als ik zie hoe lastig het soms is om elkaar te begrijpen, om met een paar andere mensen echt een weg te gaan, dan maak ik me over de samenleving, laat staan de hele wereld, geen al te grote illusies. *Sadder, but wiser*, zou je kunnen zeggen, verlaten we binnenkort de woongroep waar we zo'n twee jaar deel van uitmaakten. We hopen ons zeker opnieuw bij een groep aan te sluiten, maar gaan eerst even genieten van het leven met elkaar.

Karel Smouter werkt de ene helft van de week voor de Protestantse Kerk Amsterdam als adviseur op het vlak van kerk en twintigers. De andere weekhelft schrijft hij als onafhankelijk freelance journalist aan artikelen op het grensvlak van cultuur en religie en werkt hij aan boeken over zulke uiteenlopende thema's als voetbal en geloofstwijfel. Hij is getrouwd met Lotte.

Zoals gezegd kunnen woongroepen verschillende functies hebben. Hieronder een overzichtje.

- **De Buurtgemeenschap** Heeft als doel niet het samenleven op zich, maar het dienen van de buurt. Een voorbeeld hiervan is de nieuwe woongroep boven de Elthetokerk in Amsterdam-Oost en de woongroep Overhoop, met buurthuiskamer, in Utrecht-Overvecht.
- **De Leergemeenschap** Heeft als doel studie, waarvan het samen leven overigens een integraal deel uitmaakt. Een voorbeeld hiervan is de woongroep L'Abri.
- **De Viergemeenschap** Heeft als doel de dagelijkse vieringen (een- tot vijfmaal daags), waarin de

gemeenschappelijke identiteit beleden wordt en Gods aanwezigheid wordt opgezocht. Een voorbeeld hiervan is de Spil in Giessenburg en Oudezijds 100 te Amsterdam.

- **De Zorggemeenschap** Heeft als doel het delen van de ruimtes met gasten die er even tussen uit moeten, vanwege bijvoorbeeld huwelijksproblemen of paspoortproblemen (bij vluchtelingen). Een voorbeeld hiervan is de Oude Pastorie in Tull en 't Waal of de Timon Woongroepen, door heel het land.
- **De Leefgemeenschap** Heeft als doel het samen op weg zijn en zo samen van elkaars aanwezigheid genieten en leren. Een voorbeeld hiervan is de woongroep, waar ik zelf deel van uitmaakte.

De wolken

Ik droeg nog kleine kleeren, en ik lag
Lang-uit met moeder in de warme hei,
De wolken schoven boven ons voorbij
En moeder vroeg wat 'k in de wolken zag.

En ik riep: Scandinavië, en: eenden,
Daar gaat een dame, schapen met een herder –
De wond'ren werden woord en dreven verder,
Maar 'k zag dat moeder met een glimlach weende.

Toen kwam de tijd dat 'k niet naar boven keek,
Ofschoon de hemel vol van wolken hing,
Ik greep niet naar de vlucht van 't vreemde ding
Dat met zijn schaduw langs mijn leven streek.

- Nu ligt mijn jongen naast mij in de heide
En wijst me wat hij in de wolken ziet,
Nu schrei ik zelf, en zie in het verschiet
De verre wolken waarom moeder schreide -

Martinus Nijhoff

Uit: Martinus Nijhoff, *Verzamelde gedichten*. Prometheus, 2008

Een dozijn familiefilms

(maar niet voor de hele familie)

TEKST: BART CUSVELLER ///

Waar denk je aan bij het onderwerp 'familie en film'? Aan *The Sound of Music*, over het zingende gezin van kapitein Von Trapp en hun kindermisje? Eigenlijk zijn er maar weinig films waarin familie geen rol speelt.

De manier waarop familie een rol speelt in de film bepaalt welke betekenis zij voor de betrokkenen heeft.

Is de familie vooral de heilzame structuur waarin het leven zich afspeelt, ligt de nadruk op de historische en culturele context waarin de familie functioneert of wordt er ingezoomd op de richtinggevende keuzes die mensen in de familie maken? Een kleine staalkaart.

Structuur Ouders en kinderen, broers en zussen, opa's en oma's: niemand is zonder familie. Al in het paradijs sprak God: 'Het is niet goed dat de mens alleen is.' Hij schonk de mens familieleden. Ze horen tot de structuur van het leven, zou je kunnen zeggen. God heeft het zo gewild. Er zijn veel kinderfilms waarin centraal staat dat het goed is om familie te hebben. Te denken valt aan de verhalen van de animatiestudio Pixar. *The Incredibles* werkt op de lachspieren, omdat de leden van het gezin Parr, ook de allerkleinsten, superkrachten hebben. Terwijl zij in de typische stijl van een superheldenfilm de superboef bestrijden, komen ook steeds de lotgevallen van een normaal gezin voorbij. Wie roept de tieners tot de orde? Wie vergeet de juiste afslag te nemen? Maar het thema is: het gezin is een plek waar je voor elkaar zorgt en onenigheid overwint. Andere Pixar-films waarin familiebanden belangrijk zijn zijn *Finding Nemo* en *Up*. Voor oudere kinderen is er de Engelse film *Millions*. De broertjes Damian en Anthony gaan daarin verschillend om

met het overlijden van hun moeder, terwijl zij worstelen met de vraag wat zij moeten doen wanneer zij een grote zak met geld vinden. Damians geloof dat zijn moeder te midden van de heiligen in de hemel is, speelt daarbij een belangrijke rol.

Ook voor oudere kinderen is *Where the Wild Things Are*, een fantasierijke speelfilm over de elfjarige Max die wegvlucht voor de ruzies met zijn tienerzus en alleenstaande moeder. Op het eiland van De Wilde Dingen leert hij de Maximonsters de baas te worden; familie is de plek waar een kind de grotmensenwereld leert betreden.

De betekenis van familie wordt voor grotere kijkers in perspectief gezet door films als *On Golden Pond*, *Brothers* (of het Deense origineel *Brodre*), en *Il y a longtemps que je t'aime*. Ik noem deze omdat ze diverse familierelaties centraal stellen. In *On Golden Pond* draait om de zorgzame rol van grootouders voor een gescheiden dochter met haar onwillige stiefkind. De film heeft bekende Oscarwinnaars in de hoofdrollen en tekent de relaties tussen generaties met een gouden hart.

De titel van *Brothers* (*Brodre*) zegt het al, de relatie tussen twee broers staat centraal. De ene is een gewaardeerde beroepsmilitair met een prachtig gezinnetje, de andere is minder succesvol en volop zoekend in het leven. Wanneer de oudste broer wordt uitgezonden naar een missie in Azië en als vermist

wordt opgegeven (enkele harde scènes), ontpopt de jongste zich als goede vriend voor de achtergebleven vrouw en kinderen.

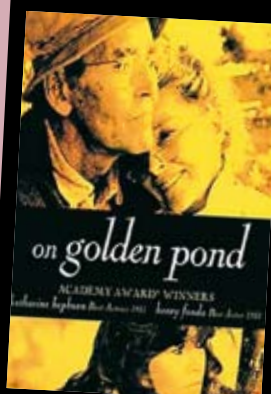
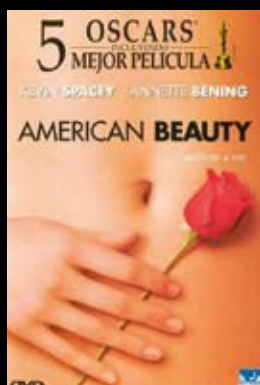
Wat twee zussen voor elkaar betekenen speelt een rol in *Il y a longtemps que je t'aime*, een rustig, filmhuisachtig juweel uit Frankrijk. De oudste zus komt na vijftien jaar vrij uit de gevangenis en zoekt naar een nieuw begin, ongemakkelijk opgevangen in het sociale netwerk van haar jongere zus. Hoe leg je je kinderen en vrienden uit dat je een zus in huis hebt die heeft vastgezeten voor moord?

Context Welke betekenis familie in speelfilms heeft, hangt echter niet alleen af van het feit dat familie structureel tot het mens-zijn hoort, maar ook van het waar en wanneer. De culturele en historische context bepalen hoe families functioneren.

Disfunctionele families

Er zijn indringende films die het lot van families in de moderne samenleving portretteren. Ze laten, soms op een heftige manier, zien hoe familiebanden gefragmenteerd raken door individualisering en materialisme in de westerse maatschappij. Deze films zijn niet gemakkelijk om te kijken, omdat ze ons expliciet confronteren met pijn en schuld.

Zulke disfunctionele families vinden we bijvoorbeeld in *American Beauty*, >>

waar een echtpaar in een Amerikaanse suburb tot afschuw van hun dochter vooral bezig is met de buitenkant van het leven en een verwrongen beeld heeft wat van goed, mooi en waar is. Pogingen van huisvader Lester om rigoreus met deze zinloosheid te breken leiden tot een dramatische ontknoping. De context in *Little Miss Sunshine* is ook alles behalve gunstig voor de familie van de negenjarige Olive: vader geeft mislukte trainingen 'hoe succesvol te zijn', de oversekste opa snuift cocaïne, zoonlief is nihilist en weigert te praten, de broer van ma is een suïcidale intellectueel en ma zelf is de enige die nog een beetje normaal is. Als het hele spul op reis gaat om Olive aan een schoonheidswedstrijd te laten meedoen, hebben ze heel wat te overwinnen. De film is komisch en cru tegelijk, maar kent een hartverwarmend einde. Filmhuisliefhebbers zullen zeker *Festen* in dit rijtje zetten: een Deense film die met minimale middelen is gemaakt en daardoor juist door merg en been gaat. Op de verjaardag van een machtige en welgestelde vader worden enkele onplezierige familiegeheimen onthuld die de kinderen diep beschadigd hebben. In de context van huwelijksleed en echtscheiding speelt *Rachel Getting Married*. Rachel gaat trouwen en voor het weekend komt haar zus uit het afkickcentrum. Haar aanwezigheid alleen al trekt voordurend aan allerlei losse eindjes in de familiegeschiedenis. In dit moderne, ruimdenkende en veelkleurige gezelschap heeft ieder zo zijn eigen pijn en twijfel om mee in het reine te komen.

'Gewone gezinnen'

Het tweede voorbeeld van het filmgenre waarin de context stuurt welke betekenis familie heeft, kun je het motto geven: als het kwaad gewone families treft. Ook deze films zijn meestal alleen door de gevorderde filmkijker te verten, hoewel er ook veel toegankelijke films zijn over het omgaan met leed en

verdriet, zoals de jeugdfilm *Bridge to Terabithia*.

Een rolprent die we mozaïekfilm noemen is *Babel*, een film waarin op vier verschillende continenten de hoofdpersonen met familieleed en spraakverwarring te maken hebben. Een Amerikaans echtpaar zoekt herstel van huwelijksverhoudingen op een reis naar Marokko. De Mexicaanse oppas besluit de kinderen mee te nemen naar een bruiloft in haar vaderland en verdwaalt. Twee Marokkaanse jongetjes lossen een ongelukkig schot met een jachtgeweer op de bus van het echtpaar. Het geweer is een geschenk van een Japanner die totaal geen grip heeft op het leven van zijn dove dochter. Op een indringende manier vallen de mozaïekstukjes langzaam op hun plaats. In de Canadese film *Incendies* worden de twee kinderen van een immigrant uit een land in het Midden-Oosten ingehaald door de geschiedenis van hun overleden moeder. Ze gaan in haar door een burgeroorlog verscheurde vaderland op zoek naar hun broer en vader. En in de recente film *The Tree of Life* boetseert de regisseur met beelden het overlijden van het broertje van de hoofdpersoon als in het Bijbelboek Job tot een kosmisch perspectief. Wie of wat kun je ter verantwoording roepen als zoiets je overkomt? God? Waar was jij dan, toen Hij de wereld grondvestte?

Richting De betekenis van familie wordt gelukkig niet alleen bepaald door de structuur en context van je mens-zijn, maar ook door wat je er mee doet. Dat kan misschien wel het beste geïllustreerd worden aan de hand van films waarin families alles bij elkaar redelijk normaal functioneren – een genre dat trouwens nog niet eens zo ruim vertegenwoordigd is.

De Engelse film *Another Year* volgt vier seizoenen in het leven van een gewoon middelbaar echtpaar met een zoon die ook goed is terechtgekomen. Om hen heen bewegen zich enkele vrienden

die alles behalve het geluk gevonden hebben. Het gezin stelt zich open en gastvrij op ten opzichte van hun vrienden. Het lost niet alle problemen op, maar het is al veel waard.

In *What's Eating Gilbert Grape?* ervaart hoofdpersoon Gilbert de zorg voor zijn familie en zijn eigen toekomstmogelijkheden als een dilemma. Hij heeft een gehandicapt broertje en een moeder die zo dik is dat ze de deur niet meer uit komt. Hij verlangt naar een leuke baan en een leuke vriendin, in een stad waar het leuk is om te wonen. Maar iemand maakt hem duidelijk dat je op die manier in feite wegvlocht en dat je identiteit juist gelegen is in de zorg die je op je neemt. Gilbert beseft dat het belangrijk is welke richting hij in de structuur en de context van zijn familie aanbrengt.

Heel grappig wordt dat duidelijk in de Duitse film *Goodbye Lenin*. Net op het moment dat de Berlijnse Muur valt, raakt de moeder van een Oost-Duits gezin buiten westen en rust de zorg voor haar gezondheid op haar zoon. Die besluit om haar de schok van de omwenteling te besparen en verzint vernuftige trucs om de illusie in stand te houden dat zij nog in de communistische heilsstaat leven. De moeder-zoonrelatie ontwikkelt zich in een betekenisvolle richting door onderlinge liefde.

De ene familie is de andere niet. Hoe ze in elkaar zitten, hoe en waar ze leven, en wat ze er van maken – dat bepaalt wat ze voor ons kunnen betekenen. Speelfilms geven ons soms inkijkjes in de veelkleurigheid die ons mens-zijn daardoor krijgt.

Bart Cusveller is lector Verpleegkundige beroepsethiek aan de CHE en betrokken bij www.Blikoponeindig.nl waar alle genoemde films zijn gerecenseerd. Hij is getrouwd, vader van drie kinderen en lid van de NGK te Ede.

1 Het onderscheid tussen structuur, context en richting is vrij naar R. Mouw & S. Griffioen, *Pluralisms and Horizons*, (Grand Rapids, 1995).

Studeren met overtuiging?

Open Dag
zaterdag
12 november 2011
10.00 - 14.00 uur

Check ook de nieuwe website www.che.nl

Gezondheidszorg

Verpleegkunde**

Educatie

Leraar Basisonderwijs**

Theologie

Godsdienst Pastoraal Werk***

Leraar Godsdienst / Levensbeschouwing*

Mens & Organisatie

Bedrijfskunde MER

Human Resource Management (P&A)

Journalistiek & Communicatie

Journalistiek

Communicatie

Sociale Studies

Maatschappelijk Werk & Dienstverlening*

Sociaal Pedagogische Hulpverlening**

* ook in deeltijd ** ook in deeltijd en duaal *** ook in deeltijd en digitaal

Post-hbo, master, cursus, advies of onderzoek? Kijk voor het aanbod van CHE-Transfer op de website.

Oude Kerkweg 100, 6717 JS Ede,
T (0318) 696300, E info@che.nl, www.che.nl

overtuigend anders

Kenia dankt!

Langdurige droogte, voedseltekorten, honger, ziekte... Toch dankt Kenia. Voor de ontvangen noodhulp en voor de lange-termijn-oplossingen die onze zusterkerken in Kenia bieden. Dank mee en geef voor dit werk.

de VERRE Naasten

WWW.DEVERRENAASTEN.NL/DANKDAG GIRO 36 36 00

centrum dienstverlening gereformeerde kerken

'Ik vond het lastig om te verwoorden wat ik geloof. Wanneer mijn vrienden op school ernaar vroegen, wist ik niet goed wat ik moest zeggen.

Door de cursus 'Graag in gesprek' oefende ik het met andere cursisten en zag ik er niet meer tegenop!'

I
g

*Grond onder
je geloof!*

Centrum Dienstverlening Gereformeerde Kerken adviseert en ondersteunt kerkleden bij het gemeente-zijn. Het Centrum is actief op het gebied van Gemeentegroei, Pastoraat & toerusting, Kinderen & jongeren en Ambten & gemeente. **Meer informatie:** WWW.CENTRUM-G.NL | T (038) 427 04 00 | INFO@CENTRUM-G.NL

Thuiszorg

Woonbegeleiding

Terminale zorg

Veilig en vertrouwd wonen

Kleinschalig wonen voor mensen met een vorm van dementie. Dat kan in 'De Cypressenhof' in Enschede. Zes bewoners vormen samen een huishouden. De zorg is gericht op de wens en belevingswereld van de bewoner. Het is voor een partner mogelijk in hetzelfde hofje te komen wonen.

Kleinschalig wonen

Zelfstandig wonen, zorg dichtbij

Aan de rand van een park, in het centrum van Enschede staat het verzorgingshuis. U kunt hier zelfstandig wonen in een modern appartement. Professionele zorg is altijd dichtbij, wanneer u dat nodig heeft.

Verzorgingshuis

Informatie

Wilt u meer informatie over één van onze diensten? Neem dan gerust contact met ons op via tel. 053- 48 323 00, of bezoek onze website: www.zorggroep-manna.nl.

Contact

Uw zorg in goede handen!

Zorggroep Manna is een protestants-christelijke zorgorganisatie. Wij verlenen zorg in Enschede, Hengelo en omgeving. Onze diensten zijn: thuiszorg, kleinschalig wonen, woonbegeleiding, terminale zorg en verzorgingshuiszorg.